

Са сједница Одбора директора ЕПЦГ

странице 4 и 5

**Интервју др Радомира Миловића:
У Црној Гори не постоји енергетски лоби**

странице 6 и 7

**Разговор са др Лазаром Љубишом:
Била би велика срећа да цијела ЕПЦГ
остане у власништву државе**

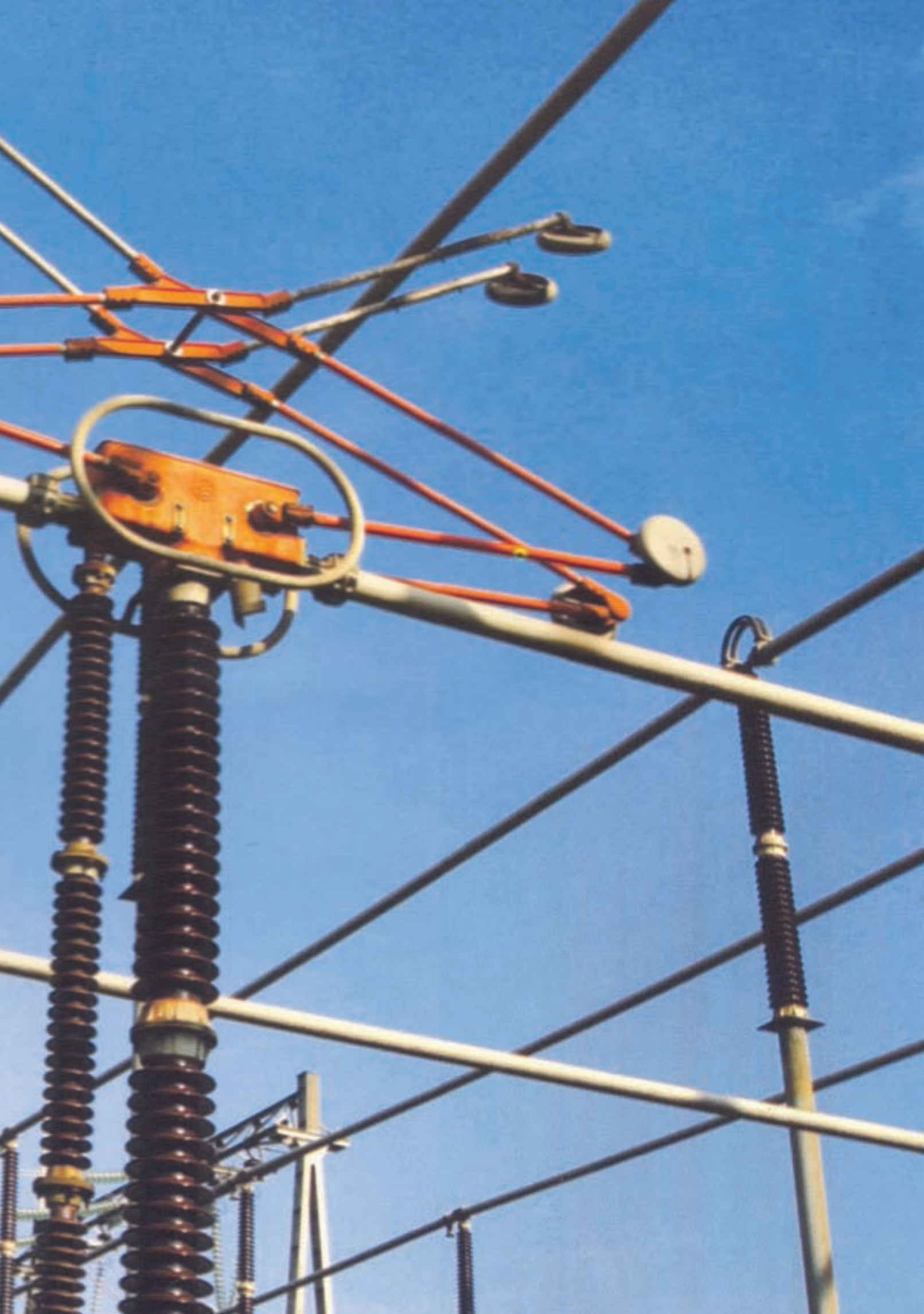
странице 8 - 12

**Мирослав Вукчевић:
Инвестиционим улагањима до
квалитетне дистрибутивне мреже**

странице 13 - 15

**Службени прилог:
Пречишћени текст Правилника о рјешавању
стамбених потреба запослених**

странице 34 - 38

УВОДНИК

QUO VADIS, TE?

У протеклих мјесец дана, односно у периоду између изласка два броја Листа, поступак породаје ТЕ "Пљевља" и приватизације 31 одсто акција пљеваљског Рудника угља био је једна од највише „обрађиваних“ тема на црногорској политичко-економској сцени и јавности која о њој, не само да нема јединствен став, већ су се испољила дијаметрално различита гледања, па и поларизације, по принципу „за“ и „против“. Подјеле су се испољиле и у самом врху црногорске власти и то: и у погледу процјене вриједности ТЕ, и у погледу изградње другог блока, могућности ревитализације тих енергетских објеката, цијене струје из Електране у власништву евентуалног купца, у погледу ефикасности управљања и услова у којима се остварује продаја и сл.

Најдоследнији и најупорнији заговорници продаје министар за економски развој **Бранимир Гвозденовић** и градоначелник Пљеваља **Филип Вуковић** доказују да је озбиљно угрожен даљи рад Рудника, а тиме и рад Термоелектране, јер ЕПЦГ и Рудник, односно држава немају толико новца колико би било потребно за њихову ревитализацију и оспособљавање, нити за пријекно потребну изградњу новог извора ел. енергије. Њихову аргументацију увелико је ојачао председник Демократске партије социјалиста **Мило Ђукановић** тврдњом да би приватник био много ефикаснији власник од државе.

На другој страни су заговорници останка ТЕ у државном власништву, тј. у саставу ЕПЦГ, а међу њима су најутичајнији председник Скупштине Црне Горе **Ранко Кривокапић** и потпредседник Владе Црне Горе **Вујица Лазовић**. Кривокапић је досљедан у изјавама да држава треба и даље да управља националним ресурсима, прије свега енергетским, јер би у супротном она изгубила профит и постала енергетски зависна. Његова је оцјена и „кад велика Русија тврди да се не смије допустити да држава изгуби енергетску незави-

сност, шта би се у том случају са малом Црном Гором могло десити“, констатујући, уз то, „да од продаје енергетских ресурса зависи политичко-економски амбијент земље“.

У спречавању продаје ТЕ принципјелан је и Лазовић и најављује оставку на мјесто председника Савјета за приватизацију уколико буде прегласан у том органу. Он је, иначе, устврдио да ће продаја ТЕ у овим условима донијети много више користи купцу него Црној Гори. СДП, иначе, тврди да је на њихову иницијативу израђена анализа успјешности рада овог енергетског комплекса до 2013. године, односно тзв. „План Б“ који доказује да се даљим развојем ТЕ и Рудника угља у оквиру ЕПЦГ обезбјеђује енергетска независност и сигурност снабдијевања Црне Горе ел. енергијом, што треба да буде темељ енергетске стратегије и даљег развоја електро енергетике Црне Горе, односно да се продајом ТЕ и Рудника не може обезбједити смањење ризика и кризних ситуација у снабдијевању потрошача.

Овај материјал ЕПЦГ је усвојила и доставила Влади РЦГ, тако да он, колико знамо, за сада, представља једину стручну подлогу за рјешавање дилеме да ли ће, до јуче „најсигурнији ослонац ЕЕС Црне Горе“, или „ако не у Европи, оно сасвим сигурно најбоља Термоелектрана на Балкану“, (како су је називали и оцјењивали релевантни појединци из државних и привредних структура), бити продата, не због њених, него због проблема у Руднику, или ће остати власништво државе Црне Горе и у саставу Електропривреде Црне Горе.

Чини се, међутим, да ће и о овом парекселанс, економском питању одлучивати однос снага, а не експертска и друга стручна мишљења.

А ЕПЦГ ради свој посао. У међувремену је у складу са Пословном политиком, Бизнис планом и електроенергетским билансом за ову годину ушла у капитални ремонт и II фазу модернизације ТЕ и дала гаранцију на 10 милиона кредита за Рудник

Ж. Ћ.

Усвојен Ребаланс Биланса ел. енергије април – децембар 2007.

■ Прихваћен материјал „Улога енергетског комплекса РУП - ТЕП у ЕЕ Црне Горе и анализа успјешности његовог функционисања у периоду 2007 - 2013. са пројекцијом развоја којим се доказује неоправданост продаје овог енергетског комплекса

На XVI сједници Одбора директора ЕПЦГ, одржаној 12. априла 2007. године, (председавао др Радомир Миловић), поред информације о активностима за припрему ремонта ТЕ Пљевља и предлога одлуке о избору најповољнијег понуђача за извођење друге фазе реконструкције и модернизације котловског постројења Термоелектране (ОАО Инжењеринг компанија „ЗИО-МАР“ из Московске области - Русија) у износу од 4 милиона и 138 хиљада €, те информације о наставку разговора везано за приватизацију ТЕ Пљевља, Одбор је усвојио и Ребаланс Биланса електричне енергије за период април - децембар 2007. године, до чега је дошло због скраћења рока капиталног ремонта ТЕ са 4 на 3 и по мјесеца и искључења из плана термина за зимску његу ове електране, као и због промјене термина ремонта ХЕ Перућица.

Везано за информацију о активностима за припрему ремонта ТЕ Пљевља Одбор директора је задужио менаџмент ЕПЦГ да убудуће, до завршетка комплетног посла, за сваку сједницу овог органа доставља информацију о току ремонта са енергетског, технолошког и финансијског аспекта.

Одбор је и на овој сједници упознат са током преговора који се воде око продаје ТЕ Пљевља као имовине ЕПЦГ са најповољнијим понуђачем ЕН плус групом, а у оквиру ове тачке разматран је и предлог одлуке о издавању гаранције ЕПЦГ Руднику угља Пљевља за враћање кредита, па је, након шире расправе одлучено, да се прихвати захтјев Рудника и изда гаранција пословним банкама на износ од 10 милиона €. Оваквој одлуци претходило је позитивно мишљење тендерске комисије за приватизацију КАП-а, ЕПЦГ и РУП-а и одлука Одбора директора Рудника угља Пљевља. Ипак, ЕПЦГ је у својој одлуци навела да се гаранција издаје под условима да Рудник угља: прецизира начин враћања кредита и изворе средстава, изда сагласност да се средства тог кредита, уколико дође до активирања гаранције, могу намиривати из редовних фактура за испоруке угља без вођења посебног поступка, што ће бити дефинисано и уговором о кредиту који Рудник закључи са банком, односно конзорцијумом банака. Такође је одлучено да ће један од услова за оперативност

овог кредита бити и предузимање одговарајућих мјера за, преношење обавеза и права Електропривреде из предметне гаранције на новог власника, кроз одговарајуће купопродајне, односно приватизационе уговоре, уколико до приватизације Рудника и продаје Термоелектране дође.

Стручна подлога при доношењу одлуке о ТЕ

У наставку сједнице Одбор је размотрио материјал „Улога енергетског комплекса РУП - ТЕП у електроенергетском систему Црне Горе и анализу успјешности његовог функционисања у периоду 2007 - 2013. година“. Након веома развијене расправе материјал је једногласно прихваћен, с тим што ће, у виду анекса, бити уведене примједбе и сугестије менаџмента и чланова Одбора, које су дате на овој сједници. Коначан текст материјала председник Одбора директора ЕПЦГ ће доставити председнику Владе Црне Горе.

Овим материјалом се, иначе, доказује да се продајом електроенергетског комплекса ТЕ Пљевља и Рудник угља не могу обезбиједити енергетска независност и сигурност снабдијевања Црне Горе ел. енергијом, што, како стоји у закључцима овог документа, "треба да буде темељ енергетске стратегије и даљег развоја електроенергетике Црне Горе". Због тога се и препоручујеостанак ових субјеката у саставу ЕПЦГ и образлаже потреба њиховог даљег развоја ради остварења наведених циљева. Такође се доказује да се заједничким радом термо и хидро капацитета остварује значајна акумулација средстава за даљи развој и проширење капацитета, а при томе се узимају у обзир искуства реформе енергетског сектора у ближем и ширем окружењу и тврди да је Црној Гори, како у садашњем, тако и у будућем времену потребан јединствен електроенергетски систем, систем који ће бити финансијски стабилан, економски ефикасан и чија динамика развоја треба да се заснива на очувању животне средине.

Такође се закључује да се оптимизацијом рада термо и хидро капацитета постижу веома велики техно-економски ефекти који ће се изгубити уколико се прода имовина Термоелектране

и приватизује Рудник угља. „Продајом ТЕ Пљевља практично се продају необновљиви ресурси за развој термо производње, чиме знатно губи на значају хидро потенцијал, с обзиром на чињеницу да је систем са приближном хидро и термо производњом најстабилнији и пружа највеће могућности оптимизације“, закључује се у материјалу.

У ребалансу је утврђено и да ће се по новом тендеру за период април – новембар обезбиједити количине предвиђене само за јун, јул, август и септембар, јер ће у октобру и новембру Термоелектрана бити расположива за производњу електричне енергије.

Ребалансом је планирана и потребна снага, а претпоставка је да ће се мањак располо-

улагања, те информација о раду тима за регулацију о припреми оперативних података потребних за одређивање регулаторног прихода и тарифа.

Везано за обавезе из уговора о продаји акција Жељезаре Никшић Одбор је конституисано задужења за извршење књиговодствених усаглашавања за испоручену ел. енергију у складу са ставовима ревизора и организовање састанка са представницима Жељезаре ради разрешења спорних питања и припреме уговора за 2007. годину.

На крају је размотрен већи број захтјева за помоћ и спонзорства спортских клубова и других организација. Међу прихваћеним захтјевима, захтјев Друштва за производњу, промет и услуге „Такс Фри“ д.о.о. из Никшића се односи на давање дијела земљишта (површине 157 м²) у Кочанима на привремено коришћење а смисао овог спонзорства ЕПЦГ види у унапређењу спорта на води и бољој рекреативно-туристичкој валоризацији акумулације Крупац.

Земљиште је дато на привремено коришћење и намјенски, за постављање отворене терасе површине око 150 м, од чега ће 50 м терасе бити над водом и са правом да за њу буде везан плажни понтон који би се користио као вез за чамце, једрилице и друге пловне реkvизите за спортове на води, уз обавезу да објекти буду монтажни и са могућношћу лаког и брзог уклањања. У наставку одлуке ЕПЦГ као власник земљишта је предвидјела и друге клаузуле којима у случају потребе штити своје интересе.

Међу осталим спонзорствима поменућемо МЗ Кочани, КУД Жељезничар, Средњу ликовну школу „Петар Лубарда“, Удружење грађана „Марковљани“, Клуб ликовних умјетника „Атеље“ из Никшића, Галерију „Мост“ и финансирање снимања играног филма „Маске“, којима су одобрене помоћи у распону од 1.500 до 10.000 €, док спонзорство за КК „Будућност“ износи од 50.000 € компензационо.

*
* *

Прије изласка овог броја Листа Одбор директора ЕПЦГ је одржао још једну сједницу (7.05.2007.) на којој су разматрани нацрти више уговора, углавном о техничким питањима рада ТЕ Пљевља у случају њене продаје. Ријеч је о системским услугама, начину обрачуна у случају одступања редова, депоновању пепела, снабдијевању ТЕ расхладном водом и др.

На тој сједници именован је **Ранко Рецић**, дипл.ел.инж, главни диспечер у НДЦ-у, за представника ЕПЦГ у Скупштини Електроенергетског координационог центра у Београду, са мандатним периодом од годину дана.

Ж.Ћ.

Са једне од сједница одора директора

Такође се закључује да Електропривреда Црне Горе са постојећом хидро производњом уз изградњу другог блока у ТЕ Пљевља може Комбинату алуминијума, као великом и повољном потрошачу обезбиједити добро снабдијевање ел. енергијом, и чак много повољније и сигурније услове снабдијевања него што би то могла остварити издвојена ТЕ Пљевља као самостални произвођач.

Ребаланс Биланса посљедица скраћења рока ремонта ТЕ

Према Ребалансу, који је усвојен на овој сједници и који ће бити достављен надлежном министарству на даљи поступак, производња ТЕ Пљевља за наредних 9 мјесеци повећана је за 15,4 одсто у односу на раније утврђени биланс, а то подразумева и повећање плана потреба угља за 74 хиљаде тона.

План производње ХЕ Перућица и дистрибутивних ХЕ, међутим, није мијењан јер су акумулације ове ХЕ 1. априла биле веће за 30 GWh него што је било планирано, али је утврђен ребаланс плана коришћења акумулација.

Није мијењан ни план потрошње електричне енергије за директне потрошаче, али је, на основу показатеља из прва три мјесеца године, као и оцјене да план за смањење губитака у дистрибутивној мрежи даје позитивне ефекте, те због преласка на нова тарифна времена, план дистрибутивне потрошње смањен за 3,3 одсто, односно за 56 GWh.

Исте остају и планиране количине из увоза и других набавки, с тим што ће се депоноване количине у ЕПС-у, које су 1. октобра износиле 40 GWh повлачити према потребама система.

живе снаге манифестовати у августу и првој половини септембра, што је иначе, карактеристика не само нашег, него и система у региону, па је утврђен начин његовог превазилажења: додатним увозом или размјеном са сусједним системима.

Истовремено су утврђене и мјере за реализацију Ребаланса електричне енергије - документа који ће због неопходности ребаланса Енергетског биланса Црне Горе бити достављен Влади РЦГ преко Министарства за економски развој.

На овој сједници Одбор директора је донио и одлуку о именовану **Сретена Гојковића**, дипл.ел.инж, досадашњег директора Сектора за трговину ел. енергијом у ФЦ Снабдијавање за вршиоца дужности директора ове функционалне цјелине. До коначног избора директора ФЦ Снабдијевање Гојковић ће ову функцију обављати на одређено вријеме почев од 1. априла 2007. године.

На овој сједници је усвојен и нови уговор о организовању Електроенергетског координационог центра д.о.о, ради усклађивања са Законом о привредним друштвима. Главна новина овог уговора је што ће убудуће ЕПЦГ као и остале чланице Друштва: Електро мрежа Србије, Електропривреда Македоније и Електропривреда Републике Српске, те трећа лица, умјесто плаћања одређених доприноса плаћати услуге према заједнички утврђеном цјеновнику, а очекује се да ће ово привредно друштво пословати профитабилно и са дивидендом у корист оснивача.

Разматране се затим информације о раду Жељезаре - Никшић у 2006. години и активности на реализацији обавеза из уговора и продаји акција коју је припремила Агенција за реструктурирање привреде и страна

У Црној Гори не постоји енергетски лоби

Електропривреда Црне Горе ће у 2007. години укупно увести струје за 77,12 милиона еура, а у будућности та цифра ће бити још већа. Градња нових извора енергије је нужност и потреба. Не постоји никакав енергетски лоби у Црној Гори, нити и размишља о томе, јер сам само један од оних људи који размишља на начин да у Црној Гори постоји огроман хидроенергетски потенцијал, и да се може из тог цијелог "колача", извући парче које ће покривати огромни мањак електричне енергије, а да се при том задовоље и енергетски и еколошки захтјеви – оцијенио је у интервјуу за Републику предсједник Борда директора ЕПЦГ Радомир - иловић

Црна Гора има изражен електроенергетски дефицит који проузрокује велики увоз, а са друге стране, посљедњи извор струје је изграђен осамдесетих година прошлог вијека. Колико ЕПЦГ и грађане кошта мањак струје, и како премостити тај проблем?

- Недостатак струје је тренутно наша реалност, али и будућност у наредних десетак година. Сјутра да почнемо да градимо било који већи извор енергије, такав објекат се не може завршити прије рока од пет или шест година. Да проблем буде још већи, потреба за енергијом ће код нас расти, са стопом од неколико процената годишње. Реалност је, осим скупе струје у региону, да највећи потрошач струје, Комбинат алуминијума ради, и радиће у наредним годинама.

Тренутно, мањак енергије се креће изнад трећине црногорских потреба, и у наредној години ће тежити проценту од чак 40 одсто, а та струја се мора обезбиједити из увоза. Електропривреда је из-

РУДНИК И ХИДРОЛОГИЈА ИЗАЗВАЛИ "СТРУЈНИ УДАР"

Да ли је могуће да се у Црној Гори понови јануарски "струјни удар"?

- Високи јануарски рачуни за утрошену електричну енергију и велики увоз су проузроковани лошом хидролошком ситуацијом и проблемима у раду Рудника угља који нијесу били у стању да у том периоду уредно, угљом, снабдијевају ТЕ.

Производна цијена домаће електричне енергије је 2,2 цента по киловату, док је оне увозне 6,6 центи односно три пута скупље, па ту лежи разлог високих јануарских рачуна. ТЕ "Пљевља" учествује са 38 одсто у укупној производњи електричне енергије, а све обуставе рада у ТЕ су биле плод

Др Радомир иловић

објективних слабости у Руднику угља. Морам напоменути да у земљама окружења, сви рудници угља су спрегнути са термоелектраном. Суштина је створити један стабилни Рудник који ће, сходно билансу, уредно снабдијевати ТЕ угљем, а такво стање већ дуже времена у Пљевљима немамо.

рчунала да се из Црне Горе, у периоду 2002–2006. године на име увоза струје, укупно одлило око 200 милиона еура. Наша пројекција, на бази уговорених аранжмана, говори да ће у 2007. бити увезено струје за 77,12 милиона еура, не рачунајући 50 милиона еура које ће Комбинат алуминијума морати самостално увести. (КАП од 2004. самостално набавља трећину својих потреба за струјом). У будућности ће ствар бити још гора, јер ће Црна Гора морати да обезбјеђује огромна средства за увоз недостајуће количине струје. Закључак цијеле приче је да држава мора градити нове изворе енергије.

Да ли се може говорити о томе да наша држава има добар хидроенергетски потенцијал, када је скупштин-

ском Декларацијом о заштити ријеке Таре, практично елиминисала највећи дио тог енергетског ресурса? Када ће почети градња неког извора струје?

Теоретски говорећи, Црна Гора има изузетно велики хидроенергетски потенцијал који се креће од девет до 11 милијарди киловатсати електричне енергије годишње (два пута више од годишње потрошње), а од тога свега је искориштено 17 до 20 одсто, што је веома ниско и према расположивим подацима, најмање у Европи. То практично значи да огромно богатство сваке године код нас одлази у неповрат.

Осим што имамо велику енергетску зависност, у држави још не постоји одређене који извор енергије прво треба

да се гради. Очекујемо завршетак Стратегије енергетског развоја, која ће дати одговор на то важно питање. Постоје одређени сценарији и одређена рјешења, која су сконцентрисана на градњу електрана на Тари, Морачи и Лиму, као и на оптимизацију постојећих извора.

Декларација о заштити ријеке Таре је практично блокирала хидроенергетски потенцијал те ријеке, и причу о хидропотенцијалу Црне Горе преселила на нека друга подручја.

Тај документ практично онемогућава градњу изванредне ХЕ "Коштаница", која користи превод вода ријеке Таре у Морачу. Осим тога, превођењем вода би се значајно поправили параметри каскадних електрана на Морачи, јер би киловат тако произведене енергије био пуно јефтинији од основне варијанте.

Ријека Лим има солидан енергетски потенцијал, али је цијелим својим током угрожен градњом и насељима, тако да дуж цијелог тока, практично нема мјеста гдје би се могла направити једна већа електрана.

Дали је могућ компромис енергетичара и еколога у Црној Гори?

- Компромис између власти, стручне јавности, енергетичара, невладиних организација и еколога се у Црној Гори мора пронаћи. Сигуран сам да он постоји, тако да и једна и друга страна морају учинити напор да до њега дође. Не могу да прихватим да од 10-11 милијарди киловатсати хидроенергетског потенцијала, договором не можемо обезбиједити градњу еколошког извора који би производио до двије милијарде киловатсати и практично елиминисао струјни дефицит. Сигуран сам да ће доћи до договора у Црној Гори, односно да постоје снаге и са једне и са друге супротстављене стране, које мисле добро нашој држави.

Мислим да је јако лоше читаву причу преводити у причу о "енергетским" и "еколошким" лобијима.

Постоје ли "енергетски" лоби у Црној Гори, како тврди добар дио еколошких невладиних организација?

- Не постоји никакав енергетски лоби у Црној Гори, нити и размишљам о томе.

СТРАШНО ЈЕ ШТО "ПУЦАМО" НА САМО ПЕТ ОДСТО ХИДРОПОТЕНЦИЈАЛА

Од огромног хидроенергетског потенцијала, остаје, по Вама, само потенцијал Пиве и неспорне хидроелектране "Комарница" и "Крушево"?

- Управо тако. Те електране, уз најаве градње мини-електрана су поново пробудиле интересовање стручне јавности, иако и у градњи тих електрана има одређених ограничења. Међутим, како сада ствари стоје, градња тих извора са неким мањим корекцијама у постојећим пројектима је најреалнија од свих хидроелектрана.

Оно што забрињава је да хидроенергетски потенцијал од 10-11 милијарди киловатсати енергије сводимо на "Комарницу" и "Крушево" са потенцијалом од свега 0,5 милијарди киловатсати. То је јако страшно сазнање, које у овом моменту значи, да можемо искористити свега пет процената цијелог хидроенергетског потенцијала или да тражимо неки компромис.

Ја сам само један од оних људи који размишља на начин да у Црној Гори постоји огроман хидроенергетски потенцијал, и да се може из тог цијелог "колача", извући парче које ће покрити огромни мањак електричне енергије, а да се при том задовоље и енергетски и еколошки захтјеви. Оваква ситуација, каква је сада, практично нас наводи да је у првом плану градња другог блока ТЕ који би користио угља из пљеваљског и мачког басена.

Понављам, таква је ситуација сада, јер имамо Декларацију о заштити ријеке Таре.

Значи, мислите да је Декларација о Тари брана за инострана улагања у сектор енергетике?

- Декларација је практично камен спотицања за инвеститоре који су вољни да

улажу у енергетски сектор Црне Горе.

Интензивирањем било какве активности на изградњи каскадних електрана на Морачи, бојим се да би добили неке нове опоненте том пројекту и нова документа која би нам формално онемогућила градњу било каквих енергетских објеката. С друге стране, да проблем буде још већи, наш енергетски систем "пати" од недостатка снаге.

Значи ли то да ако је само један од домаћих извора у ремонту, могу се очекивати тешки проблеми у напајању струјом?

- Нажалост, тако је. Од извора енергије имамо само ХЕ "Перућица", "Пива" и Термоелектрану "Пљевља" што је недовољно, јер ако је само једна од тих електрана у ремонту имамо озбиљан проблем са снабдијевањем енергије, односно због хроничног недостатка електричне снаге, систем веома тешко функционише. Савим је друга ствар, ако би се саградио нови велики извор енергије.

Други блок ТЕ, који је увијек био у неком другом плану, сада је избио у први план за градњу, у односу на све могуће хидроелектране?

- Тако је, како је. Изградња другог блока ТЕ је као пројекат добила приоритет у односу на градњу хидроелектрана. Такву чињеницу нико не може да оспори. У Пљевљима имамо довољне залихе количине угља за оба блока ТЕ. Уз постојећи изграђен први блок, имамо саграђен значајан дио инфраструктуре која ће опслуживати други блок снаге 250 мегаватсати. Изграђени су димњаци, расхладњи торњеви, заједничка депонија, кориштење акумулације "Отиловићи" за напајање водом, помоћне објекте, енергетско постројење преко кога би се други блок укључио у црногорски енергетски систем. Осим тога, Пљевља посједују кадровске и људске потенцијале који би могли успјешно одржавати производњу у оба пљеваљска термо-блока. Због те чињенице је и расписан тендер за продају ТЕ и државног пакета акција у Руднику угља, иако су се у међувремену значајно промијенили услови.

("Република", 2. мај 2007.)

Др Лазар Љубиша: Била би велика срећа да цијела ЕПЦГ остане у власништву државе

С л о ж е н и с т р а н и с т а н о с т и м ње настављена је послје Другог свјетског рата изградњом 10 и 35 киловолтних далековада и трафостаница. Изграђен је 1952. године 35 киловолтни далековод од Подгорице до Буљарице, чиме је јужни дио ЕЕС Црне Горе повезан у једну техничко технолошку целину, а крајем 1953. године завршени су радови на изградњи 35 kV далековада од Пљевља до Бијелог Поља, Колашина, Мојковца, Берана, Андријевице, Плава и Гусиња, чиме је сјеверни дио ЕЕС Црне Горе био повезан у једну техничко-технолошку целину. 1957. године обједињени су сви републички електроенергетски системи (изузев ЕЕС Македоније који је укључен годину дана касније) у један југословенски ЕЕС. Тада је електроенергетски систем Црне Горе био повезан у југословенски ЕЕС преко 110 киловолтног далековада „Требиње - Никшић“, а сјеверни дио преко далековада „Горажде - Пљевља“, прича Љубиша настављајући да се развој електроенергетског система Црне Горе, у пуном смислу те ријечи,

п о с л о ж е н и с т р а н и с т а н о с т и м ње настављајући да се развој електроенергетског система Црне Горе, у пуном смислу те ријечи,

з а т и м 1906. године направљена је једна још мања хидроелектрана у Бистрици код Бијелог Поља, каже Љубиша.

Е лектрификација Црне Горе започета је још давне 1910. године изградњом прве термоелектране на Цетињу. Интересантно је да је у том периоду изграђена не само термоелектрана, већ и једна међу првим кабловским мрежама на овим просторима. Након Термоелектране - Цетиње, изграђене су Термоелектране у Бару 1913, Котору 1916. године, Херцег Новом 1925, Подгорици и Никшићу 1927, Рисну 1928, Колашину 1929, Улцињу 1932, Тивту и Пљевљима 1938, Будви, Милочеру и Светом Стефану, Рожајима и Плаву 1939, а 1937. године направљена је и прва хидроелектрана „Подгор“. Истина, 1937. године направљена је једна још мања хидроелектрана у Бистрици код Бијелог Поља, каже Љубиша.

- Међутим, иако се 1910. године узима као почетак електрификације Црне Горе треба истаћи да су прије овог периода уграђени агрегати у војном Арсеналу у Тивту још 1888. године, а након тога је 1904. године у Бару за потребе радио предајника уграђен агрегат на брду Волујница, а затим 1906. два агрегата у радионици за изградњу пруге Подгорица - Бар.

Електрификација Црне Горе настављена је послје Другог свјетског рата изградњом 10 и 35 киловолтних далековада и трафостаница. Изграђен је 1952. године 35 киловолтни далековод од Подгорице до Буљарице, чиме је јужни дио ЕЕС Црне Горе повезан у једну техничко технолошку целину, а крајем 1953. године завршени су радови на изградњи 35 kV далековада од Пљевља до Бијелог Поља, Колашина, Мојковца, Берана, Андријевице, Плава и Гусиња, чиме је сјеверни дио ЕЕС Црне Горе био повезан у једну техничко-технолошку целину. 1957. године обједињени су сви републички електроенергетски системи (изузев ЕЕС Македоније који је укључен годину дана касније) у један југословенски ЕЕС. Тада је електроенергетски систем Црне Горе био повезан у југословенски ЕЕС преко 110 киловолтног далековада „Требиње - Никшић“, а сјеверни дио преко далековада „Горажде - Пљевља“, прича Љубиша настављајући да се развој електроенергетског система Црне Горе, у пуном смислу те ријечи,

Др Лазар у и а

наставља изградњом ХЕ Перућица, ХЕ Пива и ТЕ Пљевља.

- Mora се признати, каже он, да је ХЕ Перућица дуго година представљала основ ЕЕС Црне Горе. Слично као данас, велике расправе су вођене око изградње ХЕ Пива. Било их је и „за“ и „против“. Ја сам, заједно са Мирком Бајагићем, главним инжењером за студије и истраге, припремио сву инвестиционо техничку документацију за тај период, након чега је донијета одлука да се гради ХЕ Мратиње (Пива) као друга ХЕ у Црној Гори. Расправе су се односиле на то да ли треба

градити ову хидроелектрану или ТЕ Пљевља. У читавом том послу највећу подршку ЕПЦГ и мени лично дао је тадашњи секретар за привреду и члан Извршног вијећа Марко Орландић. На наш и његов предлог, Скупштина Црне Горе је приликом доношења одлуке о изградњи ХЕ Пива донијела и прелиминарну одлуку да се као друга електрана, након изградње ХЕ Мратиње, гради и ТЕ Пљевља 1, каже он.

ФУНКЦИЈЕ И ДРУГА БРОЈНА

Др Лазар Љубиша је у периоду од 1965. до краја 1969. године обављао дужност директора ЕЛЕКТРОЦРНАГОРА и у том својству руководио радом, развојем и функционисањем ЕЕС Црне Горе, преносом, размјеном и купопродајом ел. енергије, изградњом 110 и 220 kV преносне мреже, у ком су периоду изграђени скоро сви 110 и 220 киловолтни далеководи и трафостанице који и данас чине основу преносне мреже 110 и 220 kV црногорског електроенергетског система.

Од краја 1969. године у три мандата био је директор Заједнице југословенске електропривреде - ЈУГЕЛ, а од 1982. до 1987. предсједник Пословодног одбора ЕПЦГ, у ком се периоду водила интензивна активност на припреми инвестиционо-техничке документације о изградњи најповољнијег извора ел. енергије, али није донешена одлука која електрана да се гради јер није било јединствености и одлучности код оних који су одлучивали.

Скоро три деценије предавао је на ЕТФ у Подгорици, прво предмет "Пренос ел. енергије", а касније "Електропривреда" у звању предавача, вишег предавача, ванредног и, најзад, редовног професора, и то без плаћања накнаде за одржана предавања. Др Љубиша је био и члан и предсједник Југо-

словенског националног комитета и члан предсједништва Светске конференције за енергију скоро петнаест година. Истовремено је био и члан Комитета директора асоцијације јужноевропских електропривреда. Готово једну деценију био је члан Скупштине и Комитета Европске електроенергетске интерконекције, а више од двадесет година члан Комитета у Сталној комисији СЕВ-а за ел. енергију. Од 1991. до 1997. године био је члан Студијског комитета УНИПЕДЕ за интеграцију интерконекција исток (ОЕС СЕВ-а) и запад (УСРТЕ-а) и члан Експертске радне групе УСРТЕ-а за примјену, израду анализа и укључење електроенергетских система Бугарске, Румуније, Мађарске, Чешке, Словачке и Пољске у УСРТЕ.

Лазар Љубиша је написао и објавио преко 40 научних и стручних радова из области рада, развоја и функционисања електроенергетских система, а носилац је бројних научних, стручних и друштвених признања и одликовања.

У свом дугогодишњем руковођењу Електропривредом Црне Горе и Југославије др Љубиша се придржавао основног принципа да се за рјешавање сваког актуелног проблема у Електропривреди из области рада, развоја и функционисања ЕЕС, претходно изради одго-

РАЗГОВОР СА ДР ЛАЗАРОМ УБИ ОМ, БИВ ИМ ДИРЕКТОРОМ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ ЦРНЕ ГОРЕ И ЈУГОСЛАВИЈЕ

Везано за преносну мрежу, др Л. Љубиша подсећа да је ЕЕС Црне Горе 1957. године укључен у југословенски електроенергетски систем који од тада функционише као једна целина, а 16. септембра 1974. године, након других припрема и претходно изграђеног савезног диспечерског центра и система регулације фреквенција снага у југословенском ЕЕС, електроенергетски системи република, односно југословенски ЕЕС укључен је у европску електроенергетску интерконекцију, што је допринијело побољшању квалитета и сигурности у снабдијевању потрошача ел. енергијом.

ЕЕС Црне Горе је функционисао као дио интерконективног ЕЕС Југославије све до 26. септембра 1991. године, када је дошло до бомбардовања, односно уништавања 380 киловолтног постројења у Мостару и уништавања постројења у Ернестинову код Осиека.

Од тога тренутка ЕЕС Црне Горе је заједно са ЕЕС Македоније и Србије на моју иницијативу организовао је Електроенергетски координациони центар који је координирао не само ова три система, већ и ЕЕС Грчке, Албаније, а касније и Румуније и Бугарске који су радили у тзв. зони „Б“ европске енергетске интерконекције. Тек 10. фебруара 2004. године, након поновне изградње постројења у Мостару и Ернестинову, ови системи су укључени у јединствену ел. енергетску интерконекцију УСРТЕ (касније УСТЕ), каже он.

МРЕЖА ПОСТАЛА УСКО ГРЛО

Међутим, како је 380 кV мрежа завршена прије више од 15 година, потребно је истаћи да те мреже није било, од 1990. године било великих проблема у снабдијевању потрошача ел.

АНГАЖОВАЊА

варајућа стручна документација, коју је прије доношења одлуке обавезно оцјенивао стручни савјет или експертска радна група, чиме је увијек било избјегнуто супростављање често неутемељених и различитих мишљења и интереса великог броја субјеката и олакшавано доношење исправних и валидних одлука о рјешавању тих проблема.

На крају свог радног вијека, 1996. године учествовао је у доношењу новог Статута УЦПТЕ, којим су сви електроенергетски системи република бивше СФРЈ примљени за пуноправне чланове ове организације.

Мирне пензионерске дане др Лазар Љубиша проводи у родним Паштровићима у предивном приморском амбијенту Светог Стефана, у својој породичној кући, окружен љубављу и пажњом супруге Бебе, која је такође радила у ЕПЦГ и своје бројне породице. Од своје троје дјеце има осморо унучади, од којих најмлађе, деветомјесечни унук, носи његово име.

Иако је прошло више од једне деценије откад је завршио свој радни вијек, овај крепки и енергични човјек живог духа и даље прати све што се догађа на пољу енергетике, не само у Црној Гори и бившој Југославији, него и много шире.

енергијом, не само у Црној Гори него и на цијелом подручју бивше Југославије. При том треба имати у виду да је од 1990. изграђен само један 380 кV далековод у Словенији и један, такође 380 кV у Хрватској који повезује ЕЕС Хрватске са ЕЕС Мађарске и више ниједан нови објекат. С обзиром да је од њене изградње прошло преко 20 година, а није дограђивана, данас је постала уско грло у преносу ел. енергије и снабдијевању посебно угрожених подручја као што су Црна Гора, Албанија и Грчка. Из тога произилази да би

и у другим подручјима Црне Горе, разматрање потребе најнужније доградње 110 и 220 кV мреже у Црној Гори искључиво ради обезбјеђења сигурног и поузданог снабдијевања потрошача ел. енергијом, постаје неминовност.

НЕМА ОПРАВДАЊА ЗА ОДЛАГАЊЕ ИЗГРАДЊЕ НОВЕ ЕЛЕКТРАНЕ

Осврнувши се на потребу изградње производних објеката др Љубиша сматра

ТЕ ПЉЕВЉА ТРЕБА ДА ОСТАНЕ У ЕПЦГ

Када се поставља питање да ли ТЕ Пљевља треба приватизовати, или она треба да остане у саставу ЕЕС Црне Горе др Лазар Љубиша каже:

- Као човјек који је преко 40 година радио у ЕПЦГ и Југославије, који је преко 25 година руководио Електропривредом Црне Горе и ЕП Југославије, који је у том периоду био предсједник Југословенског националног комитета и члан предсједништва Свјетске конференције за енергију, који је преко 20 година обављао дужност члана Комитета европске енергетске интерконекције и који је имао прилику да се упозна са свим приватизацијама у Европи, био члан експертске стручне радне групе за укључивање ЕЕС Бугарске, Румуније, Чешке, Словачке, Мађарске и Пољске у европску електроенергетску интерконекцију и који је директно руководио укључењем система Румуније и Бугарске у Европску интерконекцију и у све друге организације, (о чему постоје документа), мислим да треба најозбиљније прићи разматрању овог комплексног питања. Основни разлог за то је, што је у Пљевљима, као што сам рекао, већ уложено преко 30 одсто инвестиција које представљају основу за изградњу другог блока и друго, што је II блок те електране могуће најбрже изградити. Прије тога, код доношења одлука по том питању, потребно је имати у виду да Рудник угља представља природно богатство Црне Горе, да је практично то, за сада, једини доказани и сигурни, истина необновљиви, ресурс за производњу ел. енергије у Црној Гори. Ако то имамо у виду, поставља се питање да ли један мали ЕЕС, најмањи од укупно 25 у европској ел. енергетској интерконекцији, али располаже са великим енергетским ресурсима, треба одвојити, да не кажем приватизовати, јер издавањем ТЕ Пљевља из ЕПЦГ електроенергетског система Црне Горе практично више нема. Наиме, у свијету је познато да ХЕ, ТЕ и нуклеарне електране у заједничком ра-

ду обезбјеђују сигурно функционисање ЕЕС, а приче да ће ТЕ остати у ЕЕС Црне Горе претпостављам да долазе од људи који нијесу довољно упућени у тај систем. Она ће радити и производити у ЕЕС, али ће дириговати и давати налоге за њен рад нови власник.

Не упуштам се у то како је и на који начин изведена приватизација КАП-а, јер то у овом тренутку, иако има посљедице на ЕПЦГ, није мој проблем, и не бих желио да коментаришем у те ствари. Ипак, морам истаћи да је цијена ел. енергије у европској енергетској интерконекцији након изласка из погоне НЕ Козлодуј у Бугарској, која је производила близу 9 милијарди kWh, нагло порасла, односно скоро се удвостручила. Енергија из НЕ Козлодуј била је по врло повољним цијенама из разлога што у ту цијену нијесу урачунати трошкови капитала, с обзиром да је НЕ била дуго година у погону. Прича да ће ући у погон нова НЕ у ЕЕС Румуније не значи много, јер је то велика разлика у односу на НЕ у Бугарској, Цијена из нове нуклеарке биће релативно висока. Треба рачунати на трошкове по три основа, тј. трошкове капитала који су огромни, трошкове инвестиционог и амортизационог одржавања и трошкове заштите околине и радне снаге. Та цијена ће бити најмање два пута већа од цијене ел. енергије која се могла набављати из Бугарске.

За нас постоји још један проблем, а то је већ сада загушеност преносних путева од Европе према Босни, Црној Гори, Албанији и Грчкој, тако да у критичним периодима можемо доћи у врло тешку ситуацију, да из тих система не можемо да пренесемо енергију која нам је потребна, а да не говоримо о цијенама преноса у тим условима. Истина, ако би се на вријеме предузеле све мјере за изградњу ТЕ Пљевља 2, бар за неких пет година, ситуација би се донекле у ЕЕС Црне Горе поправила, при чему наглашавам и увијек подразумемијем да ТЕ треба да буде саставни дио ЕПЦГ и ЕЕС Црне Горе.

у свим ЕЕС јужноевропских земаља требало најхитније размотрити које би све 380 киловолтне далекове требало изградити у наредном периоду, увјерен је Љубиша и истиче:

- Овом приликом морам да кажем и да ни 110 и 380 кV мрежа Црне Горе практично није дограђивана посљедњих 20 година, ако се изузме ДВ Подгорица - Цетинје, који представља испод 1 одсто вриједности основних средстава ЕПЦГ, а имајући у виду да се нагло развија конзум потрошње ел. енергије на црногорском приморју а

да Црна Гора, будући да од 1982. године није изградила ниједну електрану, па ни са новом влашћу која је дошла прије 17 година и која за то може имати оправдање, јер је то период великих превирања све до 2002 - 2003. године - данас не може правдати даље одлагање изградње производних електроенергетских објеката.

А код разматрања питања који производни објекти треба да се граде др Лазар Љубиша је подсјетио да је још док је био директор ЕПЦГ наручио да се уради студија ХЕ потенцијала Цр-

не Горе са изградњом свих приоритетних објеката валоризованих по редоследу. Ту студију је обрадио академик **Хрвоје Пожар** са својим сарадницима у институту за Електропривреду.

- Након тога на мој предлог Извршно вијеће Црне Горе формирало је експертску радну групу у којој су, поред професора **Пожара**, били професор **Грчев** из Македоније и други стручњаци. Та група је обрађивала и редослед изградње производних ел. енергетских капацитета у Црној Гори, каже Љубиша истичући да су Институт из Загреба и Електропројект из Љубљане обрадили систем Тара - Морача и Пива - Зета са свим могућим позитивним и негативним упоређењима и објективно приказали могућност коришћења ХЕ потенцијала у Црној Гори.

- Да би ствар била доведена до краја, у том периоду, ја сам, независно од Загреба, Љубљане и експертске групе, дао да тај исти проблем обра-

ЧИЈИ ЈЕ ИНТЕРЕС ПРОДАЈА ТЕ?

Што се тиче ЕЕС Црне Горе и понуде ЕН ПЛУС групе за ТЕ и Рудник угља Пљевља око 55 милиона еура и 270 милиона еура инвестиција, поставља се питање да ли држава Црна Гора, ЕПЦГ и грађани Црне Горе имају за то интереса, ако се зна да у периоду од 2007. до 2013. године ЕПЦГ треба да увезе 3,73 милијарде kWh, што по цијени од 6,6 центи по kWh, увећано годишње за 10 одсто, износи око 285 милиона еура. Поред тога, ако се има у виду да ЕПЦГ већ данас плаћа далеко већу цијену и да цијене ел. енергије неће падају, него још расти и да су у директној зависности од цијена мазута и других горива, онда би требало добро размислити шта урадити са ТЕ Пљевља. Јасно је свакоме ко имало познаје Електропривреду, да (ако се ТЕ Пљевља третира по цијенама са Лајпцишке берзе), сама ТЕ и Рудник, а да не говорим заједно са ЕПЦГ, могу изградњу новог блока отплатити за најдужи рок од 7 до 10 година. **Ако је то тако, а јесте, поставља се питање да ли је онда потребно да неко други гради термоелектрану и да ту енергију наплаћује потрошачима у Црној Гори по енормно високим цијенама, а истовремено користи природно богатство Црне Горе.**

ди „Енергопројект“ - Београд али је он избјегао да обради могућност превођења вода, јер су из Србије увијек биле иницијативе да се као прва електрана гради „Бук Бијела“, каже он додајући да је Енергопројект обрадио потребу изградње ТЕ Пљевља 2 коју је у том тренутку остала по страни због проблема са заштитом околине.

Што се ХЕ Бук Бијеле тиче, др Љубиша каже да она енергетски није спорна, али да он не жели да се мијеша у нешто за шта, како је рекао није компетентан и квалификован. Енергопројект је, дакле, обрадио изградњу хидроелектрана на Морачи као приоритет, наравно без превођења вода.

ПРВО ГРАДИТИ ТЕ ПЉЕВЉА 2

На питање које би производне објекте Црна Гора сада требало прво да гради Лазар

ТВОРАЦ ОСНОВНЕ 380 kV МРЕЖЕ ИНТЕРКОНЕКТИВНОГ ЕЕС ЈУГОСЛАВИЈЕ

Након израде свих неопходних анализа и претходно обављених консултација и добијене безрезервне подршке, међу осталима: од академика проф. др Хрвоја Пожара, проф. др Божидара Стефанија, проф. др Слободана Деспотовића, проф. др Марјана Плапера, дипл. инж. Вјекослава Корошеца, проф. инж. Дмитра Грчева, проф. инж. Милорада Миша Велашевића и проф. др Јова Мандића, на Х Стручном саветовању електроенергетичара Југославије - CIGRE одржаном од 11. до 17. октобра 1970. године у Дубровнику, уз учешће око 1.000 еминентних стручњака из цијеле земље, и то: из електропривредних организација, научно-истраживачких организација и института, електротехничких факултета, пројектантских организација, електроиндустрије и организација које граде електропривредне објекте разматрана је Концепција развоја основне 380 kV преносне мреже Југославије коју је као аутор предложио др Лазар Љубиша дипл. инж. генерални директор ЈУГЕЛ-а. Концепција је једнодушно подржана и прихваћена од свих учесника Саветовања.

Након тога, др Лазар Љубиша је са својим сарадницима из ЈУГЕЛ-а, електропривредних организација из свих Република израдио (1971. године), Програм развоја основне 380 kV преносне мреже Југославије, који су усвојиле све електропреносне организације и надлежни органи свих република и СФРЈ, а Закон био презентован Међународној банци за обнову и развој - IBRD, Европској инвестиционој банци ЕИБ и Њемачкој банци (за средства HILFE капитала) који су са 700 милиона долара финансирали овај програм, један од највећих, у том периоду из ове области, не само у Југославији већ и у свијету. Додатних 10% средстава обезбијеђен је из намјенског повећања цијена ел. енергије свих ел. енергетских система Југославије.

У периоду од 1972. до 1983. године Лазар Љубиша је у својству аутора Концепције и програма развоја и у својству предсједника Комитета, чији су чланови били директори и технички директори електропреносних организација из свих република, руководио и координирао припреме за изградњу, пуштање у погон и функционисање Основне 380 kV преносне мреже Интерконективног електроенергетског система Југославије „Никола Тесла“, укључујући и повезивање са електроенергетским системима свих сусједних земаља.

Љубиша је рекао:

- Моје је мишљење да, у ситуацији након више од 20 година, питању изградње новог извора ел. енергије треба прићи на најозбиљнији начин. Сматрам да треба прво градити ТЕ Пљевља 2 због тога што ова електрана није спорна, а и због тога што је код блока 1 урађено преко 30 одсто објеката и за други блок. Други аргумент у прилог градње другог блока је што он може да се уради у најкраћем року. Потребно је, међутим, размислити и могућност изградње хидро објекта

Изграђеном 380 kV преносном мрежом која је пуштена у погон 24. маја 1984. године, повезана су сва произвођачка и потрошна подручја електроенергетских система република - држава, са електроенергетским системима свих сусједних земаља, изузев са системом Албаније, јер у том периоду у Албанији није било ни у погону, ни у изградњи 380 kV преносне мреже, већ је била повезана са два 220 kV - од Титограда до Скадра, односно некадашње ХЕ „Мао це Тунг“, и од Призрена до ХЕ „Фиреза“. (Историјски чин пуштања у погон, односно затварања 380 kV прстена основне југословенске електроенергетске мреже припао је Бошку Богетићу који је водио градњу ТС 400/110 kV Титоград од самог почетка).

Изградња ове мреже у дужини од 4.200 км, што помножено са б (4 проводника и два земљоводна жута) износи преко 30.000 км - скоро три четвртине полутара, са 27 трансформаторских станица напона 380/220 и 380/110 kV јединичне инсталисане снаге трансформатора 400 и 300 MVA са укупним инвестицијама од 1,15 милијарди USA долара финансирана је из кредита добијених под повољним условима од IBRD и ЕИБ, из средстава Њемачке банке (HILFE капитала) и намјенског повећања цијене електричне енергије од 10%.

У припремама за укључење југословенског електроенергетског система у Европску електроенергетску интерконекцију - UCPTЕ Лазар Љубиша координирао је изградњу и пуштање у рад (1971. године) Диспечерског центра ЈУГЕЛ-а и техничког система аутоматске секундарне регулације фреквенције и снаге раздјелне у југословенском електроенергетском систему, чиме је био испуњен основни услов за његово повезивање и остваривање заједничког паралелног - синхронног рада у Интерконекцији - UCPTЕ.

Уз свестрано ангажовање др Лазара Љубише и под његовим руководством, након дугих припрема, испитивања и подешавања опреме у електроенергетским објектима, уз велики ризик (јер је постојала само једна 220 kV између источног (Титоград) и западног (Требиња) дијела система ЈУГЕЛ-а успостављен је 16. септембра 1974. године успешан заједнички паралелни - синхронни рад југословенског електроенергетског система ЈУГЕЛ-а у Европској електроенергетској интерконекцији - UCPTЕ.

Та, јер ЕЕС Црне Горе у овом тренутку има мањак преко милијарду и по kWh и тај ће се мањак из године у годину само повећавати.

СТРУЧНА ДОКУМЕНТАЦИЈА - ОСНОВ СВАКЕ ОДЛУКЕ

Узвези са активностима са продајом ТЕ Пљевља Љубиша још каже: - Морам рећи да сам се у свом дугогодишњем руковођењу у ЕПЦГ и ЕПЈугославије увијек придржавао основног прин-

РАЗГОВОР СА ДР ЛАЗАРОМ УБИ ОМ, БИВ ИМ ДИРЕКТОРОМ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ ЦРНЕ ГОРЕ И ЈУГОСЛАВИЈЕ

ципа по којем код рјешавања сваког актуелног проблема из области рада, развоја и функционисања ЕЕС, претходно треба израдити бар најкраћу одговарајућу стручну документацију, (каква је је у овом тренутку израђена од стране ЕПЦГ за ТЕ Пљевља) коју је прије доношења одлуке обавезно оцјењивао Стручни савјет или експертска радна група. Тиме је било избјегнуто супростављање често неутемељених и различитих мишљења и интереса великог броја субјеката у ЕЕС и олакшано доношење исправних и валидних одлука о рјешавању тих проблема. Јасно је, дакле, да је руководство ЕПЦГ, које је израдило материјале, требало да те материјале заврши до краја. Најхитније би требало да засиједи, не неки политички савјет, него експертски стручни савјет, састављен од најеминентнијих људи, како из Црне Горе, тако и ван ње, (као што су др **Горан Гранић**, директор Института „Хрвоје Пожар“ и **Ђани Бречевих**, директор IREET-а из Љубљане) који би дали јасне и прецизне податке и стручне анализе на основу којих би било лако утврдити коначан предлог шта и како урадити, не само са ТЕ, него и у другој фази, са новим извором или изворима ел. енергије, а за Црну Гору би била срећа када би могла да изгради не једну, него двије или три ХЕ и да од увозника постане извозник ел. енергије.

Морам да нагласим, да стручна анализа и мишљење експертских радних група морају бити са јасним предлозима, а они који одлучују, дакле Савјет за приватизацију, или Влада, могу све промијенити, али се у том случају зна шта је промијењено и ко преузима одговорност за донесену одлуку. А до доношења одлуке требало би да буде јасан и прецизан став и предлог органа ЕПЦГ, такође на бази експертске радне групе, или експертског стручног савјета, и не би било приче, нити погађања унутар или између опозиције.

Кад би се овај прилаз или концепт примијенио и за друге велике објекте у Црној Гори, а примјењиван је 20-так година у ЕЕС Југославије, (такав је случај био са електранама на Косову, са електранама на Требишњици, такав је случај био са ТЕ Тузла и тд), мислим да би мање било прича у Скупштини које никад нијесу везане за тему шта да се ради у Црној Гори, него за међусобна оптуживања. Прилазом да постоје стручни материјали и да постоје експертске групе, постигло би се да разне стране и различити интереси на конкретном примјеру сведу на право рјешење.

У ситуацији како се сада то ради, не зна се ни шта је ко предложио ни ко зашто одговара. Да би се Влада ослободила тих проблема, да би имала квалификовано експертско стручно мишљење, са потписима под пуном стручном, моралном, а ако треба и политичком одговорношћу, било би доведено све у ред и све би се одрадило на начин како је то најбоље за државу, ЕПЦГ и грађане Црне Горе.

Врло је важно истаћи да у ТЕ и Руднику угља нема проблема са финансирањем тих објеката јер у њима опрема чини преко 50 одсто од укупних инвестиција, а за опрему је врло лако добити повољне кредите, за разлику од ХЕ, гдје је учешће опреме много мање, а учешће осталих радова, укључујући грађевинске, много веће.

СПЕЦИФИЧНОСТ ДИСТРИБУЦИЈЕ ЦРНЕ ГОРЕ

Поводом приватизације дјелова или цијеле ЕПЦГ, др Љубишица је истакао и да није-

дан од ЕЕС бивше Југославије, почевши од Словеније, Хрватске, БиХ, Македоније и Србије, није до данас ушао у приватизацију постојећих производних објеката, изузев Дистрибуције у Македонији.

У вези са тим, **јасно је да преносна мрежа мора остати у државном власништву да би преносни путеви били слободни, али је исто тако јасно да би била велика срећа да цијела ЕПЦГ остане у државном власништву јер је то мали систем који има велике енергетске ресурсе, али и мањак ел. енергије који ће се у наредном периоду све више повећавати.** У том смислу треба имати у виду да је једна Словенија и без помисли на приватизацију Електропривреде, ушла у Европску унију, да се Хрватска налази на прагу ЕУ, много ближе него Црна Гора, а не размишља о приватизацији. Из тога Црна Гора треба да извуче бар неку поуку. Ово што је урадила Македонија са приватизацијом Дистрибуције не бих желио да коментаришем, али код нас је проблем приватизације Дистрибуције специфичан у односу на друге републике. Ако би дошло до приватизације Дистрибуције у овом тренутку кад она није оспособљена, кад је њена вриједност ради најмање доградње веома ниска, проузроковала би нове проблеме. Поставаља се питање, кад би се продала дистрибуција на Приморју, шта би било са дистрибуцијама на сјеверу Црне Горе. Цијена ел. енергије за те

Поглед на "град-отел" Свети Стефан са прага у и не куће

потрошаче би требало да буде пар пута већа. Размишља ли ко о томе? Значи, Дистрибуцију треба довести на одговарајући техничко-технолошки ниво, спровести рационализацију и оспособљавање стручног кадра, па тек онда размислити шта с њом урадити, закључује он.

КАКО ТО РАДЕ ДРУГИ?

Оцјењујући да је приватизација хидроелектрана и природних богатстава земље равна самоубиству, јер се не може очекивати да ће се цијене ел. енергије у наредном периоду смањивати, уз опаску да се нада да му неће бити замјерено због ове тврдње, др Љубишица је навео примјер Италије која увози око 15 одсто, или преко 50 милијарди kWh ел. енергије годишње, иако ова земља располаже са изворима који могу произвести тих 50 милијарди у сваком тренутку, али их не продаје, нити приватизује.

- Њене ТЕ имају гороније за камени угљак (који увози), за мазут и за гас у истој електрани, али ЕП Италије увози ел. енергију кад год је та

енергија јефтинија од цијене горива у њиховим електранама, објашњава он.

- И примјер мањег ел. енергетског система, Македоније, који има једну ТЕ од 210 мегавата на мазут, говори о рационалном пона-

У периоду руковођења др Лазара Љубише југословенском електропривредом производња електричне енергије у Југославији повећана је (са 20,6 милијарди kWh у 1968. години на 62,3 милијарде kWh у 1982. години) за преко 3 (три) пута што је у том периоду био далеко највећи до тада, остварени пораст производње електричне енергије од свих земаља чланица Европске ел. енергетске конекције UCРTE а систем ЈУГЕЛ-а је био пети по величини у тој интерконекцији.

У истом периоду производња електричне енергије у Црној Гори повећана је, такође око 3 пута: са 0,94 милијарде kWh у 1968. години на 2,4 милијарде kWh у 1983. години, односно са размјеном ел. енергије из ХЕ „Пива“ са ЕПС-ом на 2,7 милијарде kWh, што одговара истом порасту у електроенергетском систему Југославије.

шању. Ту ТЕ су сада Македонци, у овој кризи, укључили јер су цијене ел. енергије произведене у њој и увозне енергије једнаке, па им се не исплати да даље увозе. А ми у Црној Гори

немамо никакве резерве, па кад не можемо да набавимо из других система, преостаје нам само да кукамо и гледамо у небо.

Енглеска је нпр. била у једном периоду приватизовала Електропривреду, али након извесног периода, кад су видјели шта су урадили, неке од ел. енергетских објеката, међу којима и преносну мрежу, поново су национализовали, каже и поставља питање: Ако је

Рудник угља у Пљевљима у већинском власништву приватних лица, зар није могуће да држава Црна Гора ријешити и да врати државно власништво док је још вријеме како би се сачувао ЕЕС као цјелина, а држава Црна Гора, ЕЕС Црне Горе и грађани Црне Горе - заштитили.

По њему, требало би имати у виду и могућност да се Рудник угља национализује и да тако држава Црна Гора постане већински власник цијелог енергетског комплекса.

С друге стране - кад сазри вријеме, могле би се приватизовати и ХЕ, али само до 49 одсто. Требало би да држава у свим електранама, и хидро и термо, задржи већинско власништво од 51 одсто. Таквом приватизацијом могла би се обезбиједити средства од око 500 милиона еура, а власник који би ушао у приватизацију са власништвом од 49 одсто, код изградње нових објеката, требало би да учествује са истим процентом. Из тога произлази да би се могла обезбиједити средства за отпочивање изградње, не само другог блока ТЕ Пљевља, већ и најмање двије хидро електране, чиме би Црна Гора од уво-

РАЗГОВОР СА ДР ЛАЗАРОМ УБИ ОМ, БИВ ИМ ДИРЕКТОРОМ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ ЦРНЕ ГОРЕ И ЈУГОСЛАВИЈЕ

зника постала велики извозник ел. енергије, на добробит и ЕЕС и грађана Црне Горе.

ПОДЈЕЛА ЕФЕКТА НА ПОЛА – ЈЕДИНО ИСПРАВАН ПРИСТУП

О дугорочном пословно-техничком уговору о раду ХЕ Пива у ел. енергетском систему Србије др Лазар Љубиша је казао:

- Што се тиче коришћења ХЕ Пива у ЕЕС Србије и размјене ел. енергије по том основу, морам да кажем да је приликом доношења одлуке о изградњи ХЕ Пива, било договорено да ће ова ХЕ радити у ЕЕС Србије, а да ће се позитивни ефекти заједничког рада, као што је у свијету, не само уобичајено, него и утврђено, дијелити на пола, тј. 50 према 50 одсто. На основу тог принципа ЕПС и Влада Србије подржали су изградњу ХЕ Пива. До тог тренутка имали смо различитих ставова и различитих мишљења о низу питања.

Питање даљих односа између ЕПЦГ и ЕПС-а у вези са размјеном енергије из ове ХЕ, треба ријешити на бази одговарајуће стручне документације а не писањем у новинама. При томе треба имати у виду: да нема ХЕ Пива, не би било могуће ни вршити међусобну размјену, односно да нема ЕЕС Србије не би се могли дугорочно и сигурно остваривати ти ефекти. Једини исправан приступ је да се утврде енергетско економски ефекти заједничког рада и да се они по, у свијету усвојеном принципу дијеле на 50 према 50 одсто. Код тога се у свијету примјењују два модела: један да се енергија вреднује на бази тарифних ставова дан – ноћ у ЕЕС, рачунајући да је енергија, произведена у ХЕ Пива вршна, у укупном износу, а да је енергија која се испоручује Црној Гори негде 50 одсто дан, а 50 одсто ноћ, и други принцип, поновно сведен на енергетске показатеље је да се срачуна колико кошта да се изгари једно пумпно постројење и да се тако израчунају вриједности те вршне енергије у поређењу са овом енергијом.

ПРЕДЛОГ НВО "НЕ ПИЈЕ ВОДУ"

Везано за цијене ел. енергије, има неразумијевања и од стране невладиних организација, оцијенио је др Лазар Љубиша.

- Чињеница је, како сам прочитао у новинама, да сада КАП плаћа цијену ел. енергије Електропривреди по 4,3 цента за kWh. Неке невладине организације траже да по тој цијени, не само енергију из ЕЕС Црне Горе, него и енергију из увоза, плаћају и потрошачи у Црној Гори. Ако је тачно да КАП, кога бране сва руководства Црне Горе, од пуштања у погон до данас, апстракујући то што је прошло, плаћа ел. енергију по цијени од 4,3 цента, морам отворено рећи да по свим правилима који важе у Европи, цијена за крајње потрошаче мора бити два до три пута већа, зависно од тога о којим се потрошачима ради: Ако је ријеч о великим градовима, онда је то два пута, а ако се ради о крајњим потрошачима у удаљеним малим мјестима, онда цијена ел. енергије мора бити до три пута већа. То се мора расчистити и потрошачи то морају знати. Не треба у том погледу бацати народу праšину у очи. Има се осјећај да на напоре из невладиних организација, они који треба да им одговоре нијесу довољно прецизни, јасни и

одлучни да им кажу истину.

Везано за увоз ел. енергије и њен обрачун, о чему данас постоје велике расправе у Црној Гори, др Љубиша је подсетио на један период 80-те године када је увожена ел. енергија за ЕЕС Босне, Хрватске, Црне Горе и Македоније, па каже:

- Ове електропривреде су биле донијеле одлуке о увозу и начину обрачуна те енергије, и оне су у свим републикама биле прихваћене. Једино је у Црној Гори та одлука била оспорена. Овом приликом морам да кажем да је у поновном поступку Уставни суд Југославије донио јасну и прецизну одлуку да је одлука СОУР ЕПЦГ о увозу и наплати ел. енергије из увоза у складу са Уставом и законима СФРЈ. Дакле, увозне цијене увећане за губитке и трошкове преноса и дистрибуције до потрошача. Након тога, што је било чудно у том периоду, јер је у ЦГ руководство било подијељено, а одлука ЕПЦГ била донијета на основу савезних закона и савезне уредбе, судио је и Уставни суд Црне Горе и донио потпуно идентичну одлуку као и Уставни суд Југославије, али са једном "махинацијом" на крају, која је, у ствари, била убачена након сједнице Уставног суда, а то је "да се Уставни суд приликом доношења те одлуке није упуштао у друштвено политичку оправданост њеног доношења у датом тренутку". То је допуњено неовлашћено, мимо председника и судија Уставног суда само ради тога да ЕПЦГ и он, као председник Пословног одбора ЕПЦГ, не би могли

"АНАЛИЗА..."

НДЦ-А ЗА ПРИМЈЕР

Др Љубиша је поводом питања односа ЕПЦГ и ЕПС-а у вези са размјеном ел. енергије из ХЕ Пива, истакао да материјал „Анализа примјене уговора о дугорочној пословно-техничкој сарадњи ЕПЦГ-ЕПС-а у периоду 1991 – 2005. год. Уз осврт на рад ХЕ Пива у тржишним условима који је урадила стручна група у НДЦ Подгорица (М. Грбовић, З. Ђукановић, и Љ. Кнежевић, Н. Ћоровић и Љ. Жугић, прим. Ж.Ћ.) представља примјер како се материјали такве врсте раде. Мене је тај материјал одушевио и мислим да може да послужи као одлична основа за разрешење свих питања везано за Пиву. Исто тако сам мишљења да питање рада ХЕ Пива у ЕЕС Србије, као и питање четвртог агрегата у Бајиној Башти, уколико има било каквих проблема, не треба рјешавати на страницама дневних новина, већ на радном столу и на основу унапријед припремљених стручних материјала и оцјена експертских радних група. Дубоко сам увјерен да постоји интерес и код једне и код друге стране да се та питања ријеше на најбољи могући начин који ће задовољити и једну и другу електропривреду, односно електроенергетске системе и Црне Горе и Србије.

тужити оне који су харангирали против ЕПЦГ и њега лично, каже. Тиме су ЕПЦГ и он били апсолутни побједници, јер су: одлука Скупштине Заједнице југословенске електропривреде, одлука Савезног извршног вијећа, и прије тога, одлука Уставног суда Југославије и одлука Уставног суда Црне Горе биле јасно и прецизно утврдиле да се ел. енергија која се увози наплаћује од потрошача по увозној цијени, увећаној за

губитке и трошкове преноса и дистрибуције до крајњег потрошача. То би се морало знати, јер упоређење цијене за домаћинства са цијеном за КАП не пије воду.

ШТО МАЂА ЕЛЕКТРАНА – ТО СКУПЉА ЕНЕРГИЈА

Што се тиче обновљивих, односно нових извора ел. енергије, др Љубиша сматра да то питање заслужује посебну пажњу и посебне анализе.

Чињеница је да би у Црној Гори, кад би се разговарало о новим обновљивим изворима енергије, или, како их још у Европи зову, непредвидивим обновљивим изворима, у првом реду требало користити сунчеву енергију, и то за производњу топлотне енергије, посебно на Приморју и да би се могло размишљати о изградњи МХЕ. Треба знати да до сада изграђене МХЕ у Црној Гори укупно производе око 22 до 23 милиона kWh годишње и да се из свих МХЕ, обрађених у Студији, може теоретски остварити производња од неких 500 милиона kWh, али од тога би само један број ХЕ био енергетско-економски оправдан за грађане. При том треба

УСПЈЕШНО ОДРЖАН СИСТЕМ У ТЕШКИМ УСЛОВИМА

Ако се има у виду ситуација у којој се налазио ЕЕС Црне Горе од 1990. до 2007. године, мислим да изражавам не само своје мишљење, него и свих грађана Црне Горе, кад кажем да су радници и руководиоци ЕПЦГ успјели да одрже систем и да обезбиједи сигурно снабдијевање потрошача ел. енергијом и под тешким, не само енергетским, него и економским условима. Посебно је питање како се набављала и продавала ел. енергија, али да је и у најтежим условима обезбијеђено сигурно снабдијевање више је него очевидно, оцијенио је др Лазар Љубиша.

имати у виду правило које важи у свијету, па и код нас, да је неки објекат по јединици производње, што је мањи, све скупљи, а и све анализе које су направљене у Европи показују да су МХЕ, изузев на неким токовима, односно сливовима, скупље и код нас бар за два и више пута од великих ХЕ. Према томе, док год постоје могућности изградње јефтинијих извора, њих треба користити. Конкретно, код нас, једна МХЕ од десетак мегавата код Бијелог Поља представља изнимак и врло је рентабилна за изградњу и производњу ел. енергије. Што се тиче других извора енергије, као што су вјетар и сагоријевање одређених маса итд, то треба да користе у истом тренутку оне земље које немају јефтинијих и рентабилнијих извора. За Црну Гору улагати у изворе који су два до три пута скупљи од производње хидро енергије, који су два до три пута и несигурнији јер не можеш са сигурношћу предвидјети њихову производњу, представљају у овом тренутку, кад нема довољно средстава, у најмању руку разбацавање са финансијским средствима. Значи, редослед коришћења треба да определи енергетско економска оправданост улагања у такве објекте, рекао нам је на крају овог исцрпног разговора др Лазар Љубиша.

Ж. Ћетковић

Инвестиционим улагањима до квалитетне дистрибутивне мреже

- Ремонтовањем свих дистрибутивних Т на Црногорском приморју знатно побољшана погонска спремност ових објеката уочи предстојеће туристичке сезоне
- Неопходно осавременити и аутоматизовати мјерна мјеста због боље читаности и управљања потрошњом, али и рационалног коришћења радне снаге
- Ћише разлога за регионализацију Дистрибуције у циљу ефикаснијег и успјешнијег рада

На челу Ф.Ц. Дистрибуција, која своју дјелатност усмјерава на уредно снабдијевање потрошача ел. енергијом, што подразумева смањење броја прекида у испоруци и осцилација напона, од прије неколико мјесеци, као што смо информисали у једном од претходних бројева Листа, налази се **Мирослав Вукчевић**, дипл. ел. инжењер, који је до именовања на ову функцију обављао послове главног инжењера за оперативно управљање и вођење електроенергетског система у НДЦ-у.

Мирослав Вукчевић

Крајем априла уприличили смо разговор са њим с намјером да први човјек ове важне функционалне цјелине ЕПЦГ изнесе своје виђење о перспективама развоја Дистрибуције, односно најновијим плановима инвестиционих улагања у њу.

Ефекти акције на смањење губитака

На почетку разговора директор Дистрибуције је изнио констатацију, везано за приоритетни задатак у овом тренутку - смањење губитака ел. енергије и њихов утицај на укупно пословање Електропривреде - да можемо бити задовољни резултатима који су постигнути на овом плану и ефектима акције "Сви трошимо а ко плаћа" чији је носилац управо ова функционална цјелина, јер су кроз реализацију тих активности у прва три мјесеца ове године губици смањени за 11,13 одсто, што је предузећу уштедјело пет и по милиона еура. Наиме, остварени степен губитака у првом кварталу 2007. г. је 24,63 одсто, а у истом периоду прошле године тај проценат је износио 35,76 одсто.

У вези ових активности на смањење губитака, директор Вукчевић нам је рекао да је средином априла формирана централна

екипа из више дистрибуција за контролу мјernih мјеста која обилази општине и контролише потрошаче за које постоје информације да нелегално троше ел. енергију. То има за циљ побољшање ефикасности локалних дистрибуција у откривању неовлашћене потрошње, јер смањење губитака од 7,38 одсто, које је предвиђено енергетским билансом у овој години у односу на прошлу, у финансијском погледу представља уштеду од скоро 15 милиона еура.

У том дијелу, каже наш саговорник, очекују се уз планирану овогодишњу набавку и замјену око 30 хиљада бројила ел. енергије, још бољи резултати.

Везано за одавно присутни проблем немогућности наплате рачуна од појединих потрошача, Вукчевић је казао да је од 1. фебруара у овој ФЦ запослено 100 људи на одређено вријеме од шест мјесеци који су заједно са исто толико стално запослених радника организовани у стотину двочланих екипа и ангажовани на свакодневном искључењу потрошача. Усвојена је, наиме, "Процедура за искључења" која дефинише број искључења на нивоу мјесеца за сваку екипу и он износи од пет до пет и по хиљада, у зависности од броја радних дана у току мјесеца. Ово је, према ријечима директора Вукчевића, било неопходно, јер само око 70 хиљада потрошача редовно измирује своје обавезе, а у зони застарелих потраживања је чак око 80 хиљада потрошача.

У циљу рјешавања овог изузетно великог проблема - енормно високих губитака у дистрибутивној мрежи, је и подешавање уклопних сатова (од укупно 110 хиљада уклопних сатова, неисправно је преко 20 хиљада) на нова тарифна времена, али је ова активност успорена због ангажовања стручно оспособљених радника на контро-

ли и искључењима потрошача, тако да је неопходно, да би се ова дјелатност обавила предвиђеном динамиком, да се смањи број ангажованих на искључењима, а повећа на подешавању уклопних сатова.

Осврћући се на одржавање дистрибутивних објеката, директор Вукчевић је казао да је тренутно приоритет ремонт 31 трафостанице 35/10 kV у приморским електродистрибуцијама, због припреме лјетње туристичке сезоне, а затим ће екипе електродистрибутера обавити и ремонт трафостаница у другим дјеловима Црне Горе, који није вршен четири године. Такође се, заједно са екипама Електроградње, врши и ремонт далековода, тако да је тренутно у току ремонт 35 kV далековода "Марковићи-Милочер-Буљарица", "Грбаљ-Дубовица" и "Тиват-Котор". Поред ових инвестиција, ФЦ Дистрибуција, према ријечима њеног директора, планира улагање у нисконапонску мрежу и трафостанице 10/0,4 kV и то у износу од близу три милиона еура.

Са процедурама лакши посао

У плану је, према ријечима Вукчевића, да се заврше процедуре које су неопходне за бољи и лакши будући рад. Ових дана треба да буде урађена техничка препорука за мјерна мјеста, а стим у вези треба још урадити сљедеће процедуре: процедура за читавање бројила, процедура за мјерење и контролу и упуство за мјерење и контролу и процедура о начину и мјесту прикључења на мрежу, односно уградњи мјernih уређаја.

- Наше одређење је да ниједан нови потрошач не може бити прикључен на мрежу уколико му прикључак не буде приступачан, односно на линији разграничења између Дистрибуције и приватног власништва: било на стубу или у ормару, јер је суштина проблема Електродистрибуције приступачност мјерном мјесту ради редовног и тачног читавања бројила чиме се рјешава и проблем евентуалног искључења потрошача са мреже, каже Вукчевић додајући да ће тако мјерно мјесто бити под потпуном контролом Дистрибуције и потрошач неће моћи да утиче на њега, а и елиминисаће се проблем приступа мјерном мјесту од стране радника ЕД. Наиме, до сада велики број потрошача није дозвољавао приступ бројилу ради читавања и искључења са мреже због нередовног плаћања рачуна, а постојала је и дилема од стране државних органа да ли Дистрибуција има право да то ради.

Међутим, с обзиром да, према подацима из Ф.Ц. Снабдијевање, огроман број потрошача, око 80 хиљада, има дуг који може ући у фазу застаријевања, Дистрибуција мора искључивати неуредне платише, али због немогућности приступа мјерном мјесту код одређеног броја потрошача, то није увијек

су прописно прикључени на мрежу, направи нека динамика измјештања мјерних мјеста, што је велики посао који ће Електродистрибуцију доста да кошта, отприлике око 300 еура по потрошачу, али ће то морати да се уради и то највјероватније на начин што ће електродистрибуције уграђивати нова броји-

што чини само дио у односу на укупни број од 100 хиљада ових бројила за који је Дистрибуција добила лиценцу и у чију ће се реализацију ући уколико се покаже да је пилот пројекат оправдао своју сврху. То ће омогућити дистрибутерима да избјегну сваки контакт са потрошачима, а осим читавања, вршиће се и даљинско искључивање неуредних потрошача, што ће нарочито бити корисно за рјешавање читавања или искључења за око 20 одсто потрошача који у овом смислу, неовлашћеном потрошњом, праве проблеме и гдје су губици највећи. Управо ће даља реализација пројекта даљинског читавања потрошње и почети од тих трафо реона, најавио је Вукчевић уз оцјену да су и у овом случају потребна велика финансијска средства, од око 500 до 800 еура по потрошачу, јер треба реконструисати мрежу, уградити ту врсту бројила и тд, а за све то је, осим процедуре око добијања кредита, потребно и доста времена, јер се овај посао не може брзо одрадити, и доста људи, с обзиром да се један трафо реон не може реконструисати за краће од пола године.

Спровођење програма за смањење губитака ел. енергије се обавља доследно, па је тако према Правилнику о вредновању учинка директора појединих ЕД, за сада пет електродистрибуција, "зарадило" по три негативна поена (Цетиње, Котор, Улцињ, Жабљак и Колашин), али има и резултата који су довели до повећања зарада и до 20 одсто, а за ФЦ, за коју се зараде обрачунавају на нивоу просјека свих ЕД, 16,5 одсто.

Одржавање објеката

Везано за одржавање и припрему дистрибутивних објеката на Црногорском приморју за предстојећу туристичку сезону, директор Вукчевић је казао да су екипе одржавања већ дуже времена стално на терену, заједно са екипама Електроградње која је ангажована због недовољног броја радника ЕД за ове послове, тако да је доста тога завршено. Све трафостанице на Приморју, којих је укупно 31, су комплетно ремонтване, осим три у Улцињу на којима се сада ради. Ријеч је о трафостаницама које нијесу ремонтване неколико посљедњих година. Због тога је погонска спремност преносних објеката много боља, па је у том смислу директор ФЦ Дистрибуција увјерен да ће овогодишња туристичка сезона, што се дистрибутивних објеката тиче, протећи са сигурним и стабилним снабдијевањем потрошача.

А кад су у питању мартовске хаварије нисконапонске мреже на сјеверу Црне Горе, наш саговорник каже да је срећа што је овогодишња зима била изузетно топла и без снијижних падавина и других облика невремена, али да је мартовско невријеме учинило доста неприлика, не само потрошачима, него и локалним дистрибуцијама. Иако невелики, влажни јужни снијег створио је додатни терет на бројним дотрајалим стубовима и другој опреми нисконапонске

РЕАЛИЗАЦИЈА "ФРАНЦУСКОГ" КРЕДИТА

Из кредита Владе Француске за реконструкцију и проширење електродистрибутивне мреже у Црној Гори у износу од 8.479,000 еура, финансираће се, према ријечима директора Дистрибуције **Миодрага Вукчевића**, реконструкција трафостаница 35/10 kV Бистрица, Хумци, Зеленика, Буљарица и Котор-Шкаљари, затим реконструкција постројења 10 kV у ТС 110/10 kV Подгорица 3, као и изградња трафостанице 35/10 kV Зеленика и испорука 59 трафостаница 10/04 kV и мобилне трафостанице 35/10 kV.

Динамика испоруке комплетне опреме од стране компаније "Schneider electric" је 14 мјесеци од дана ступања на снагу Уговора, а обавеза Електропривреде која у овом Пројекту учествује са 1.880.000 еура, је прописно складиштење опреме, изградња грађевинских објеката и набавка и полагање каблова 10 kV и 0,4 kV за прикључење ТС 10/04 kV на мрежу. Поред тога, обавезе ЕПЦГ су и израда инвестиционо техничке документације, реализација откупа земљишта на локацијама појединих објеката, набавка каблова за прикључење ТС 35/10 kV на мрежу, кабловског прибора и одводника пренапона, набавка постројења 35 kV у ТС Подгор, те електромонтажни радови и трошкове царине и ПДВ-а. Ово значи да је уз наведени износ од милион 880 хиљада еура неопходно обезбиједити додатна средства у износу од 3.020.000 еура, а успјешна реализација кредита, према ријечима директора Вукчевића, зависиће од могућности обезбјеђења ових средстава и добре и темељне припреме у организационом и техничком смислу.

Иначе, у зависности од динамике даљих преговора и процедуре ступања на снагу Уговора, кредит би могао

постати оперативан у другој половини ове године, у ком случају би био реализован до краја 2009. године.

У овом веома концизном осврту на тзв. Француски кредит Вукчевић је посебно нагласио да су предвиђене реконструкције и објекти највиши приоритет ФЦ Дистрибуција и ЕПЦГ и да је једноставно неопходна њихова хитна реализација. А осим директних ефеката, након реконструкције објеката, очекују се, како је казао, и индиректни ефекти, јер ће се демонтирана опрема искористити за уградњу у друге објекте и за резервне дјелове, што ће знатно поправити погонску спремност дистрибутивне мреже и смањити трошкове одржавања постојећих објеката. Такође ће, како наводи Вукчевић, након уградње нових, бити на располагању осам старих трансформатора 35/10 kV, снаге од 2,5 до 8 MVA.

Везано за овај кредит, директор Дистрибуције још каже да, иако је ријеч о прецизно наведеном износу, он реално врјије више, јер се на ову врсту кредита не плаћа ПДВ, те да им предстоји велики посао око пријема и складиштења, односно распоређивања опреме за поједине ЕД, као и утврђивања обавеза и могућности локалних дистрибуција за њену уградњу. С тим у вези као први корак Вукчевић предлаже формирање тима за реализацију Пројекта који би се састојао од јединице за вођење посла и екипе за реализацију појединих дјелова пројекта, са обавезом ефикасног и правовременог организовања свих наведених активности. Иначе, за организацију пријема, складиштења и одређивања екипа које ће се овим послом бавити до почетка изградње, одређен је рок од 22 недјеље.

могуће. Стога се увођењем обавезе постављања мјерних уређаја на приступачно мјесто, овај проблем дефинитивно рјешава. Кад се ураде, процедуре ће бити објављене и мораће да се поштују. У противном нико од нових потрошача неће бити прикључен на мрежу, категоричан је Вукчевић.

У вези с тим у плану је, како је казао, и да се са садашњим потрошачима који није-

ла на одговарајућа, приступачна мјерна мјеста, а стара неће дирати.

Рјешавање наведеног питања мјерних мјеста се уклапа и у сљедећу фазу модернизације читавања потрошње даљински, у склопу чега је, подсјетио је директор Дистрибуције, већ реализован Пилот пројекат са око 3800 бројила у четири црногорске општине (Подгорица, Никшић, Бијело Поље и Херцег Нови),

ФЦ ДИСТРИБУЦИЈА - РАЗГОВОР СА ДИРЕКТОРОМ

мреже, због чега је дошло до великог броја прекида у снабдијевању потрошача у тим подручјима, посебно у сеоским насељима.

- Са 80 одсто тачности, могу вам рећи да је на подручју ЕД Жабљак пало 135 стубова, ЕД Никшић 267, Беране 575, Бијело Поље 172. То је укупно 1149 стубова, с тим што је ту и одређени број мјеста којима се није могло прићи, тако да ови подаци нијесу комплетни. То је посебно било изражено у неким дјеловима бјелопољске општине која је последња добила напон и гдје су екипе радиле и за Васкрс, а Дистрибуција се организовала тако што је

каже да би за регионализацију Дистрибуције као примјер могла да послужи војвођанска Електродистрибуција која је, са укупно 2.600 запослених и 700 хиљада потрошача подијељена на шест региона. Њени радници имају само око 0,5 одсто прековремених сати у односу на редовно радно вријеме, што је мање од једног сата по запосленом, или на нивоу године, само 20 одсто од остварених прековремених радних сати у ФЦ Дистрибуција која има око 280 хиљада потрошача и близу 2.000 запослених.

- Чињеница је да је тамо уведено даљин-

и квалитетне организације Дистрибуције. Али све то претпоставља и значајно инвестиционо улагање, према анализама и до 20 милиона еура годишње, које би обухватило не само даљинско читавање, него и реконструкцију мреже, с обзиром да постоји много старе опреме. Даљинско читавање је посебно значајно и због великог броја слабо насељених мјеста гдје се углавном долази у вријеме годишњих одмора или викендом, па тако радници узалуд одлазе за читавање, а ту је и проблем одржавања тих мрежа које практично доносе веома мали приход Електропривреди.

Без проблема са добављачима

У наставку разговора директор Дистрибуције је посебно истакао редовно плаћање доспјелих потраживања добављачима, што раније није био случај. Све се то ради према списку приоритета и утврђеној динамици плаћања који ова ФЦ доставља финансијском директору у Дирекцији ЕПЦГ и са чиме у овом тренутку немају никаквих проблема нити притиска добављача. Тим поводом Вукчевић је изразио задовољство сарадњом са надлежним службама Дирекције ЕПЦГ која је допринијела да се и ранија дуговања полако али успјешно смањују.

Он је овом приликом изразио задовољство што је успјешно ријешен проблем изградње стамбене зграде у Толошима за потребе радника ЕД Подгорица, која је била обустављена неколико година. Ријеч је о 32 стана који ће, након недавне одлуке Одбора директора ЕПЦГ о поравнању досадашњих потраживања и наставку радова са ранијим извођачем, бити комплетно завршена за око четири до пет мјесеци.

Вукчевић нам је такође говорио и о низу других настојања са нивоа менаџмента и ЕПЦГ и ове ФЦ са циљем да се одређене ствари, трошкови и понашања запослених, доведу у ред који заслужује фирма типа ЕПЦГ.

Директор Вукчевић није пропустио прилику да напомене и активности око формирања одјељења за комерцијалне послове на нивоу Дистрибуције, које ће убудуће умјесто централизоване Комерцијалне службе на нивоу Дирекције, припремати и објављивати тендере за потребе ове ФЦ, затим о бољој организованости Пројектног бироа, израде базе података о потрошачима, опреми и свим облицима дјелатности Дистрибуције.

На крају овог разговора, директор ФЦ Дистрибуција Мирослав Вукчевић нам је изнио свој став о могућностима функционисања не само Дистрибуције, него и цијеле ЕПЦГ у постојећем облику власништва рекавши да је увјерен да Електропривреда може успјешно да функционише као државно предузеће, под условом да се у њега адекватно инвестира. По њему, за довођење Дистрибуције на европски ниво био би потребан један инвестициони циклус, односно улагање око 100 милиона еура.

Б.М.

ТС 110/10 kV Подгорица 2

преузимала стубове из дистрибуција које нијесу имале проблема за санирање ових хаварија. Да би проблем био већи, све се то догодило у периоду када је рачун ЕПЦГ био блокиран од стране општине Будва због општинских комуналних такси које ова друштвено политичка заједница Електропривреди мимо осталих општина наплаћује у енормним износима.

О реорганизацији Ф.Ц.

Кад је у питању функционисање ФЦ Дистрибуција, Вукчевић каже да постоје одређене нерационалности, као и да у томе постоје велике разлике по појединим дистрибуцијама, што је један од важних разлога за реорганизацију ове ФЦ. Он сматра да је, према садашњем начину организованости Дистрибуције, пуно нивоа одлучивања, руководећих мјеста, много администрације и другог, тако да би се једном друкчијом организацијом ефикасније радило и то са мање људи, с обзиром да имамо велики број уклопничара чија су радна мјеста практично умртвљена, док с друге стране, имамо мањак радника електро струке, посебно електро инжењера. По његовом мишљењу, регионализација Дистрибуције, уз одређена улагања и реконструкцију мреже, те аутоматизацију би могла ријешити те проблеме, јер би се за сада недовољно успелни радници распоредили на неке друге послове са конкретним обавезама, па би се проблем свео на појаву вишка администрације. Вукчевић

ско управљање потрошњом, односно даљинско читавање и искључење, због чега узимамо овај примјер. Суштина је, дакле, да се аутоматизују основне активности ЕД гдје је год то могуће, што ће само по себи довести до смањења броја запослених, односно до рационализације и боље успелности радника. То, у случају потребних повремених интервенција, подразумијева бољу покретљивост екипа у оквиру једног региона, каже Вукчевић и додаје да су тренутно у оптицају три варијанте регионализације, с тим што је, по његовом увјерењу, у овом тренутку, најреалнија она која преферира седам региона плус Дирекција ФЦ која фигурира у свакој варијанти, као вид централног управљања.

Предуслов - аутоматизација мјерног мјеста

У овој причи о раду и функционисању ФЦ Дистрибуција, директор Вукчевић се још једном вратио на значај мјерног мјеста које треба осавременити, аутоматизовати, како због потпуне читаности потрошње, управљања потрошњом и слично, тако и због рационалног коришћења радне снаге, јер, у садашњим условима, велики број радника се бави читавањем и контролом потрошње, док на другој страни недостају стручњаци електро струке: електро инжењери, електро монтери и други. Дакле, аутоматизација мјерног мјеста је предуслов свих других рационализација

Поуздана преносна мрежа

И у овој години планирани значајни инвестициони радови у циљу сигурне испоруке ел. енергије на прагу преноса

Као што смо и до сада пратили рад и развој Електропреноса као значајног дијела Електропривреде, и овом приликом доносимо извјештај о најважнијим сегментима рада овог колектива од почетка године и плановима за наредни период из разговора са његовим директором **Драганом Лакетићем**.

Овом приликом директор Електропреноса је од значајних активности у "својој" организационој цјелини посебно истакао инвестиционе пројекте који су тренутно у фази реализације а финансирају се из средстава кредита Европске инвестиционе банке (ЕИБ), Свјетске банке и КfW банке, као и донације норвешке Владе и средстава Електропривреде.

Добра сарадња са банкама

Као прву инвестицију из Плана за ову годину која ће се финансирати из кредита ЕИБ (2.436.000 Е) Драган Лакетић наводи изградњу ТС 110/35 кV Котор и ДВ 110 кV Тиват - Котор, чиме ће се обезбиједити сигурније и поузданије снабдијевање потрошача на овом подручју. Тендер за набавку опреме за изградњу далековода је у фази ревизије, а, како се очекује, биће објављен почетком јуна, док је у току израда идејног рјешења за ТС Котор, у којој ће 110 кV постојеће бити изведено као металом оклопљено постројење у SF 6 техници, казао је Лакетић и додао да се из кредита ЕИБ такође набављају растављачи за ТС 220/110/35 кV Подгорица 1 и ТС 110/35 кV Никшић (вриједност инвестиције 1.650.000 Е) ради обезбјеђења веће погонске сигурности у овим трафостаницама замјеном пнеуматских растављача 220, 110 и 35 кV. Већ је урађен тендер за ову опрему који ће такође бити објављен почетком јуна.

Из кредита Свјетске Банке, према ријечима директора Лакетића, финансираће се пројекат проширења ТС 220/110/35 кV Мојковац и прикључак на далековод 220 кV Подгорица - Пљевља по принципу улаз-излаз, као и проширење ТС 110/35 кV Андријевица и прикључак на далековод 110 кV Беране - Требјешница, такође по принципу улаз-излаз. Урађен је идејни пројекат за ова проширења која ће обезбиједити сигурније и квалитетније напајање потрошача са подручја Мојковца, Колашина, Андријевице, Плава и Гусиња, а вриједност наведених инвестиција, које ће се реализовати до краја следеће године је 2.252.000 еура. Из овог кредита, према Инвестиционом плану ФЦ Пренос, финансираће се и замјена заштитног ујета заштитним ужетом са оптичким влакном

Драган Лакетић

ОПГВ на готово свим далеководима преносне мреже, због обавезе испуњења захтјева UCTE и реализације генералног плана телекомуникационог система ЕПЦГ. Тренутно је у току активност на избору консултаната за овај пројекат.

Од осталих инвестиционих активности које имају за циљ повећање степена сигурности испоруке ел. енергије на прагу преноса директор Лакетић наводи проширење RP 400 кV и ТС 110/35 кV Рибаревина уградњом трансформатора 400/110 кV, 150 MVA и изградњу ТС 110/10 кV Подгорица 5 са уклапањем у мрежу 110 и 10 кV. У току је избор консултаната за израду тендера за ове пројекте по систему кључ у руке, а средства су обезбијеђена из кредита њемачке банке за развој КfW (8,5 милиона еура кредита и 850 хиљада из средстава ЕПЦГ), односно дио средстава од норвешке Владе путем донације (425 хиљада еура за Рибаревину).

Из средстава ове њемачке банке финансира се и изградња далековода 400 кV Подгорица-Тирана, што ће обезбиједити побољшање 400 киловолтних интерконективних мрежа са сусједним електроенергетским системима, казао је Лакетић објаснивши да је кредит од КfW банке у износу од 36,5 милиона еура у ствари добила Албанија а ЕПЦГ је у фази пре-

ТС 400/220 кV Подгорица

говора са албанском Електропривредом о кредитном задужењу код њих за изградњу дионице Подгорица-граница Албаније које износи око 10 милиона еура.

Поред пројеката који ће се финансирати из поменутих кредита, из Плана за ову годину од значајнијих активности Лакетић наводи набавку два трансформатора 110/35 кV, 63 MVA за ТС Никшић, као и набавку трансформатора 110/35 кV, 40 MVA за ТС Будва због повећања снаге ове трафостанице, те набавку микропро-

цесорске заштите за трафостанице Подгорица 1 и Подгорица 2 ради модернизације заштите и повећања поузданости рада система. Реализација ових пројеката чија вриједност износи 1.775.000 еура зависиће од могућности обезбјеђења финансијских средстава.

У наставку разговора директор Електропреноса се осврнуо на необичну хаварију у ТС Подгорица 2 која се догодила 5. априла ове године, када је оштећено 400 кV поље трансформатора Т2-300 MVA у овој трафостаници. Том приликом је дошло до рушења два пола прекидача 400 кV, два струјна трансформатора, два напонска трансформатора и једног одводника пренапона, објаснио је Лакетић додајући да је разлог хаварије, према извјештају Стручне комисије, механичко оштећење на прекидачу 400 кV које је било врло тешко визуелно уочити. Наиме, до пада пола прекидача је дошло након обављене операције искључења и касније код оштећених дјелова нијесу уочени ефекти појаве лука. Одмах се приступило санацији и замјени оштећене опреме, тако да се очекује да ће поменуто трафо поље бити стављено у функцију 26. априла, казао је он додајући да ова хаварија није проузроковала прекид у испоруци ел. енергије, али је до рјешавања овог проблема донекле смањена поузданост система.

Ремонти и ревизије по плану

Наведене активности, према ријечима директора Лакетића, нијесу утицале на остварење плана ремонта и ревизија у овој години, захваљујући великом ангажовању запослених у Електропреносу, већ се ове активности одвијају планираном динамиком.

Што се тиче примарне опреме, реализација пројекта замјене ове опреме у Електропреносу у претходне двије године била је веома успјешна, казао је Лакетић. Да би се такав тренд наставио и у овој години планирана је замјена три 220 киловолтна прекидача у ТС Подгорица 1 и шест 110 кV прекидача у трафостаницама Никшић, Тиват и Беране, и то из резерви по кредиту Европске инвестиционе банке и сопствених средстава.

Говорећи о активностима на санацији хаварија на далеководима "Беране-Требјешница" и "Никшић-Билећа" на којима су 20. марта због невремена пали далеководни стубови, због чега је два дана било без напона подручје Андријевице, Плава и Гусиња које се напаја из ТС 110/35 кV Андријевица, Лакетић је констатовао да је санација урађена веома брзо и да су екипе Електропреноса заједно са екипама Електроградње успјеле да у кратком року санирају оштећења и доведу далековод у исправно стање.

Б.М.

Охрабрујући резултати

■ У првом кварталу ове године због осјетног пада губитака у дистрибутивној мрежи уштеђено 5,5 милиона €. Највећи помаци у дистрибуцијама Подгорица, Херцег Нови, Будва, Тиват и Рожаје

■ Позитиван тренд наплате смањења трошкова за увоз електричне енергије и повећања степена наплате настављен и у марту

■ Реализација пројеката које финансира њемачка KfW банка

У склопу пројектованих и контурираних активности ЕПЦГ наставља да, у оквиру акције "Сви трошимо, а ко плаћа?" која се реализује на основу одлуке Одбор директора, са пословима који су у вези са смањењем прије свега комерцијалних губитака у дистрибутивној мрежи.

У првом кварталу ове године, не само на том плану, него и у наплати потраживања за утрошену ел. енергију, постигнути су охрабрујући резултати, који су и презентовани на редовној конференцији за новинаре одржаној 20. марта у Дирекцији Друштва у Никшићу.

Поред **Николе Јаблана**, директора Сектора за развој и инжењеринг, који је информисао о сарадњи Црне Горе и Њемачке у области ел. енергетског сектора, са најновијем подацима о смањењу губитака, просјечним фактурама и степеном наплате, новинаре су упознали мр **Велимир Стругар**, савјетник директора ФЦ Дистрибуција, **Ивана Радуловић Гатолин**, шеф Центра за контакте са купцима ФЦ Снабдијевање.

Губици у првом кварталу мањи 11,13 одсто

С обзиром да се смањење комерцијалних губитака у дистрибутивној мрежи реализује према утврђеној динамици, В. Стругар је истакао да су ефекти акције "Сви трошимо, а ко плаћа?" до сада позитивни што показује и чињеница да је по том основу у прва три мјесеца 2007. уштеђено већ око 5,5 милиона Е.

У првом кварталу 2007. губици су износили 24,63 одсто преузете енергије, док је у истом периоду прошле године тај проценат био 35,76 одсто, што значи да је степен губитака у прва три мјесеца 2007, у односу на исти период прошле године, мањи за 11,13 процената.

Енергетским билансом за ову годину предвиђено је да укупни губици износе 21,68 одсто, па је, на основу већ реченог, сасвим реално очекивати да тај проценат буде и нижи, чак испод 20 одсто.

Са конференције за новинаре

Највећи помаци у том смислу су начињени у ЕД Подгорица, Херцег Нови, Будва, Рожаје, Тиват. Значајни резултати су остварени и код осталих дистрибуција, а највише посла предстоји у ЕД Никшић, Пљевља, Улцињ, Цетиње, Колашин, Бијело Поље, Жабљак и Бар.

Интензивирани су и активности на контроли мјерних мјеста потрошача, па је средином априла 50-так екипа контролисало око 600 потрошача у свим категоријама (домаћинства и остала потрошња) у Улцињу, Колашину и на Цетињу, што ће и даље бити саставни дио рада Дистрибуције.

Иако је, том приликом, код 5 одсто случајева откривена крађа струје, а код 15 одсто утврђена оштећења бројила, још нико није осуђен за крађу струје, али у ЕПЦГ ипак, како је рекао Стругар, вјерују да ће правосудни органи препознати

проблем крађе струје и третирати га као и остала кривична дјела.

Поред активности на смањењу губитака, у ФЦ Дистрибуција се, са не мање напора, приступа и реализацији пројектованих инвестиционих радова већином на Црногорском приморју. Тиме се, прије свега, води рачуна о поузданом и квалитетном снабдијевању потрошача у току наступајуће туристичке сезоне.

У том смислу најзначајнија је изградња ТС35/10 kV Подгор и набавка опреме за дио РП 35 kV Врх Лази, као и за ТС 35/10 kV "Велика плажа 2", у шта би тре-

бало да се уложи 678 хиљада Е.

Планиран је и ремонт ДВ 35 kV (Марковићи - Милочер - Буљарица, Грбаљ - Буљарица и Тиват - Котор). Радове чија је укупна вриједност 250 хиљада Е ће извести ОЦ Електроградња уз надзор Службе за одржавање ФЦ Дистрибуција.

У наредном периоду планирано је да се у НН мрежу и ТС 10/0,4 kV укупно уложи 2.866.000 Е, од чега у ЕД Улцињ 300.000, ЕД Бар 200.000, ЕД Будва 700.000, ЕД Котор 1.220.000, ЕД Тиват 126.000, ЕД Херцег Нови 200.000 и у ЕД Бар 200.000 Е.

Ремонтни радови на постројењима 35/10 kV, који су капитални за ФЦ Дистрибуција, завршени су у готово свим приморским градовима. Ови радови ће се дефинитивно привести крају до краја 2007. године, након чега ће се више пажње посветити ревитализацији НН мреже на сје-

веру Црне Горе.

Проблем са административном забраном рада за раднике локалних дистрибуција, баш у току санације последица мартовског невремена, по Стругару је, због брзог реаговања Електропривреде (спровођење љекарских прегледа у дистрибуцијама гдје то није било урађено, односно гдје је важност тих увјерења истекла - важе годину дана, организовање додатне обуке из области заштите на раду у складу са Законом о заштити на раду и организација полагања испита у вези са тим пред надлежним комисијама) у неким ЕД већ превазиђен, док се интензивно ради на његовом рјешавању на нивоу ФЦ Дистрибуција. Забрану рада су добиле ЕД: Будва, Бијело Поље, Пљевља, Беране, Подгорица, Херцег Нови и Котор, а проблем са обуком ријешиле су ЕД Беране и Подгорица.

- И поред ових проблема који су у значајној мјери умањили расположивост радне снаге, ФЦ Дистрибуција успјела је да, захваљујући доброј организацији, санира све поремећаје у напајању конзума свих ЕД чија су подручја била захваћена последњим невременом. При томе смо, у сваком тренутку, водили рачуна о интересима потрошача, а истовремено и о чињеници да морамо и нашим радницима који су ангажовани у новим околностима обезбиједити све услове за безбједан и сигуран рад, нагласио је Стругар.

Ниже цијене фактура

По ријечима Иване Радуловић Гатолин, позитивни трендови из фебруара, као што су смањење трошкова увоза ел. енергије и повећање степена наплате, наставили су се и у марту, прије свега због нивоа акумулација ХЕ "Перућица" и уредне допреме угља за потребе ТЕ "Пљевља", услед чега је у марту увезено 57.228.000 kWh, што је износило 3.380.838,46 Е, или за 25 одсто мање него што је билансом планирано.

Потрошња ел. енергије је мања због повољних временских прилика и остварења програма за смањење губитака у дистрибутивној мрежи, па је на основу сагледавања актуелних потреба на новим основама урађен и ребаланс биланса за период април - децембар 2007. године.

Док су просјечни мјесечни повећани трошкови увоза ел. енергије у 2005. из-

носили 14,80 одсто, у 2006 години 22,65 одсто, а према плану за 2007. степен повећаних трошкова по основу увезене ел. енергије кретаће се око 46,41 одсто. Сходно томе се кретала и висина износа фактуре током цијеле претходне, као и у прва три мјесеца текуће године. Увоз је значајно смањен, тако да је у претходном периоду ЕЕ биланс заокружен на више него задовољавајући начин, 28,46 одсто је мањи од очекиваног.

Настављена је и тенденција пада цијене фактура у марту у односу на јануар и фебруар. Наиме, у јануару је 69,29 одсто фактура било испод 40 Е, у фебруару 78,96 одсто, а у марту 85,97 одсто. У марту је, иначе, 64,5 одсто фактура имало износ мањи од 20 €. Укупна фактура за категорију домаћинства у јануару је износила преко 9,5 милиона, у фебруару 7, а у марту више од 5 и по милиона Е.

У марту 2007. ЕПЦГ је на име трошкова увоза издвојила 3 милиона и 380 хиљада €. Просјечни рачун за март је износио 16,75 € (без ПДВ-а) односно 19,60 € (са ПДВ-ом), што представља умањење од 21,35 одсто у односу на фебруар, односно 42,51 одсто у односу на јануар 2007.

Како је истакнуто, тренд се позитивно наставља, с обзиром да је ремонт ТЕ Пљевља, који је планиран да почне 1. априла, одложен за 45 дана, тако да ће почети 15. маја и трајаће до 1. септембра, а прекида за зимску његу постројења неће бити. Ово значи да ће, умјесто билансом предвиђеног застоја од 4 мјесеца и зимског од 15 дана, укупан прекид трајати само, 3,5 мјесеца, тако да ће и укупни увоз бити мањи. У периоду ремонта ТЕ Пљевља ће бити повећан и степен увоза ел. енергије.

ФЦ Снабдијевање постиже и све бољи резултат када је ријеч о степену наплате ел. енергије.

Укупна наплата у јануару је била на нивоу од 57,67 одсто, када је просјечна фактура износила 29,14 €, односно 34,09 € са ПДВ-ом. У фебруару, када је наплаћено 67,57 одсто, просјечна фактура за домаћинства износила је 21,3 €, односно 24,92 са ПДВ-ом.

Укупна наплата у марту је била већа од 14,5 милиона €, што представља наплату од 89,88 одсто.

У склопу активности на рјешавању проблема наплате Снабдијевање је, имајући у виду проблеме ниске платежне моћи и проблема у пословању, омогућило да

потрошачи своја дуговања измирују у ра-тама, па су у овој ФЦ увјерени да ће на овај начин успјети квалитетно да ријеше проблем наплате потраживања за утрошену ел. енергију. Сходно томе, у категорији домаћинства је склопљено 4683 протокола о измирењу дуга у износу од преко 2,9 милиона Е, док је у категорији остала потрошња склопљено 515 протокола у укупном износу од 5,7 милиона Е.

Иначе, како је речено, Снабдијевање није законом обавезано да јавно износи податке о крађи струје или пак о томе ко од физичких али и правних лица (власници кафића и сл.) неће да испуњава своје обавезе према Електропривреди.

Тендерски процес за ХЕ "Пива" регуларан

О реконструкцији и изградњи електро-енергетских објеката уз помоћ њемачког кредита и донација, на овој конференцији говорио је Никола Јаблан. Он је истакао да се, у ЕПЦГ тренутно реализују четири пројекта у чијем финансирању учествује Влада Њемачке, односно КfW банка. Осим навођења пројеката и износа кредита и донаторских средстава прецизирани су и рокови за реализацију планираних ел. енергетских објеката.

О овом доносимо посебан прилог у Листу.

Што се тиче приговора изречених преко појединих медија на регуларност сарадње са КfW банком, посебно у вези тендерског процеса за реконструкцију ХЕ "Пива", Н. Јаблан је био категоричан да је све текло по правилима и процедурама ове њемачке банке, а читав посао се обавља кроз сарадњу влада Црне Горе и Њемачке. Након што су отворене све три понуде, комисија је констатовала да само једна задовољава захтјеве тендера, али је из разлога што је финансијска понуда овог понуђача знатно премашила расположиви буџет предвиђен за консултантске услуге, тендер поништен. Према процедури КfW банке приступило се преговорима са најбоље рангираним понуђачем за снижавање цијене финансијске понуде. Процес још није завршен, урађени су само парцијални записници, док финалног записника неће ни бити, а подаци се не смију саопштавати, јер то не дозвољава КfW банка.

И.З.

У складу са споразумом црногорске и њемачке владе о сарадњи у ел. енергетском сектору Црне Горе, у ЕПЦГ се, у овом тренутку, средствима њемачке банке за развој KfW, реализују четири пројекта на производним, преносним и дистрибутивним објектима: Реконструкција хидроелектрана "Перућица" и "Пива", изградња далеководна 400 kV Подгорица - Тирана, као и изградња (проширење) ТС 400/110 kV "Рибаревина" и ТС 110/10 kV "Подгорица 5".

О поменутиим инвестицијама, о којима је на конференцији за новинаре одржаној 22. априла у Никшићу говорио **Никола Јаблан**, директор Сектора за развој и инжењеринг, стручњаци из појединих ФЦ ЕПЦГ, који руководе овим пројектима, за наш лист детаљније су представили ове инвестиционе активности.

Програм модернизације ХЕ "Перућица" - реализација Процесног информационог система

У склопу укупних активности које се у Електропривреди Црне Горе предузимају на модернизацији и реконструкцији постојећих производних, преносних и дистрибутивних објеката, сасвим је сигурно да је реализација Програма модернизације, оспособљавања и доградње ХЕ "Перућица" од највећег значаја за развој електроенергетског система. Улога ове ХЕ у ЕЕС Црне Горе, по оцјени **Николе Јаблана** и **Бошка Божовића**, шефа Пројекта модернизације ХЕ "Перућица", апсолутно оправдава одлуку ЕПЦГ да кроз реализацију два Уговора за I фазу Програма, модернизује и реконструише хидромашинску и електро опрему на четири најстарија агрегата (40 MVA) и два агрегата (1 MVA) за сопствену потрошњу електране. Инсталисана снага свих агрегата у ХЕ "Перућица" је 330 MVA.

По ријечима инж. **Јаблана** и **Божовића**, у току је реализација Процесног информационог система електране са свим функцијама надзора и управљања за ове агрегате, што подразумева повезивање и уклапање постојећег надзорно-управљачког система већ реконструисаног петог агрегата и постројења сопствене потрошње. У коначној фази реализације Програма овај систем треба да омогући све функције управљања комплетним хидроенергетским системом електране.

Уговор за хидромашинску опрему закључен је са словеначком фирмом Рудис, у вриједности од 4.970.530 €, чији подиспоручиоци Литострој и Андино из Словеније су и произвођачи опреме.

Набавку ове опреме из сопствених средстава финансира ЕПЦГ, а према Уговору плаћање је у 60 једнаких мјесечних рата.

Овом реконструкцијом су обухваћени главни дјелови хидромашинске опреме, као што су: кугласти затварачи, турбине и систем турбинске регулације, као и систем управљања.

Уговор за електро опрему је закључен са фирмом Voith Siemens – Њемачка, у износу од 7.318.577 €.

Комплетно финансирање испоруке ове опреме је из донације и кредита KfW банке. Средства од 8.580.000 € (сума од 5 милиона € је донација) одобрена су у оквиру финансијске сарадње Њемачке са Црном Гором након што је KfW банка позитивно оцијенила оправданост

Значајни пројекти

улагања у реконструкцију ХЕ "Перућица".

Осим испоруке електро опреме, из овог кредита финансирају се и пратеће консултантске услуге, а дио средстава је планиран за утврђивање приоритетних пројеката и припрему документације за II фазу реализације Програма.

Као и у претходном случају, извешће се реконструкција главних дјелова електро опреме, а то су: сопствена потрошња агрегата, системи побуде и ел. кочења агрегата, управљања на нивоу

Никола Јаблан

агрегата и управљања на нивоу електране, али и постојећег система сопствене потрошње електране, док ће се постојећи систем управљања агрегата 5 (40 MVA) уклопити у нови систем управљања на нивоу електране, са истовременим уклапањем постојећег система управљања сопственом потрошњом електране у нови систем управљања на нивоу електране.

Поред тога што су за израду хидромашинске и електро опреме усвојена и примјењена савремена техничка решења, коришћени су, како су нам објаснили инж. Јаблан и Божовић, савремени начини пројектовања и усвојени висококвалитетни материјали. Одабране су и уграђене стандардизоване, савремене и врло поуздане хидрауличке, електричне, електронске и софтверске компоненте најпознатих свјетских произвођача за ову врсту опреме. Посебна пажња је посвећена унификацији опреме по типу, техничким карактеристикама и произвођачу што ће у фази експлоатације омогућити једноставније и ефикасније одржавање и управљање радом електране.

Са произвођачима опреме је уговорен и усаглашен детаљан, и у складу са примјењивим свјетским стандардима усвојен програм контроле квалитета и испитавања опреме. Обухваћене су све фазе реализације пројекта од производње, фабричког пријема, монтаже, пуштања у рад па све до коначног пријема на истеку гарантног рока.

У току досадашњих активности, како кажу Н. Јаблан и Б. Божовић, сва произведена опрема је врло детаљно и без изузетака провјерена и испитана, сви дјелови који нијесу одговарали пројектованим захтјевима су одбијени, поново произведени и замијењени, а пројектована функционалност је мјерењима и испитивањем потврђена.

У реализацији свих ових активности поред стручњака Пројекта модернизације и оспособљавања и осталих стручних служби ХЕ "Перућица" укључени су и стручњаци одабраних консултантских фирми, кроз консултантске уговоре на начин и у складу са одговарајућом свјетском праксом која се увијек и оправдано примјењује код реализације овакве врсте пројеката.

С обзиром да су послови реконструкције по обиму и сложености врло захтјевни, разноврсни и специфични, морају се обављати свакодневно

уз сталну сарадњу и заједнички рад са пројектантима испоручиоца опреме и извођача радова и консултантским тимом.

Стога је, по њима, неопходно одлично познавање постојећих техничких решења електране, висок ниво знања о новој опреми и примјењеним техничким решењима, али и активно учешће у пројектовању, испитивању, монтажи, пуштању у рад агрегата и обуци особља електране за послове експлоатације и управљања.

- С обзиром да ће се изводити у условима када ће постројења електране бити у раду, посао на реконструкцији мораће се обављати са посебном пажњом јер. То захтијева да се монтажа и пуштање у рад појединих агрегата мора испланирати и извести на начин да не наруше исправан рад остале опреме уз обезбјеђење погонске спремности у највећој могућој мјери, кажу инж. Јаблан и Божовић.

Пошто је реконструкција два агрегата 40 MVA већ завршена, радови на трећем окончаће се ове, а на четвртог наредне године. Паралелно се изводе или су већ изведени радови на реконструкцији преостале хидромашинске и електро опреме из уговореног обима реконструкције. Досадашњи рад реконструисане опреме је протекло веома успјешно уз испуњење свих високих захтјева квалитета и функционалности.

Након тога, или раније, како објашњавају Н. Јаблан и Б. Божовић, уколико буду обезбијеђена одговарајућа финансијска средства, треба да се настави реализација друге фазе Програма којом би се обухватили планирани грађевински радови (приоритетна реконструкција компензационог базена), као и реконструкција не само електро машинске опреме преосталих агрегата и разводних постројења 110 kV и 220 kV, него и хидромеханичке опреме доводног система Електране. С тим у вези, предвиђена је уградња опреме за хидролошко-хидрауличка мјерења и наставак изградње локалног Процесног информационог система са свим надзорно-управљачким и заштитним функцијама, али и функцијом оптимизације рада хидроенергетског система ХЕ "Перућица".

На тај начин обезбиједиће се потребни услови за безбједан рад електране инсталисаном снагом, планирање и оптимизацију рада ове електране за најефикасније искоришћење расположиве воде и њено укључење у Технички систем управљања ЕЕС Црне Горе, односно за рад у режиму секундарне регулације фреквенције и напона у том систему.

- Све досадашње оцјене улагања у реализацију Програма потврдиле су његову оправданост, наглашавају Јаблан и Божовић, па је и KfW банка, изразивши спремност за финансирање II фазе реконструкције електране са средствима од 20 милиона Е, са ЕПЦГ већ отпочела израду тендерске документације за избор консултанта за II фазу.

По њиховом мишљењу, реализација II фазе

РЕКОНСТРУКЦИЈА И ИЗГРАДЊА ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКИХ ОБЈЕКТА У ЦРНОЈ ГОРИ УЗ ПОМОЋ ЊЕМАЧКОГ КРЕДИТА И ДОНАЦИЈА

Програма је неопходан предуслов за оправданост осмог агрегата у III фази реализације, односно фази доградње. То се прије свега односи на оне радове који су, у складу са Програмом, у вези са оспособљавањем доводног и одводног система електране за могућ и сигуран рад електране са инсталираним осмим агрегатом односно за коначну фазу реализације.

- Код израде техничких рјешења, кажу они, пошло се од претпоставке да ће кроз Програм модернизације и оспособљавања ХЕ "Перућница" бити реализована рјешења потребна за рад електране снагом 365,5 MW, односно за сигуран рад свих осам агрегата у коначној фази реализације и надвишење канала и компензационог базена је предвиђено за проток 81,75 m³/sec (односно и за потребе агрегата бр. 8). До сада је од тих радова у I фази реализације завршено надвишење доводног канала Зета I и реконструкција одводних канала за одвођење воде низводно од агрегата. Завршетком тих радова већ су остварени ефекти кроз повећање могуће снаге рада електране и повећање остварене производње.

Модернизација и оспособљавања постројења и објеката се, по њима, морају се неизоставно наставити и завршити, јер због неадекватног доводног и одводног система, затим застарјелости постојеће хидромашинске, хидромеханичке и електро опреме и непостојања савременог система управљања електраном (интеграција аквизиције података, надзора, управљања, регулације заштитних функција и др.), њен рад је, и при постојећој инсталисаној снази и условима, у великој мјери ризичан и мора се спроводити са ограничењем могуће снаге.

Свјесни тога, у Електропривреду Црне Горе су се, већ у фази реализације иновирања инвестиционо-техничке документације за доградњу осмог агрегата, одредили за она рјешења која су у складу, како са савременом електроенергетском политиком, постојећим и извјесно очекиваним трендовима раста цијена ел. енергије, тако и са савременим техничким рјешењима која су већ реализована код реконструкције агрегата 40 MVA.

Без реализације свих активности предвиђених Програмом модернизације, оспособљавања и доградње ХЕ "Перућница", Електроенергетски систем Црне Горе, сасвим је сигурно, не може спремно дочекати битно измијењене услове и захтјеве рада који ће се пред њим појавити дјеловањем тржишта електричне енергије.

Повећање погонске спремности ХЕ "Пива"

Прва фаза Пројекта реконструкције и модернизације опреме ХЕ "Пива", која је почела да се реализује 2004. године; обухватила је: замјену побуде на генераторима, уградњу електричног кочења, замјену високонапонских прекидача у разводном постројењу 220 kV и сабирничких растављача у далеководним пољима 220 kV. Средства за имплементацију ове фазе су обезбијеђена из кредита Европске инвестиционе банке и сопствених средстава ЕПЦГ. До сада је завршен већи дио радова, а коначна реализација се очекује у току текуће године, док ХЕ "Пива" планира да започне другу фазу Пројекта реконструкције и модернизације опреме и грађевинских објеката.

По ријечима мр **Светлане Пјешчић**, техничког директора, циљ овог пројекта је реконструкција и модернизација опреме и објеката ХЕ „Пива“, са планираним ефектима повећања погонске спремности и сигурности рада Електране и могућношћу повећања снаге агрегата.

У прелиминарној процјени трошкова, коју је урадио "Сиенс" заједно са ХЕ "Пива", а касније верификовала КfW банка, процијењена вриједност II фазе Пројекта реконструкције и модернизације, у коју није урачунат ПДВ, порези и увозне царине, је 70,4 милиона €. Ова фаза је, према приоритетима, подијељена у 3 групе послова (група А, Б и Ц).

Средства за реализацију групе А и Б послова у вриједности од 36 милиона € (кроз двије транше: 16 милиона € и 20 милиона €) се очекују из кредита КfW банке, који ће уговорити Влада Црне Горе са Владом Њемачке, али овај уговор још није потписан. Учешће ЕПЦГ ће се односити на финансирање обавеза према царини и ПДВ (укупно 20 одсто вриједности кредита, што износи 7,2 милиона €).

- **Према процедури КfW Банке, за реализацију овог Пројекта неопходно је претходно избрати независног Консултанта, који ће, заједно са ХЕ "Пива", направити дефинитивну листу радова, чији ће први дио чинити припрема за израду тендерске документације за све потребне мјере, како би се могло одредити која опрема мора да се ревитализује и који грађевински радови да се изведу, док ће се други дио се односити на ревитализационе радове, каже С. Пјешчић објаснивши да ће се детаљан обим реконструкције и модернизације утврдити Студијом изводљивости са Идејним пројектом, који мора бити усвојен од стране ЕПЦГ и ХЕ "Пива".**

Прелиминарним сагледавањем обима и мјера реконструкције и модернизације предвиђено је да се радови сета А, у оквиру II фазе обаве у периоду од 5 година по приоритетима:

У овом случају, како истиче С. Пјешчић, треба имати на уму да су то радови који се морају неопходно извести због обезбјеђења даље сигурности и поузданости у раду хидроелектране, а који би обухватили оправку и замјену оне опреме за коју постоји општа сагласност да је те активности потребно хитно одрадити и које неће бити подложне промјенама усљед резултата планираних испитивања или одлуке да се повећа или не повећа снага агрегата;

Исто тако, овај посао треба извести не само у циљу унапређења производње и ефикасности одржавања, него и у циљу издвајања Електране на виши технолошки ниво, сходно савременим технолошким могућностима и њеном будућем мјесту и улози у електро-енергетском систему.

У том смислу, направљен је пројектни задатак за избор консултаната за пружање услуга за припрему и реализацију II фазе Пројекта реконструкције и модернизације ХЕ "Пива". КfW банка је 23. новембра 2006. године расписала јавни позив за избор консултаната.

Изградња ДВ 400 kV Подгорица - Тирана и проширење ТС 400/110 kV Подгорица 2

Укупна дужина дужина новог ДВ 400 kV Подгорица - Тирана, којег треба да реализују ЕПЦГ и Албанска електропривреда (КЕСХ) износиће 156 км, од чега ће 28 км бити на територији Црне Горе. Његовом изградњом

ЕЕС Црне Горе ће се преко Албаније повезати и са Грчком.

Поред алуминијумско-челичног ужета, какво се налази и на осталим ДВ 400 kV у Црној Гори, на овом далеководу, како нам је објаснила **Леда Кецојевић**, предвиђено је да се угради и заштитно уже са оптичким влакнима (ОПГЊ) и тзв. стубови S (на ДВ 400 kV у Црној Гори су стубови из исте "фамилије", али нијесу истог типа).

Говорећи о припреми изградње овог међудржавног далековода, започетој у августу 2004. године, Л. Кецојевић нам је рекла да је до сада, на том плану, већ извршен избор трасе далековода и консултаната (Fihner/Decon Штутгарт - Њемачка), који је упознат, који је упознат са трасом ДВ и ТС Подгорица 2. Исто тако, поред достављања података, израђен је и објављен тендер за пројектовање и извођење радова на изградњи овог ДВ са проширењем ТС Подгорица 2 и ТС Тирана. Извршено је и упознавање понуђача са трасом далековода и ДВ пољима "Тирана" и "Рибаревина" у ТС Подгорица 2, као и преглед приспјелих понуда и давање предлога о најповољнијем понуђачу, док је извршио директор ЕПЦГ формирао јединице за имплементацију пројекта.

Укупна вриједност објекта оријентационо износи 54,1 милион Е, од чега је учешће ЕПЦГ и КЕСХ-а 10.203.521 Е. Остатак средстава биће обезбијеђен преко КfW банке (донација: 5.317.453, кредит под повољним условима: 3.579.043 и комерцијални кредит 35.000, што укупно износи 43.896.478 €). Тачан износ средстава и њихова расподела биће утврђени тек након потписивања уговора, јер то, прије свега, зависи од вриједности понуде одабраног понуђача. Оријентационо вриједност радова на територији Црне Горе је око 27 одсто. Учешће ЕПЦГ и КЕСХ-а се односи на плаћање ПДВ-а (17 одсто), царине (11 одсто) и откуп земљишта за стубна мјеста. Процијењује се да ће ово учешће бити око 15 одсто од укупне вриједности објекта.

У ТС 400/110 kV Подгорица 2 предвиђена су два нова 400 kV далеководна поља (ново ДВ поље "Тирана" и замјена свих елемената у постојећем ДВ пољу "Рибаревина").

У току су активности за припрему преговора о уговору, који би требало да се потпише до краја овог мјесеца. Рок за извођење радова је двије године, па се може очекивати да ДВ 400 kV Подгорица - Тирана буде завршен средином 2009. године.

Средствима из Њемачке и Норвешке, али и ЕПЦГ финансираће се проширење Расклопног постројења 400 kV "Рибаревина" и изградња ТС Подгорица 5. Уградња енергетског трансформатора 400/110 kV, снаге 150 MVA, те по једног трансформаторског поља 400 kV и 110 kV, како нас је обавијестио **Слободан Вукашиновић**, коштаће 3,2 милиона €. Од тога је кредитом њемачке развојне банке КfW обезбијеђено 2 милиона и триста хиљада, донацијом Владе Норвешке 425 хиљада, а остатак од 575 хиљада € уложиће ЕПЦГ из сопствених извора.

За изградњу нове дистрибутивне ТС 110/10 kV "Подгорица 5", са уклапањем у 110 и 10 kV мрежу (која је почела прије неколико година), укупно ће се уложити 9,5 милиона €. Гро средстава (6,2 милиона) обезбијеђено из кредита КfW банка, а ЕПЦГ 2,5 милиона €. У монтажу два енергетска трансформатора 110/10 kV, прекидача 110 kV и мјерних трансформатора већ је уложено 800 хиљада.

И.З.

За јединствено дјеловање

Републички одбор Синдиката енергетике Црне Горе на сједници од 24. априла разматрао је актуелну ситуацију у Савезу синдиката Црне Горе, везано за јавне сукобе предсједника Данила Поповића и Координационог одбора за организовање ванредног конгреса

Милорад Терзић и Сло одан ривокапић

12. маја који чине синдикати Просвјете, Универзитета, Грађевине, Трговине и Телекома, због незадовољства радом руководства Савеза и његових органа, којима је мандат истекао у октобру прошле године.

У међувремену је Вијеће Савеза синдиката заказало редовни 13 конгрес за 25. мај, што Координациони одбор не прихвата, већ је гранским синдикатима упутио писмено аргументе за одржавање ванредног конгреса у којима се између осталог каже да је потребно да се демократизује, децентрализује и дебирукрати-

■ **Закључујући да је неопходно очување јединства у Савезу синдиката Црне Горе, уз рјешавање свих слабости и неправилности, индикат енергетике подржао одржавање редовног XIII конгреса ове организације на нивоу Републике**

те што од 150 хиљада запослених само 40 хиљада плаћа чланарну, док остали чекају реформи синдикалне организације. Поред тога, 13 конгрес СС ЦГ не организује се још од октобра прошле године, иако су припреме почеле прије готово годину и по дана.

Иако су сагласни да има мањкавости и одређених пропуста у раду синдикалне организације, у Синдикату енергетике превасходно указују на то да се ванредни конгрес не може заказати ако га не захтијева више од 50 одсто грана, што овдје није случај, као и да пропусти нијесу толики (непребројаност чланова, неплаћање чланарине, недовољно извршавање одлука...) да је неопходан ванредни конгрес, ако је редовни синдикални скуп већ заказан. Ово тим прије што би се тиме поништили резултати прошлогодишњих избора, због чега је предложено да Синдикат енергетике подржи одржавање редовног конгреса, јер је, како се чуло, неприхватљиво да се не превазиђу разлике и да се не постигне компромис у интересу црногорског синдикалног покрета.

због чега држава сигурно има интерес да буде већински власник ЕПЦГ, а и тешко је повјеровати да ће о томе боље да брину страни купци. Уосталом и оне земље које су попуштајући разним притисцима биле продале своје електропривреде, враћају их под државно окриље. Ипак, свјесни да Синдикат не одлучује о томе хоће ли се ЕПЦГ приватизовати, представници енергетичара закључују да се синдикална организација мора изборити за довољно простора да се максимално оријентише на обезбјеђивање

Са сједнице Синдиката

МЕМОРАНДУМ О РАЗУМИЈЕВАЊУ

На овој сједници предсједник Терзић информисао је присутне да се делегација Европске федерације синдиката јавних служби (ЕПСУ) коју су сачињавали замјеник генералног секретара федерације **Хан Виљем Гудријан** и **Милорад Терзић** 5. априла састала са Миодрагом Чановићем, помоћником министра за економски развој поводом израде меморандума о разумијевању који би требало да буде потписан до краја јуна ове године.

Терзић је казао да је том приликом гост из ЕПСУ-а изнио мишљење да треба активирати активности на изради меморандума да би био потписан у предвиђеном року. Такође је истакао да је заједнички интерес да се укључе земље из окружења које су чланице ове федерације. С обзиром да су у европским директивама више истакнута економско-комерцијална питања а запостављен социјални дио, Меморандум би био од великог значаја јер би унаприједио социјална права запослених у овој области. Гудријан је такође изнио мишљење да би примјена европских директива по аутоматизму, која се односи на приватизацију и реструктурирање, на основу досадашњег искуства код земаља у транзицији, довела до значајног процента отпуштања запослених у овој бранши. Зато он сматра да не треба журити са процесом приватизације, већ са тим ићи оном динамиком како се то ради у земљама Скандинавије, а то подразумева темељни приступ овим процесима. Зато би потписивање овог меморандума са социјалног аспекта енергетске заједнице у великој мјери помогло социјалном положају запослених, што је уједно и једна од низа активности неопходних за укључивање у процес европских интеграција.

тује СС ЦГ. Један од аргумената је и што је за пет година цијена рада повећана свега 2 еура, док су за то вријеме цијене горива и основних животних намирница "скочиле" много више,

Овом приликом такође је констатовано да је разлог пролонгирања одржавања конгреса готово пола године прије свега чињеница да су синдикалне подружнице касниле са изборима, те да се статут овог органа ради још од јула прошле године.

У Гранском синдикату су мишљења да је у ситуацији кад постоји бојазан да ће промјене у власничкој структури које слиједе значајније угрозити права запослених, неопходно да Синдикат дјелује јединствено и избори се за одговарајући третман рада. Предстојећа борба да не дође до урушавања права запослених велики је разлог за јединствено дјеловање.

На сједници је било ријечи и о приватизацији Електропривреде и у том смислу чула су се мишљења да је Електропривреда стуб развоја сваке државе, а енергетско питање питање економске независности сваке државе,

што боље позиције запослених у евентуалној приватизацији. Морају се унапријед урадити и усвојити социјални програми и осигурати се да их газде поштују, умјесто да се њима остави да одређују права запослених. Стога је од изузетне важности да се превазиђу разлике и да се јединствено дјелује

Након шире дискусије у којој су учествовали готово сви присутни, донесени су закључци да Синдикат енергетике подржава одржавање XIII редовног конгреса СС ЦГ, заказаног за 25. мај 2007. године и да је неопходно очување јединства синдикалне организације, уз рјешавање свих слабости и неправилности у овом органу. Такође је донијета одлука о избору делегата за конгрес, па је тако, поред Милорада Терзића и Слободана Кривокапића који су делегати по функцији, изабрано још девет делегата и то: Милош Обренић (Рудник угља), Симо Секулић (Југопетрол), Љубиша Чукић (Рудник мрког угља Беране), Часлав Ђуровић (Енергогас), Ђорђевић Дробњак (ФЦ Снабдијевање), Бране Грбовић (ФЦ Пренос), Драган Вукчевић и Драган Шћекић (ФЦ Дистрибуција) и Јован Радошевић (ТЕ Пљевља).

Републички одбор такође је предложио да се за члана Надзорног одбора ССЦГ (органа који се бира на Конгресу) изабере Љубинка Спасојевић, дипл. економиста из Рудника угља, а за члана Статутарне комисије Миодраг Калуђеровић, дипл. правника из Југопетрола.

Б.М.

Чвршћа веза са потрошачима

■ Основни задатак нове пословне функције у ЕПЦГ - већи приход од наплате кроз боље разумијевање потрошача

Формирањем ФЦ Снабдијевање у августу 2005. године, чија је основна сврха већа и ефикаснија наплата потраживања, осјетила се и потреба за новом пословном функцијом којом ће се успоставити чвршћа веза са потрошачима, односно купцима електричне енергије.

Своја искуства из прве године рада контакт центра, новог радног мјеста не само у овој функционалној целини, него и у Електропривреди Црне Горе, изнијела нам је дипл. економиста **Ивана**

Ивана Радуловић Гајолин

Радуловић Гатолин, шеф Центра за односе са купцима и за сада једини запослени са којом смо крајем априла, упознала са основним циљевима и задацима овог центра који се бави односи са купцима, коју она обавља од фебруара 2006. године.

Прије тога она је у ФЦ Снабдијевање од августа 2005. године до фебруара наредне године била шеф за фактурисање и наплату индустријских и комерцијалних купаца. Поред тога, она је, након дипломирања на Економском факултету у Подгорици 2000. г. радила у Агенцији за рачуноводство, ревизију и консалтинг, а у ЕПЦГ се запослила 2003. као финансијски планер и аналитичар у ЕД Подгорица.

- Главни разлог за увођење Центра за контакт са купцима у фебруару 2006. године био је повећање прихода кроз боље разумијевање потрошача, а суштина да се избалансирају циљеви, као што су: увећање прихода кроз диференцију услуга потрошачима; умањење продајних, маркетиншких и услужних трошкова; стварање позитивног искуства кроз побољшање лојалности.

Основне активности овог центра, како нам је објаснила наша саговорница, не састоје само у томе да предлаже методологију и стратегију за организовање и управљање односима са потрошачима, те да врши прикупљање и дистрибуцију података за све потрошаче у односу на све јединице Снабдијевања или омогућава боље управљање и интеракцију са потрошачима кроз увођење поузданих система, процеса и процедура, него и да идентификује факторе успјеха у односима са потрошачима; креира пословно окружење, врши тренинге запослених и модификацију пословних процеса базираних на потребама потрошача; предлаже процедуре које помажу

за прихватање релевантних ИТ система и услуга, али и у рјешавању проблема и рекламација потрошача; интегрисе се у пословне процесе кроз маркетинг, продају и услуге потрошачима.

Успјешан контакт центар мора, прије свега, да разумије потребе корисника, захтјеве тржишта и технологије управљања контактима, које се стално мијењају, а спреман је да се убрзано прилагоди и утиче на стварање нових трендова., при чему, како каже г-ђа Радуловић Гатолин,

треба да има у жижи чињеницу је неопходно понудити не само опције комуникације које користи тржиште, него и обезбиједити висок ниво услуге при свакој интеракцији са њима, а истовремено тражити најефикаснији начин да се претходно спроведе.

Центар за контакте са купцима својим оснивањем преузима одговорност за имплементацију стратегије повећања наплате са циљем да обезбједи како краткорочни план рехабилитације и стабилизације односа са потрошачима, тако и упутства за израду средњорочних и дугорочних планова који би обухватили процесе реконструкције, развоја и експанзије односа са потрошачима у Црној Гори.

Заинтересоване стране се могу подијелити на три категорије: они који утичу на рад Центра - менаџери Компаније; посредници - адвертисинг агенције, медији и сл; корисници - компаније и потрошачи.

По мишљењу наше саговорнице, активности Центра ће бити успјешне тек кад се интегрису у читав пословни процес ЕПЦГ, а конкурентне предности се могу постићи стављањем акцента на тржиште и истовременим смањењем трошкова. Стога се Електропривреда мора фокусирати на потрошаче, водећи, при том, рачуна о њиховом груписању и идентификовању њихових потреба, те процјени и давању приоритета утврђеним групама, уз истовремено дизајнирање и извођење профитабилних промотивних кампања, али и интегрисање различитих активности у јединствени пословни простор.

Поред рекламације на висину рачуна и начина обрачуна, купци се Снабдијевању најчешће обраћају због неисправности мјерних мјеста или промјене категорије потрошње, а траже и помоћ као социјални случајеви.

У ФЦ Снабдијевање свакодневно пристиже велики број захтјева (у 2006. години само је основној јединици у Подгорици упућено преко 6000 захтјева), једноставнији се рјешавају у организационим јединицама, а сложенији се упућују Дирекцији ове функционалне целине.

Све ово говори да су потрошачи веома незадовољни, поготово социјални случајеви, чијим се захтјевима не може изаћи у сусрет, јер би то, како нам је рекла наша саговорница, значило дискриминацију осталих потрошача и нема упориште у закону.

Поред наведеног, Центар за односе са купцима, односно Центар за CRM (Customer Relationship Management) се бави увођењем методологија и процеса у циљу упознавања потреба и навика потрошача, те стварања чвршћих веза између потрошача и Електропривреде.

С тим у вези, управљање односима са купцима (Customer Relationship Management), какоо нам је објашњено, представља ширу пословну стратегију креирану да смањи трошкове и повећа профитабилност путем увећања лојалности клијената. Истински CRM прикупља на једно мјесто информације из свих извора унутар организације (а гдје је могуће, и ван ње) ради пружања, у реалном времену, јединствене слике о сваком појединачном клијенту. Ово омогућава запосленим у организацији, који директно комуницирају са клијентима (нпр. онима у области продаје, техничке подршке и маркетинга) да доносе брзе, исправне одлуке, на основу бројних доступних информација.

По оцјени г-ђе Радуловић Гатолин, предуслов за имплементацију CRM рјешења је тзв. "top-down" иницијатива, која иде од руководећег дијела предузећа до најнижих функција, при чему руководство мора, снажним утицајем на ниже структуре, бити одлучно у увођењу и имплементацији CRM-а, а односима са клијентима може се управљати и без скупих аутоматизованих рјешења. У том случају најважније је да клијент осјети заинтересованост и бригу организације за њега.

- Неразвијеност нашег тржишта и његове димензије, лоше пословно окружење и отежани услови привређивања тешко могу да наведу велику већину домаћих предузећа на увођење оваквих скупочјених рјешења. Мада још нема информација ни о једној завршној имплементацији CRM рјешења, ипак, завршетком процеса приватизације и уласком страног капитала, те повећањем конкуренције, неминовно ће довести до потребе за примјеном CRM рјешења и понуде клијентима додатних персонализованих услуга, закључила је наша саговорница.

И.З.

Презентован кључни сегмент система

■ По стању опреме у рангу развијених земаља, захваљујући значајним пројектима SCADA, AMR..), реализованим у НДЦ-у и прилагођеним сопственим потребама

■ Не очекују се проблеми у снабдијевању потрошача ел. енергијом у току љетње туристичке сезоне, с обзиром на ниво акумулација и билансом предвиђене дотоке у априлу и мају

■ У циљу сигурнијег снабдијевања општина на сјеверу Црне Горе у току сљедеће године планирана је уградња трансформатора 400/220 kV у РП Рибаревине

Н а занимљивој и успјелој презентацији Националног диспечерског центра ЕПЦГ, која је под називом “Дан отворених врата у НДЦ-у“ одржана 12. априла у просторијама Центра, представљен је овај важни организациони дио Ф.Ц. Пренос из којег се, прије свега, врши управљање црногорским електроенергетским системом и производним објектима и гдје се истовре-

снага производних капацитета 849 MW а годишња производња три милијарде киловатсати ел. енергије, док је потрошња за трећину већа, тако да се преостала потребна енергија намирује из других система, до навођења карактеристика разуђене преносне мреже. У том смислу, **Љубо Кнежевић**, инжењер за анализу система у НДЦ-у, казао је да преносну мрежу чини 250 км 400 kV далековода, 370 км 220 kV далековода и 600 километара 110 киловолтних далековода у веома различитим условима и често неприступачним теренима, те да се 400 kV мрежа нпр. поред 250 км трасе састоји и од 771 стуба и 3500 тона проводног ужета, а један овакав стуб од 100 до 1800 тона металне конструкције, 50 тона земљења и до 3000 м3 бетонског темеља.

У склопу преносне мреже су, додао је он, и 24 високонапонска постројења која захтијевају веома сложено одржавање, а директно на преносну мрежу прикључена су и три велика потрошача (КАП, Жељезара, Жељезница), док је веза између преносне и дистрибутивне мреже остварена преко 17 трафостаница а дистрибуција обезбјеђује снабдијевање ел. енергијом 305 хиљада потрошача.

Наши домаћини су сматрали и да је битно истаћи да ЕЕС Црне Горе има специфичну структуру и велики број интерконективних далековода према сусједним системима, преко којих је добро повезан и са УСТЕ (Унија за координацију преноса ел. енергије) интерконекцијом (50 година рада), чији је пуноправни члан и ЕПЦГ. С тим у вези, саопштено је да УСТЕ прописује стандарде и даје препоруке, чини рад повезаних система стабилнијим и унапређује квалитет испоручене енергије. Поред тога, покрива потребе за ел. енергијом око 450 милиона становника и годишње омогућује испоруку 2300 TWh ел. енергије,

а НДЦ је тај који обезбјеђује рад црногорског електроенергетског система у складу са међународним прописима и препорукама и повезује га са европском преносном интерконекцијом.

Презентација је била прилика и да се представи организација НДЦ-а који се састоји из Службе за управљање производним и преносним капацитетима и Службе за телекомуникације, као и структура запослених од којих је преко 70 одсто са високом стручном спремом, тако да су сасвим компетентни да одговоре свим захтјевима, тим прије што су у претходних неколико година уложили велики труд у стицање потребних теоријских и практичних знања. Кључну улогу у раду НДЦ-а ипак имају диспечери чији је главни задатак да прате рад система и у зависности од дешавања у њему реагују у најкраћем могућем року да би очували стабилност система и поузданост напајања ел. енергијом. Морају се предвидјети сви могући догађаји у систему, извршити прогноза потрошње, ускладити искључења и ремонти, а да коначни потрошач то не примијети.

Црногорски ЕЕС – стабилан

У оквиру презентације, након приче о активностима и значају НДЦ-а, новинари су били у прилици да љубазним домаћинима поставе и додатна питања. У вези с тим, у одговору на питање о најчешћим проблемима у преносној мрежи **Ранко Решић**, главни диспечер, је казао да је наш ЕЕС прилично стабилан и да од 2004. године није било ниједног тоталног распада система, што се раније често дешавало.

У случају квара на далеководима због кидана проводника, ужета и друге опреме, најче-

Са представљања НДЦ-а

мено планира рад за наредни дан, односно припрема дугорочни план за наредну годину, тј. електро енергетски биланс.

Поред презентовања широког дијапазона активности Центра, кроз који се, према ријечима његових представника, преламају све мане и врлине система, циљ је био и пласирање информација о техничкој опремљености и максималној искоришћености постојеће опреме, прије свега кроз SCADA систем који служи за оперативни надзор рада ЕЕС и који је потпуно прилагођен сопственим потребама, као и кроз систем за даљинско читавање бројила и софтверске алате за анализу рада мреже. Ови системи, који су, иначе, резултат рада стручњака НДЦ-а, оперативном диспечеру омогућавају да у сваком тренутку има праву информацију шта се догађа у нашем систему и како тај систем учествује у укупном раду интерконекције.

Прилагођавање стандардима УСТЕ

О вом приликом саопштено је и доста драгоцијених података о црногорском електроенергетском систему, почевши од подсјећања да су његови сегменти Производња, Преносна мрежа, Велики потрошачи и Дистрибуција и да је укупна инсталисана

У диспечерској сали

шће услед невремена, мјесто квара се, према ријечима Решића, аутоматски изолиује и на најсигурнији начин за рад система трафостанице доводе у напонско стање. Тако је било и првог дана прољећа, када је због невремена пало десет далековода, али је 90 одсто конзума и у тој ситуацији имало напајање, казао је он додају-

ћи да се највише испада на мрежи дешава на сјеверу Републике, због чега је у току следеће године планирана уградња трансформатора 400/220 kV у РП Рибаревине, што ће омогућити знатно сигурније напајање ел. енергијом потрошача у овом дијелу конзума.

Производни објекти су стари, али је урађен значајан број реконструкција, што је допринијело њиховој доброј погонској спремности. Пљеваљска Термоелектрана у којој се још од завршетка прве фазе реконструкције котловског постројења 2001. године, није десио ниједан хаваријски испад, што је рекорд у Европи, је најпоузданија ТЕ у окружењу, а и у ХЕ Перућица већ двије године трају радови на реконструкцији хидромашинске опреме.

На питање о стању опреме у НДЦ-у, директор др **Бранко Стојковић** је казао да су по томе у рангу са сродним системима у развијеним земљама захваљујући чињеници да су поред SCADA система први у ширем окружењу реализовали и Систем за даљинско читавање бројила који треба да донесе значајне уштеде ЕПЦГ. Национални диспечерски центар, наиме, окупља изузетно квалитетан стручни кадар на којем се и заснива његов рад, казао је Стојковић који је са задовољством нагласио да су губици на преносној мрежи од 2,5 до 3 одсто, што је стандард најразвијенијих земаља.

А о стању акумулација речено је да су тренутно изнад биланса који предвиђа знатне дотоке и у овом и наредном мјесецу, тако да се не очекују проблеми у снабдијевању ел. енергијом у вријеме предстојеће лјетње сезоне, јер су обезбијеђене и довољне количине струје из увоза, и, иако Термоелектрана Пљевља неће радити од средине маја до септембра, у погону ће бити обје хидроелектране јер се настоји да се акумулације троше рационално.

Пуна одговорност диспечера

Да би прича о раду Националног диспечерског центра била потпуна, домаћини су у наставку са новинарима обишли диспечерску салу у којој се руководи активностима Центра и одвија одлучујућа фаза рада система. У том тренутку потрошња је била 522 MW, а у сали су дежурали двојица оперативних диспечера који у сваком тренутку преко SCADA система имају увид у стање система у реалном времену. Због изненадних промјена у систему и могућности појаве разних проблема, од њих се тражи да, како каже њихов директор, брзо реагују и исправно одлучују, чиме носе пуну одговорност за редовно стање у систему. Њихова реакција не смије изостати, због чега увијек морају бити способни за акцију и максимално концентрисани.

И у најтежим ситуацијама успијевају да, како је речено, одрже систем, па је тако било и 5. априла када је дошло до хаварије у ТС Подгорица 2, али ниједан потрошач није остао без напајања ел. енергијом.

Б.М.

Администрирање успорава припреме за ремонт

З а четири мјесеца у овој јубиларној години, када се навршава двије и по деценије успјешног рада, ТЕ "Пљевља" је произвела 366.322,66 киловат часова ел. енергије, или 13,69 одсто више од тромјесечног плана. Према ријечима шефа експлоатације **Милорада Вемића**, ТЕ је у априлу могла произвести још 52 милиона kWh, да није било осмодневног застоја због недостатка угља, као и ограничења производње у складу са потребама

ка је донесена у складу са могућностима функционисања система и снабдијевања потрошача у наредном периоду, имајући у виду предстојећи ремонт постројења, чија реализација зависи од благовремене набавке опреме и материјала, које ће испоручити руске фирме.

А поводом предстојећег ремонта, инж. Вемић каже да се припреме за овај значајни посао не одвијају предвиђеном динамиком због спорих административ-

Детаљ из аинске сале

система. Према електроенергетском билансу за ову годину, било је предвиђено да Блок првог априла обустави рад због ремонта (друга фаза реконструкције и модернизација објекта, а којом је предвиђен генерални ремонт турбине, реконструкција котла и ремонт генератора.) у трајању од четири мјесеца. Међутим, производња је настављена и током априла, с обзиром да је дошло до промјене термина одржавања ремонта.

Да подсетимо, на мартовској сједници Одбора директора ЕПЦГ одлучено је да се ремонт ТЕ, умјесто од 01. априла до 1. августа, обави у периоду од 15. маја до 1. септембра, што значи да ће застој ове електране бити скраћен са четири на три и по мјесеца, с тим да након тога неће имати потребе за петнаестодневном обуставом у октобру ради тзв. "зимске његе" постројења. Ова одлу-

них послова јавне набавке, иако су планови за ремонт урађени још прошле године, али нијесу окончани тендери за набавку материјала и опреме, а ремонт је практично на прагу.

ТЕ "Пљевља" је 2. маја само петнаестак дана прије почетка ремонта, неочекивано обуставила рад због проблема у електроенергетском систему, када је дошло до кратког споја на 220 киловолтној мрежи у разводном постројењу. Електрана је, након два дана застоја поново "ушла" у погон, и поред тога што је у том тренутку на њеној депонији било свега неколико хиљада тона угља на залихама. Иначе, у Термоелектрани истичу, да би она требало да ради без прекида до почетка ремонта, мада је то увијек у зависности од континуиране допреме угља.

Б.С.

Промовисање могућности коришћења сунчеве енергије

■ **Ковачевић:** Бићемо енергетски богати онолико колико успијемо да захватимо из природног потенцијала и колико будемо знали да управљамо њиме

У Подгорици је 9. маја, у организацији ЕПЦГ, одржан стручни скуп под називом „Трајна одржива енергетика и коришћење сунчеве топлоте“.

Бројни учесници на овом скупу - универзитетски професори, руководиоци и инжењери из цијеле Електропривреде, као и представници невладиних организација, били су у прилици да се упознају са најновијим резултатима у коришћењу алтернативних извора енергије, посебно енергије сунца, као пута ка енергетској независности у будућности.

може бити значајна карика, а снажан аргуменат за то је постојање соларних централа, снаге и по неколико мегавата, који свјетлост сунца претварају у струју, и то бешумно и без икаквог штетног утицаја на околину.

- То су чињенице због којих се мора крајње озбиљно приступити анализи овог енергетског потенцијала, јер се намеће закључак да ћемо бити онолико енергетски богати колико успијемо да захватимо из овог ланца и колико будемо знали да управљамо потенцијалима које посједујемо, казао је Ковачевић нагласивши да је овај скуп

обзиром на богатство које посједује, веома важно коришћење енергије сунца, вјетра и био масе, уз енергетску ефикасност која је, на неки начин, и сама обновљиви енергетски извор.

Она је приказала историјат развоја производње ел. енергије из различитих извора у посљедњих стотину година, из чега се могло видјети да у задњих 15-так година нагло расте производња ел. енергије из обновљивих извора и природног гаса, као и предвиђања у свијету да ће до 2100. године највећи обим производње ел. енергије из обновљивих извора бити из соларних електрана, а у 2100. години чак више него из свих осталих обновљивих извора заједно. Наводећи земље које су успјеле да смање потрошњу нафте и емисију CO₂ у ваздуху, проф. Тодоровић је казала да је Кина нпр. остварила четири пута већи обим искоришћења соларне енергије од европских земаља, те да је у Њемачкој до сада инсталисано 6,7 милиона квадратних метара соларних електрана, са инсталисаним капацитетима од 4700 MWth. Развојем овог сектора, у посљедњих неколико година и до 25 одсто годишње, у Њемачкој се отворило 12.500 нових радних мјеста, а у 2005. години нпр. направљен је промет од 750 милиона еура. Чак и земље Блиског Истока, које су велики произвођачи нафте, такође размишљају о развоју алтернативних извора енергије у својим срединама да би се адекватно припремиле за период несташице овог енергента на тржишту.

Овом приликом еминентна гошћа је истакла и да савремена архитектонска рјешења у свијету предвиђају могућност коришћења ОИЕ, приказујући импозантна здања која су сопствене потребе за енергијом ријешила инсталисањем вјетрогенератора у самом објекту и предвидјела могућност коришћења соларне енергије за своје потребе. Учесници су на једном конкретном објекту који је презентовала могли да виде могућност синтезе архитектонског обликовања два небодера са веома вјешто уклопљеним вјетрогенераторима и фасадама на којима су постављени модули са соларним ћелијама, а све у функцији задовољења сопствених

Поздравна ријеч С. овачевића

Отварајући скуп, извршни директор ЕПЦГ **Срђан Ковачевић** је истакао да се Црна Гора, поред хидро и термо потенцијала не смије одрећи ни соларног, јер виталност електроенергетског система лежи у снази, повезаности и разноликости његових елемената. Ковачевић је казао да проблеми у нашем ЕЕС нијесу мали, чак би у појединим тренуцима могли бити драматични, због чега је један од приоритетних корака смањење енергетског дефицита и сваку могућност његовог ублажавања треба схватити као корак ка његовом потпуном премошћавању. У комплексној шеми енергетског одрживог развоја валоризовање соларне енергије, што је и тема скупа, свакако

организован управо због жеље да се промовише идеја о широј употреби соларне енергије. На то нас обавезују и прописи ЕУ чији члан желимо да постанемо.

Соларни системи стварност у свијету

Професор др **Марија Тодоровић** из Одјељења за енергетску ефикасност и обновљиве изворе енергије Пољопривредног факултета у Земуну, говорећи о перспективама развоја ОИЕ до 2050. године и предвиђањима да ће управо ови извори, укључујући и био масу, достићи највећи степен раста, истакла је да је и за Црну Гору, с

потреба за ел. енергијом, јер је тенденција у свијету да нова архитектонска рјешења предвиђају могућности искоришћења ОИЕ за сопствене потребе и да се објекти тако пројектују да захтијевају минималну количину енергије. Поред тога, и инвеститори и пројектанти су све више заинтересовани да граде овакве објекте јер се продају много скупље од класичне градње.

Проф. Тодоровић је приказала читав процес, од идеје до реализације једног објекта, који је пројектован и грађен у функцији задовољења сопствених потреба за ел. енергијом, али је такође и повезан са локалном дистрибутивном мрежом, тако да у случају да имају вишак енергије у неком тренутку, могу да је транспортују у ту мрежу, а кад немају довољ-

рабочним концентраторима сунчевог зрачења за производњу ел. енергије, гдје концентратори покривају цијела поља, као и упознавање са различитим технологијама концентрационог сунчевог зрачења које се користе у производњи ел. енергије широм свијета и тренутно представљају најекономичнији вид производње енергије коришћењем сунца.

Приказана су и поља примјене сунчеве енергије у енергетици, уз нагласак на могућност коришћења соларне енергије за гријање воде, загријавање и хлађење простора и производњу ел. енергије. Стога код пројектовања објеката треба у фази идејног рјешења направити симулацију потребне енергије за климатизацију објекта да би се на основу тога могле предвидјети и варијанте техно-

логија коришћења соларне енергије и основних елемената соларне архитектуре. (Словенска плажа била је у периоду изградње један од највећих соларних система за гријање топле воде у Европи са 3,5 MW

и резервоара за једну четворочлану породицу. На крају су представљене могућности ове компаније да на једном објекту инсталише соларне колекторе за гријање топле воде и модуле са фотонапонским соларним ћелијама за производњу ел. енергије у функцији задовољавања сопствених потреба објекта за енергијом.

Намеће се мисао да би било добро да су овој презентацији присуствовали представници Владе, односно ресорних министарстава: економије, заштите животне средине, грађевинарства и других, не би ли се дошло до идеје да се законски уобличи обавеза уградње соларног електричног система у нове зграде у Подгорици и Црногорском приморју на примјер, и тако дао допринос смањењу електроенергетског дефицита у Црној Гори.

Б.М.

Соларна зграда City Hall - Лондон

ну производњу, из ње узимају неопходне количине.

Иначе, први објекат у Европи који је, како је казала, интегрисао обновљиве изворе и пасивну соларну архитектуру је Комерцијална банка у Франкфурту која користи соларне модуле за производњу ел. енергије и природну вентилацију. На примјеру објекта Сити хол у Лондону показала је колико је комплексан проблем моделирање, да би се дошло до адекватног архитектонског рјешења које користи основне елементе пасивне соларне архитектуре и захтијева минималну количину енергије за климатизацију објеката и расвјету.

Технологије концентрационог зрачења - најекономичније

Посебно интересантно је било презентовање електрана са па-

инсталисане снаге и 2500 метара квадратних површине).

На крају је дат приказ различитих могућности коришћења соларне енергије у комбинацији са топлотном пумпом за гријање топле воде и простора, уз нагласак на могућност коришћења подземних и других вода ниских температура за хлађење простора, као што је то случај у СЦ Морача, као и могућности коришћења отпадних вода такође у комбинацији са топлотном пумпом, уз неке конкретне примјере.

- У Подгорици нпр. подземне воде имају сталну температуру од 14 степени и погодне су за гријање и хлађење, казала је Тодоровићева, истакавши да се соларна енергија може користити и за десалинизацију морске воде, као и за разградњу органских загађивача. Оно за шта се најчешће и најлакше користи је гријање воде.

Губици све нижи

■ Од почетка акције " ви трошимо, а ко плаћа?" губици електричне енергије у црногорској престоници смањени за 11 одсто, што је посебно карактеристично за прва два мјесеца 2007.

■ У односу на јануар 2006. губици у мрежи ове дистрибуције у првом мјесецу текуће године били су мањи за 8 одсто, а губици у фебруару ове били су 9 процената нижи него у истом мјесецу претходне године

■ Овај тренд је заустављен у марту, прије свега због повећања рачуна за увећану електричну енергију

Прије него што је, одлуком Одбора директора ЕПЦГ, започета реализација Програма за смањење губитака електричне енергије на нивоу цијелог Друштва, контрола потрошача као редован и свакодневан посао у цетињској дистрибуцији интензивирана је још у јулу 2006. године, када је и започета акција на регистрацији нелегално прикључених објеката на електроенергетску мрежу.

Том приликом је (током јула, августа и септембра), 269 власника таквих објеката унијето у базу података без редовне процедуре која подразумијева издавање електроенергетске сагласности. У првој фази акције "Сви трошимо, а ко плаћа?", регистровано је 965 пријава о неправилностима на електричним инсталацијама и уређајима од стране самих потрошача, а у току реализације друге фазе 320 нелегалних потрошача који су се сами пријавили обрађено је и процесуирано за ФЦ Снабдијевање.

Иначе, како нам је средином априла објаснио директор **Боро Правилковић**, контролу потрошача, која је редован задатак, обављају екипе ове дистрибуције уз помоћ радника подгоричке Електроградње, па ће због позитивног искуства из те сарадње у децембру 2006. године и у наредном периоду покушати да организују сличну заједничку акцију.

Нашем разговору се прикључио и дипл. ел. инж. **Драго Дамјановић**, шеф Групе за контролу, мјерења и искључења.

Од 1. октобра прошле године, када је у ЕПЦГ започета поменута акција на смањењу губитака, у ЕД Цетиње замијењена су 460 бројила електричне енергије и отклоњено 130 неправилности на бројилима и инсталацијама

Драго Дамјановић и Боро Правилковић

потрошача ове дистрибуције. Међутим, како нам је рекао директор Правилковић, због недостатка мјерних уређаја нијесу могли да отклоне неправилности код још 100 пријављених потрошача. Овај посао зависиће од времена пристизања бројила које испоручује ФЦ Дистрибуција, од које је у међувремену добијен нови контингент од

100 бројила и 30 уклопних часовника.

Доследним спровођењем поменуте акције цетињски дистрибутери су се, како истиче Правилковић, у јануару 2007. године уклопили у план који је радна група за губитке ЕПЦГ пројектовала за овај мјесец. У односу на јануар 2006. губици у првом мјесецу ове године су мањи за око 8 одсто, а у фебруару ове били су 9 процената нижи него у истом мјесецу претходне године. Иако је ово добар резултат у ЕД Цетиње ипак нијесу задовољни имајући у виду, како наглашава Правилковић, уложени рад и резултате који су у посљедњем периоду постигнути на смањењу губитака у мрежи ове дистрибуције. Разлог томе су јануарски рачуни за утрошену електричну енергију који су утицали на заустављање пада губитака који су се очекивали у првом мјесецу ове године.

По мишљењу Правилковића, губици у марту су "пробили" планирани оквир за скоро 4 одсто, не само због јануарских рачуна, него и услед тога што радна група за сузбијање губитака приликом планирања степена губитака за наведени период није узела у обзир чињеницу да баш у марту долази, по правилу, до скока губитака у свим дистрибуцијама ЕПЦГ.

Најважније у свему томе је да су у ЕД Цетиње од почетка наведене акције до сада

губитке електричне енергије смањили за 11 процената у односу на исти период прошле године, што је, како каже наш саговорник, заиста фантастичан али још увијек недовољан успјех, јер сматра да остварени степен губитака може бити још нижи. То би се лакше и прије постигло када би друштвена подршка била шира и ефикаснија (правосуђе, МУП и сл.), а контрола екипа из ФЦ Дистрибуција чешћа, као и адекватније планирање Радне групе ЕПЦГ за смањење губитака.

- Пошто нас тренутно највише мучи проблем читаности на сеоском подручју, посебно на разуђеном терену Катунске и Ријечке нахије, у наредном периоду ћемо више радити на његовом превазилажењу, па акција која је у току неће престајати до постизања коначног резултата, а то је смањење губитака ел. енергије у нашем конзуму, каже Правилковић.

У првом кварталу ове године ЕД Цетиње је правосудним органима упутила преко 120 пријава за крађу електричне енергије, које се, међутим, споро рјешавају.

Реализација плана и програма текућег и инвестиционог одржавања у прошлој, што је случај и са почетком ове године, највише је зависила од расположивог материјала и опреме, којег свакако нема довољно.

И поред тога, брзом интервенцијом санирана је хаварија на сеоској мрежи, када је крајем јануара, претежно на подручју Ријечке нахије, од невремена пало преко 80 дрвених стубова. Ипак, како нам је рекао Правилковић, захваљујући благој клими током протекле зиме која је махом била без снијега није било већих кварова на мрежи ЕД Цетиње, али, ипак, по налазу одговарајуће комисије, само у Катунској нахији треба замијенити преко 600 дрвених стубова. Овај посао ће се, због повољнијих временских прилика, највјероватније реализовати током прољећа и љета.

Крајем прошле године комплетно је саниран и реконструисан ДВ 35 kV Цетиње - Котор, који је изузетно важан за снабдијевање електричном енергијом которске општине.

Што се тиче Плана текућег и инвестиционог одржавања у 2007. години, од већих захвата предвиђена је и изградња новог ДВ 35 kV Цетиње - Ријека Црнојевића - Подгор, чиме ће се избацити из употребе постојећи стари и израбовани високонапонски ваздушни вод који служи за напајање електричном енергијом подручја Ријечке нахије и црпних постројења цетињског и будванског Вождова.

У овој дистрибуцији очекују да ће у наредном периоду започети изградња двије градске ТС 35/10 kV (снаге 2x8 MVA), као и више дистрибутивних трафостаница у енергетски најлошијим тачкама града, која ће се финансирати средствима добијеним из тзв. француског кредита.

И.З.

Мартовске неприлике

■ Ћременска непогода оштетила многе далеководе, поломила стубове, хаварисала трафостанице, што је изазвало проблеме у одржавању мреже на терену електродистрибуција Бијело Поље, Ђабљак, Пљевља и Беране, која поред беранске покрива подручје и општина Андријевица и Плав.

■ Хаварије су, у релативно кратком року отклоњене осим у удаљеним селима која су на добијање напона чекала и више од десетак дана

Као последица невремена праћеног снијижним падавинама и јаким вјетром, које је 20. и 21. марта захватило сјеверни дио Црне Горе, дошло је до одређених поремећаја и у електродистрибутивној мрежи, односно до прекида у напајању ел. енергијом. Невременом су биле највише погођене општине Бијело Поље, Жабљак, Пљевља, Беране, Андријевица и Плав, гдје је ситуација била изузетно тешка. Према информацијама одговорних у овим дистрибуцијама, свим расположивим снагама већ након хаварија пришло се савлађивању бројних проблема насталих због кварова на далеководима и нисконапонским мрежама, на којима је поломљено на стотине дрвених стубова, чак и метално решеткастих, знатне количине изолатора и друге електро опреме. Међутим, екипе ових дистрибуција су, заједно са радницима Електропреноса и Електроградње из Подгорице, уз изузетно велике напоре, као и увијек у сличним ситуацијама, успјевале да већини потрошача, у релативно кратком року обезбиједу напон, осим оним у појединим удаљеним селима.

ЕД Беране: Најтеже у Плаву

Размјере штете не само на објектима ЕД Беране, него и на преносној 110 киловолтној мрежи изазване обилним снијежом 20. марта, у послеподневним часовима, биле су такве да су потрошачи ове дистрибуције у све три општине (Беране, Андријевица и Плав) остали скоро 24 сата без напајања електричном енергијом.

Том приликом од последица невремена, на цијелом подручју беранске дистрибуције, страдали су бројни електроенергетски објекти, у првом реду: 1 жељезно-решеткасти стуб на ДВ 110 kV Беране - Андријевица, 4 жељезно-решеткаста стуба на 35 kV Плав - Гусиње, 1 жељезно-решеткасти стуб за СТС, 161 дрвени импрегнисани стуб на 10 киловолтној и 414 дрвених импрегнисаних стубова на нисконапонској мрежи.

Невријеме није заобишло ни постројења 10 kV: на подручју општине Беране од укупно 152 трафостанице без напона је остала 71, док је у андријевичкој општини од 53 без напона било 10, а посебно тешко је било у Плаву и Гусињу, гдје од 69 ТС скоро половина (31) није

могла да прихвати напон.

По ријечима директора Саше Пешића, који нас је о овоме детаљније информисао почетком маја, пословодство ЕД Беране је врло брзо имало слику стања на терену, на основу чега се у овом колективу одмах кренуло у акцију. Најприје је извршен обилазак терена ради утврђивања обима штете, као и обезбјеђивања и рашчишћавања јавних саобраћајница и локалних путева од поломљених стубова, покиданог ужета и сл. Поред ангажовања додатне радне снаге и возила (камјони, трактори и аута за превоз екипа) извршена је прерасподјела радне снаге и средстава, занемарене су и све редовне активности, а сви радници су упућени на отклањање кварова. У помоћ су притекле екипе Електропреноса и Електроградње из Подгорице које су се на угроженом терену прикључиле радницима беранске дистрибуције и њених пословница у Андријевици и Плаву. Ради благовременог отклањања последица невремена незабиљених у последњих 30 година, од пословодства ЕПЦГ је затражено да омогући хитну испоруку материјала за санацију утврђених хаварија. Направљен је и план о ванредним пословима којим је одређен редослед у отклањању кварова, при чему је приоритет дат 35 kV мрежи, затим 10 kV и на крају нисконапонској мрежи, односно од извора ка потрошачу.

За санирање последица хаварије ФЦ Дистрибуција је, у складу са властитим могућностима, упутила: 300 дрвених импрегнисаних стубова, 100 бетонских ногавица, двије тоне алуминијумско-челичног ужета и одређену количину овјесне опреме и опреме за трафостанице.

Захваљујући правовременом реаговању и доброј организацији, те упорном и пожртвованом ангажовању радника и руководства ЕД Беране и пословница у Андријевици и Плаву, као и екипа Електропреноса и Електроградње (већ дуже вријеме ангажоване на овом терену у пружању помоћи радницима овдашње дистрибуције, којима су се придружиле и колеге из Подгорице), дио потрошача у беранској, андријевичкој и плавској општини добио је напон исте ноћи или наредног дана. Уз велику помоћ мјештана на подручјима гдје су оштећења била највећа екипе беранске дистрибуције су 22. марта успјеле да под напон пусте још 39 трафостаница, а нисконапонску мрежу са ових постројења дјелимично санирају, чиме су знатном броју потрошача у Беранама обезбиједиле

Ђабљак: правка ДТТ Тепачко Пољу

Бијело Поље: Неврије е поло ило жељезно-ре еткати сту за ТС

Ђабљак: Снјежно возило - велика по оћу санацији аварија

Ђабљачки електро онтери на терену - као у сред зи е

напајање електричном енергијом.

Међутим, због квара на ДВ 110 kV Подгорица - Требјешица - Беране, као и пада стуба на ДВ 110 kV Беране - Андријевица, потрошачима у андријевичкој и плавској општини напон је проследијећен тек 23. марта у 11 часова, а некима у удаљеним селима и касније.

Најтеже је ипак било у Плаву, гдје су хаварије електроенергетских објеката биле свеобухватне, јер су се десиле на цјелокупном подручју плавске општине, од Сјекирице до Врмоше, што је и те како отежавало да се расположивом радном снагом интервенише на свим оштећеним објектима.

У том смислу посебно је страдао ДВ 35 kV Плав - Гусиње (4 поломљена и један оштећен жељезно-решеткасти стуб, извијене конзоле, преко 45 прекида ужета, истргнута овјесна опрема, поломљени изолатори), који је највише оштећен на потезу Мартиновиће - ТС 35/10 kV "Гусиње", гдје је терен врло неприступачан, што је додатно отежавало ситуацију, али и продужило вријеме отклањања кварова. Уз помоћ стручних екипа Електропреноса и Електроградње из Подгорице далековод је привремено саниран (умјесто жељезно-решеткастих постављено је 8 дрвених, тј. 4 портална стуба), па је струја у Гусиње стигла тек 25. марта у 19 сати. На санацији хаварија у овој општини, због недостатка радне снаге, ангажовани су и радници ЈП "Комунално" Плав. Драгоцјена је била и помоћ мјештана на санацији поменутих објеката који су показали велико разумијевање и стрпљење, а то је нарочито дошло до изражаја приликом интервенције на "гусињском далеководу", када су сељани својим коњима, јер се једино тако могло, по снијегу допремили стубове до најнеприступачнијег дијела трасе овог ваздушног високонапонског вода преко кога се електричном енергија снабдијева подручје Гусиња.

Због ломљења челично-решеткастог стуба веома је оштећена СТС 10/0,4 kV "Велика 3", чији се потрошачаи сада напајају са СТС "Велика 2".

С обзиром да је обим штета био највећи на подручју плавске општине, ЕД Беране је својој пословници у Плаву испоручила: 179 дрвених импрегнираних стубова, 49 бетонских ногавица, 1000 килограма алуминијумско-челичног ужета и припадајућу овјесну опрему.

- Након прослеђивања напона ка трафостаницама 35/10 kV "Плав" и "Гусиње" приступило се санацији 10 киловолтне мреже, од мањег квара ка већем, са циљем да се што већем броју потрошача обезбиједи напајање електричном енергијом. Радећи по том принципу, уз изузетне напоре савладавши бројне препреке као што је, на примјер, неприступачан терен на коме се налазе страдали објекти, успјели смо, за готово двије недеље од хаварије, да скоро свих потрошачима у конзуму "вратимо" напон. Истина, остало је још да се замијене 32 поломљена стуба на високонапонској и нисконапонској мрежи на планини Јеловица у беранској и 29 попадалих стубова у планинском насељу Бабино Поље у плавској општини, рекао нам је директор Пешић додајући да ће се и овим катунским и викенд насељима без сталних житеља морати што прије обезбиједити напајање јер баш сада почиње сеоба

сточара на катуне, а пристижу и власници викендица да у миру и љепоти планине проведу сваки свој слободан тренутак.

ЕД Бијело Поље: Највише страдали стубови

У бјелопољској општини је било доста проблема у електро мрежи. због низа кварова и великих штета на већини дистрибутивних објеката.

Како нам је, средином априла, казао **Небојша Ракочевих**, директор овдашње ЕД, највише кварова и прекида у снабдијевању потрошача ел. енергијом било је на сеоском подручју, а манифестовали су се, најчешће, ломљењем стубова и кидањем ужаци услед великог додатног терета од снијега на проводницима. Том приликом је поломљено преко 300 дрвених стубова, оштећен један трансформатор 10/0,4 kV који је веома брзо замијењен, као и један метално-решеткасти стуб и трафостаница 10/0,4 kV, а пред налетом невремена потпуно је хаварисан 10 kV далековод у удаљеном селу Барице, који се морао поново радити, истакао је Ракочевих.

Ванредне околности захтијевале су максималну ангажованост свих у служби одржавања, који су радили у веома тешким временским условима и настојали да у кратком року успоставе покидане електро везе и напонске прилике на угроженом подручју.

- Све расположиве екипе електромонтера, које воде бригу о разубојеној мрежи дистрибутивних објеката у овом дијелу козума су, од првог дана невремена, на терену и раде на санацији оштећених објеката, а велику помоћ у раду пружили су им мјештани села гдје су се десиле хаварије. Током ових интервенција успјели су да отклоне знатан дио кварова, премда је, због тешког приступачног терена и немогућности допремања нових стубова, на многим мјестима мрежа само привремено санирана. Иначе, за квалитетну оправку оштећене мреже потребно је обезбиједити веће количине дрвених стубова и бетонских ногара, закључио је директор Ракочевих.

ЕД Жабљак: Већина села у мраку

Слична ситуација је била и у дурмиторском крају, посебно у жабљачкој и шавничкој општини. Снијег је нападао преко метар, што је отежало свакодневицу тамошњем становништву. Електродистрибуција Жабљака и њена пословница у Шавнику су биле у неочекиваним невољама. Након снијежног невремена које је покидало ужад и порушило огромне количине стубова нисконапонске мреже дошло је до испада далековода према Шавнику, Његовући и осталих сеоских далековода, због чега је и ДВ Пљевља - Жабљак био у квару неколико сати. Услед тога је велики број села на подручју ове двије општине остао у мраку више дана.

По ријечима директора жабљачке ЕД **Илије Томића**, мартовско невријеме је поломило преко 150 стубова, а на више мјеста су покидали проводници. Ипак, најтежа ситуација је било у Доњим Шаранцима, Малој Црној Гори и Тепцима, докле се монтери нијесу успјели пробити ни теренским возилима.

Већ почетком априла, када су стабилизоване временске прилике приступило се отклањању преосталих кварова на објектима и мрежама овог дијела конзума. Тако је, послје десетак дана, струју добило свако село у Шаранцима, изузев Брајковача, зато што је на том правцу поломљено шест "портал" стубова, који се морају замијенити, а за то је потребно утрошити више времена, објаснио је директор Томић, нагласивши да су екипе свакодневно на терену, гдје и даље, уз велике напоре отклањају штете од последњег невремена, у чему им, као и раније у сличним ситуацијама, помажу мјештани.

ЕД Пљевља: Квалитет напајања није био угрожен

На подручју Пљевља није било већих проблема у напајању потрошача ел. енергијом док је трајала снијевна мећава почетком прелећа. Како нам је рекао тех. директор **Веселин Живковић**, било је мањих кварова на 10 kV далеководима који напајају подручје Бобова, Косанице, Крупице и друга удаљена села, али су екипе на вријеме интервенисале и успоставиле напон.

Све те активности, међутим, нијесу ишле на уштрб текућег и инвестиционог одржавања веома разубојене електродистрибутивне мреже и објеката пљеваљског конзума. Приоритетан посао, у том погледу, запослених у служби одржавања тренутно је замијена и санација дрвених стубова на десеткиловолтним ваздушним водовима и НН мрежама, хаварисаних услед јаких вјетрова и снијега током децембра прошле и последњег невремена, на чему раде три сталне екипе електромонтера у служби одржавања, нагласио је инж. Живковић. Поред тога, врше искључења неуредних платиша са мреже, по налазима локалне организационе јединице Снабдијевање, која седмично упуту око 400 таквих налога. Међутим, велики број потрошача не дозвољава приступ бројилу радницима ЕД који стога доживљавају непријатности.

А у склопу акције за смањење губитака ел. енергије на подручју пљеваљске општине је, од почетка примјене овог пројекта, пријављен велики број неправилности на мјерним мјестима, које се односе на физичка оштећења бројила.

Мимо те контроле која се редовно спроводи у овој ЕД, инж. Живковић нам је рекао да су, 20. априла, у оквиру акције "Сви трошимо, а ко плаћа", имали једнодневну контроле потрошача, коју је обавила вишечлана екипа ЕПЦГ. Том приликом, дистрибутери су обишли 98 потрошача, и код 7 корисника утврдила неправилности и оштећења на бројилима, против којих ће бити предузете одговарајуће законске мјере, нагласио је инж. Живковић.

Б.С. и И.З.

И помоћ и допринос смањењу потрошње

■ - инистарству за просвјету и науку поклоњено 13000 штедљивих сијалица за потребе црногорских школа

Као најсложенији и један од најважнијих привредних субјеката у држави Електропривреда, годинама активно укључена у развој друштва у којем послује, наставља лијепу и племениту традицију да из својих скромних

Донацију је др **Радомир Миловић**, предсједник Одбора директора ЕПЦГ, уручио проф. др **Слободану Бацковићу**, министру просвјете и науке у Влади Црне Горе, на конференцији за новинаре одржаној тим поводом 25. априла у Никшићу.

По Миловићевим ријечима, ова донација којом ће се у знатној мјери смањити трошкови у раду просвјетних установа, прије свега школа, у служби је досљеднијег спровођења Стратегије енергетске ефикасности, чиме се даје не мали допринос функционисању овог важног друштвеног сегмента, али и друштва у цјелини, а овај почетак сарадње ЕПЦГ и Министарства за просвјету и науку допринијеће бољем опремању школа у Црној Гори, од којих многе раде у веома скученим и неповољним условима.

Захваливши се на поклону министра Бацковић је рекао да поклон Електропривреде представља велики подстицај напорима који се у његовом ресору предузимају у реализацији Стратегије енергетске ефикасности.

Наиме, ово министарство у прошлој години је усвојило програм уштеде енергије и рационалнијег коришћења енергената као што су нафта, угљан и струја, али и дрва која служе за гријање сеоских школа, за што се годишње издваја око 6 милиона €.

- Циљ је да редуцирањем потрошње енергије уштедимо два милиона € и та средства усмјеримо у друге намјене, а први корак у том смислу је да класичне сијалице замијенимо штедљивим које 90 одсто електричне енергије претварају у свјетлост, казао је проф. Бацковић додајући да ће поред 13.000 добијених од Електропривреде за потребе школа у Црној Гори набавити још 15.000 штедљивих сијалица, чиме ће трошкове за електричну енергију смањити чак 5 пута.

У том смислу је одлучено да се електрична струја у школама више не користи за гријање (да се избаци ТА пећи и сл.), а умјесто нафте за то ће се користити гас, док ће се у школама на Црногорском приморју уградити соларни панели, чиме би се, како је планирано, потрошња енергије у свим просвјетним установама у Црној Гори смањила за 10 мегавата.

По Бацковићевом мишљењу, поред енергетског и економског, донација има и едукативни карактер, јер ће екипе Електропривреде које ће постављати штедљиве сијалице по школама објашњавати ученицима како треба рационално користити енергију, а та прича ће се пренијети и у породице ученика. Ширењем свијести да класичне технологије троше много енергије овај велики систем би постао промотер идеје о енергетској ефикасности.

Сљедећи корак, у том смислу, је израда пројекта за добијање кредита од Свјетске банке за замјену дотрајалих фасада и прозора на школама. На тај начин би се годишње могло уштедјети чак двије трећине средстава неопходних за изградњу нове школе.

И.З.

Са додјеле донације

средстава обезбјеђује донације свуда гдје је то неопходно у Црној Гори.

Министарству просвјете и науке у Влади Црне Горе, крајем априла, на основу одлуке Одбора директора, поклоњено је 13.000 штедљивих сијалица за потребе црногорских школа.

ИСПРА АЈ М. ВУЈИЧИ А

Колегијално и људски

У складу са лијепом традициом нашег колектива менаџмент ЕПЦГ, на челу са извршним директором **Срђаном Ковачевићем** организовао је скромну свечаност поводом одласка из ЕПЦГ **Миленка Вујичића**, доскорашњег директора ФЦ Снабдијевање на друго радно мјесто - у Жељезару Никшић. Уз честитке на ново радно мјесто, али изразио жаљења што ЕПЦГ напушта и стручњак и добар

човјек, директор Ковачевић је свом доскорашњем блиском сараднику уручио пригодан поклон - умјетничку слику.

Миленко Вујичић је, иначе, био први директор ове нове функционалне цјелине у ЕПЦГ, коју је практично он формирао и која је успјешно, не само заживјела и профункционисала, него и остваривала добре резултате од самог старта.

Ж.Ћ.

Учешће наших стручњака на међународним стручним скуповима и истраживачким пројектима

У португалском граду Сетубалу, у периоду од 12. до 14. априла 2007. године, одржана је међународна **POWERENG (Power Engineering, Energy and Electrical Drives)** конференција која је окупила истраживаче и инжењере из читавог свијета, а чији циљ је био презентовање најновијих достигнућа из области електроенергетских система.

Сретен Шкулетић

Милан Вукасовић

тивног диспетчера црногорског оператора преноса, **Милана Вукасовића**, дипл. ел. инж под називом "Implementation of different methods for PTDF matrix calculation in flow-based coordinated auction". У раду су презентирани основне предности и недостаци које доноси координисана аукција за алокацију преносних капацитета базирана на матрици дистрибутивних фактора снаге. Аутори су за анализу резултата користили званични спојени модел електроенергетског система југоисточне Европе за мјесец јун 2006. године.

Милан Вукасовић, који ће у мају боравити у Грацу на истраживачком пројекту везаном управо за координисане аукције засноване на токовима снага, истиче да је неопходно примјенити механизам алокације оскудних преносних капацитета који одговара стварној ситуацији (стварним токовима снага), те да тренутно широко распрострањени механизам експлицитних аук-

ција може временом (са повећањем обима трговине електричном енергијом) довести до проблема унутар преносне мреже (чак и до новчаних трошкова редиспечинга) за оператора преносног система. Метод координисане аукције није још увијек званично у примјени на европским интерконекцијама (ускоро се очекује почетак примјене у централној Европи), а dry-run фаза (пробни погон) је тренутно у току у региону југоисточне Европе. Основни проблем датог метода је потреба за високим нивоом координације и размјене података између оператора преносних система, потпуна раздвојеност дјелова бивших вертикално интегрисаних електропривредних предузећа, као и јасна дефиниција граница интерфејса и региона за имплементацију датог метода.

Осим у званичном зборнику радова конференције, рад ће се наћи и у IEEE Xplore интернет бази, а проширена верзија рада која укључује симулатор експлицитних аукција и анализу резултата остварених његовом употребом биће објављена у часопису Electric Power System Research (EPSR) кога издаје Elsevier из Велике Британије.

Бранко Стојковић

МЕЊАНАРОДНО САВЈЕТОВАЊЕ ЕНЕРГЕТИКА 2007

За већу профитабилност и ефикасност енергетског сектора

У организацији Савеза енергетичара, на Златибору је 27.03. – 30.03. одржано међународно савјетовање "ЕНЕРГЕТИКА 2007". За ово савјетовање, које се традиционално организује сваке године, припремљено је преко 80 научно-стручних радова, као и одржавање 2 округла стола и 4 презентације.

Савјетовање је, након поздравног говора, отворио Мр Радомир Наумов, министар енергетике и рударства у Влади Републике Србије, а у његовом раду учествовали су представници Одбора директора и Сектора за развој и инжењеринг ЕПЦГ АД.

Презентираним радовима обухваћена је проблематика савремених технологија, истраживања и иновација у електропривреди, нафтној и гасној привреди, комуналној енергетици, коришћењу обновљивих извора енергије, енергетској ефикасности и др. Посебна пажња посвећена је актуелним питањима развоја конкурентне и тржишно оријентисане енергетске привреде, аспектима утицаја на животну средину, полити-

ци цијена и тарифа, стању легистлативе у енергетском сектору, финансијском инжењерингу, прогнози енергетских потреба и перспективама регионалне енергетике у условима изражене потребе за интеграцијом у свјетске енергетске токове.

Значајан број реферата и дискусија био је усмјерен на ефикасну употребу енергије и неопходност повећања учешћа обновљивих извора енергије и когенеративне производње топлотне и електричне енергије у подмиривању растућих енергетских потреба, имајући у виду регулативу и препоруке Европске Уније. С тим у вези, указано је на препреке регулаторног карактера и потребу поједностављења процедура и побољшања ефикасности за добијање одговарајућих лиценци и дозвола, као и увођења подстицајних механизма (повлашћени произвођачи) са јасно дефинисаним финансијским изворима за реализацију конкретних подстицајних мјера.

У току рада Савјетовања одржани су округли столови:

- Савремене технологије, истраживања и

иновације у области гасне привреде и биоенергетике;

- Положај и перспективе домаће енергомашиноградње у реализацији Стратегије развоја енергетике Србије до 2015.године, као и презентације:

- Clyde bergemann GmbH - Boiler Performance Analysis;

- KIRKA – Киркини котлови на обновљиве изворе енергије;

- Statkraft Western Balkans doo – Будућност развоја енергетског тржишта на Балкану са освртом на успјешно искуство Норвешке;

- Telegroup - Телекомуникациона рјешења у енергетском сектору.

Већи број радова је публикован у Зборнику Савјетовања, док су преостали радови, заједно са Закључцима Савјетовања, прилозима и закључцима са округлих столова, планирани за објављивање у наредном броју часописа **ЕНЕРГИЈА** који издаје Савез енергетичара.

Видак Вућић, дипл.ел.инж.

Прва акција

Клуб добровољних давалаца крви ЕПЦГ ових дана покренуо је акцију давања крви. Прва акција биће одржана 11. маја, тако да овим путем позивају своје садашње и будуће чланове да се синхронизовано одазову акцији у Кабинету за трансфузију крви у Никшићу.

Мрка Мркић

Ристо Гредић

прије свега на њих, али и на друге добровољне даваоце са овог подручја који иако чланови других клубова равноправно могу да учествују и у акцијама овога клуба.

Овом приликом Клуб обавјештава постојеће и евентуалне добровољне даваоце крви у осталим дјеловима Електропривреде у цијелој Црној Гори да намјерава да формирањем својих подружница у тим дјеловима прошири своје дјеловање и чланство па их позива да се јаве Управном одбору Клуба како би се могло организовати формирање подружница.

Под геслом нашег великог pjesника и мудраца Душка Радовића "Оно што другима чинимо и дајемо не осиромашује нас већ нас чини богатијим" Клуб ће, под окриљем организације Црвеног крста Црне Горе, вршити своју мисију. Поддржавајући начело да крв чека пацијента, а не пацијент крв, Клуб уједно позива

своје чланове, али и сваког заинтересованог да буду не само племенити и хумани, него и да покажу грађанску одговорност и жељу да крви буде довољно.

И.З.

ке активности су уобичајени.

◆ Колика количина крви се даје?

Количину одређује лекар и њу организам не региструје као губитак.

◆ Да ли си безбједан кад дајеш крв?

Опрема која се користи за узимање крви апсолутно је стерилна и за једнократну је употребу. Отвара се пред даваоцем и после давања крви се баца. И давалац и прималац су потпуно заштићени.

◆ Колика често може да се даје крв?

Мушкарци могу давати крв свака три, а жене свака четири мјесеца од претходног давања.

◆ Да ли се ствара навика?

Не. Даваоци крви који су због неког разлога престали да је дају немају никаквих посљедица.

◆ Шта ти добијаш давањем крви?

Љекарски преглед и контролу свог здравља. Задовољство што си помогао некоме коме је живот угрожен. Сигурност и сазнање да крви има довољно.

◆ Како су процентуално заступљене крвне групе?

А - око 41 одсто; В - око 14 процената; О - око 38 и АВ - око 7 одсто. RhD позитивних особа је око 85, а RhD негативних само 15 одсто.

◆ Гдје можеш да дајеш крв?

У кабинету за трансфузију крви сваким радним даном или на организованим акцијама.

◆ Гдје се може добити више информација о добровољном давању крви?

У кабинету за трансфузију крви и организацији Црвеног крста.

Будући да је Клуб формиран недавно (прије два мјесеца) његово чланство, како су нам

До ар одзив у првој акцији оца - тац и син Радован и Ђлади ир Никчевић заједно у кабинету за трансфузију крви у Никшићу

рекли **Ристо Гредић**, председник Управног одбора, и **Мрка Мркић**, председник Скупштине, за сада чине радници Дирекције ЕПЦГ, хидроелектрана "Перућица" и "Пива" и ЕД Никшић, тако да се ова акција односи

П одсјећања ради, дајемо и основна упутства које сваки добровољни давалац крви треба да зна.

◆ Под појмом "добровољно давање крви" подразумевамо несебичну помоћ да: добровољно, бесплатно, анонимно и солидарно поклоњимо крв.

◆ Ко може да даје крв?

Све здраве особе од 18 до 65 година, уколико задовољавају медицинске критеријуме после лабораторијског и љекарског прегледа и имају преко 50 кг.

◆ Кома поклањаш крв?

Некоме коме је живот угрожен, коме слиједи операција, некоме из саобраћајне несреће, при компликацијама на порођају, можда тек рођеној беби ... непознатој особи са жељом да оздрави.

◆ А зашто баш ти?

А ко други? Вјерујеш, помоћи ће неко други? Често има других, али недовољно. Крв је лијек који се не може набавити у апотеци.

◆ Какав је поступак давања крви?

Траје десетак минута. **Прво:** попуниш упитник и прођеш љекарски преглед - траје кратко. **Друго:** дајеш крв - траје око 5 минута. Сазнање да си некоме спасио живот траје цијелог живота.

◆ Како да се понашаши?

Прије давања крви: Посебна припрема није потребна. **Током давања крви:** Опустити се. Потпуно је безбједно. **Послије давања крви:** Ништа посебно. Попијеш сок, чај, воду. Исхрана и физич-

ОБАВЈЕШТЕЊЕ

Запослени у ЕПЦГ АД Никшић могу у времену од 10 – 25.05.2007. године поднијети захтјев извршном директору Друштва за остваривање права из члана 34. Правилника о рјешавању стамбених потреба запослених у Друштву (партиципација станарине, право на нужни смјештај), а у складу са одредбама Критеријума које су донијели извршни директор и Синдикална организација Друштва.

Уз захтјев треба приложити:

1. Предлог Синдикалне организације Друштва
2. Овјерен уговор о закупу стана
3. Извод из Листа непокретности за себе и чланове породичног домаћинства
4. Доказе о заради чланова породичног домаћинства за претходни мјесец
5. Увјерење за незапослене чланове породичног домаћинства
6. Доказ да подносилац захтјева није добијао стан, односно стамбени кредит

Захтјев (у којем треба уз основне податке дати и адресу становања, односно контакт телефоне) са наведеним прилозима доставити Кабинету извршног директора, са назнаком „За Комисију“.

Комисија формирана Рјешењем извршног директора ће у року од 15 дана након истека рока за подношење захтјева извршити непосредан увид у стамбену и материјалну ситуацију подносилаца захтјева извршном директору који ће на основу датих предлога донијети адекватне одлуке.

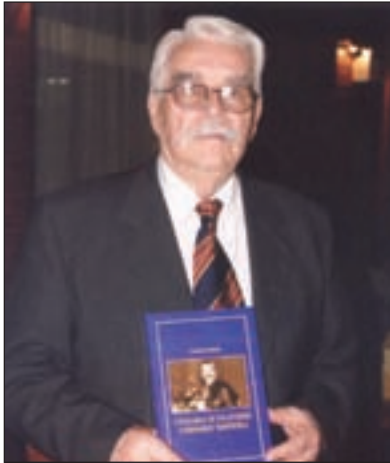
Уколико запослени не поднесе захтјев у назначеном року и (или) не достави потребну документацију такав захтјев неће бити разматран.

КАБИНЕТ ИЗВРШНОГ
ДИРЕКТОРА

Пироћанац окупио елиту ЕПЦГ

Није уобичајено да се на промоцији неке књиге нађе и њен јунак, али, и то се догоди, као што је 27. априла било у мотелу "Глава Зете" код Никшића, када је у елитном друштву црногорских електропривредника промовисана књига "Сећања и трагови Синише Тирића" аутора Слободана Васића.

Дакле, главни јунак књиге **Синиша Тирић**, вишедеценијски "финансијски стратег Електропривреде Србије", био је

Синиша Тирић

и главни "кривац" што су се на једном мјесту нашли људи који су у другој половини прошлог вијека стварали и водили електроенергетски систем Црне Горе. Својим присуством скуп су увеличали проф. др **Момир Ђуровић**, председник, и проф. др **Милинко Шарановић**, потпредседник Црногорске академије и умјетности, који је и Тирићев кум.

Међу петнаестак представника Електропривреде Црне Горе које је предводио др **Радомир Миловић**, председник Одбора директора, били су некадашњи директори ЕПЦГ **Арсеније Јовановић**, др **Лазар Љубиша** и **Момчило Букилић**, а између осталих и бивши директори ХЕ "Перућица" и ХЕ "Пива" **Крсто Лабудовић** и **Мирко Бајагић**, заједно са садашњим челним људима ових ХЕ. Исто тако и некадашњи руководиоци производног, преносног и економског сектора ЕПЦГ и Националног диспечерског центра, са којима је С. Тирић током дугогодишње, па чак и вишедеценијске плодне сарадње склопио пријатељство које и данас траје.

Уручујући свом драгом госту монографију о нашем великом сликару Петру Лубарди, др Радомир Миловић је у свом поздравном говору, поред осталог, рекао да је Синиша Тирић као вишедеценијски угледни руководилац у ЕПС-у, али и као црногорски зет, па и грађанин Црне Горе јер добар дио године проводи у својој кући у Боки, у знатној мјери допринио развоју добрих односа и добре пословне сарадње између двије националне ел. енергетске компаније, како развоју ЕПС-а, тако и развоју ЕПЦГ и енергетских система једне и друге републике, сада државе. У добром здрављу и кондицији, са богатим животним искуством у ЕПС-у, овај признати друштвени радник и у спорту (члан управе ФК "Црвена звезда", чијим је успјесима дао велики допринос), и након пензионисања живео се интересује за све проблеме са којима се, у новим условима и околностима, суочавају обје електропривредне компаније.

- Његово искуство, али искуство свих вас који сте прошли значајне фазе у руковођењу и развоју ЕПЦГ је и у овом времену транзицијских процеса, када се доносе врло значајне и капиталне одлуке и за електропривреду и за државу, као и ваше сугестије и помоћ актуелном руководству биће веома драгоцјени и у наредном периоду, какао је др Миловић.

На промоцији ове својеврсне хронике златног доба и ЕПС-а и ЕПЦГ, (С.

Тирић је поклатио присутнима по један примјерак са посветом), један од ветерана ЕПС-а **Богдан Ђурђевић** читао је поједине одломке из ове вриједне књиге. Био је то и сусрет старих и провјерних пријатеља и сарадника чије је пријатељство овјерено на реализацији бројних, а неријетко гигантских развојних пројеката, до 1990. године, који су ЕЕС бивше Југославије, а тиме и Србије и Црне Горе, повезали у европску интерконекцију.

То је била и прилика за евоцирање успомена на дане заједничког рада, али и за опу-

Са промоције књиге на Глави Зете

штеније разговоре као што су анегдоте које су освјежиле памћење учесника овог скупа, на коме је спонтано рођена још једна у низу духовитости Синише Тирића, "да је Пироћанац окупио црногорску Електропривреду".

Биће интересантно да наведемо да је Синиша Тирић, као руководилац, био и један од првих портпарола ЕПС-а и стручњака за маркетинг у електропривреди. Схватајући значај "седме силе" за пословну политику своје фирме, он је, како пише у овој књизи, остварио дугу и завидну сарадњу са новинарима, код којих је био цијењен и уважаван. Чувене су његове изјаве медијима, у завичајном - пироћанском духу, које имају неодољиву снагу и шарм. Ево неке од њих: "Киша решава све!

Нажалост, већ годинама главни диспечер није електропривреда, већ - небо!" (1972). "Није мрак никаква бабарога којом плашимо народ - ми смо у страху!" (1978). "За пет продатих лубеница наш сељак може уплатити рачун за угрошену струју". (1989). "Дајте паре, или спремајте свијеће!" (1989). "Ко остане жив, моћи ће да прича како је струја некада била јефтина а држава великодушна". (1989).

Говорећи о свом животном путу који није био монотон и праволинијски, већ са много раскрсница, деликатних изазова и свакојаким изненађења, С. Тирић каже: "Када би постојала могућност да се изнова нађем на тим раскрсницама, поново бих изабрао оне путеве којима сам прошао. Једном ријечју, направио би репринт свог живота!" Али, то није пука самодопадљивост, јер ово може рећи само човјек који је на људском и стручном плану до краја испунио свој задатак остављајући иза себе дубок и неизбрисив траг, увијек се држећи високо моралне поруке коју му је отац оставио у аманет: "Сине, немој да се понашаш као бициклиста, да доље газиш, а горе клањаш!"

Да све, и на овом скупу на Глави Зете, протекне и заврши се у духу С. Тирића, побринуо се он сам када је у свом маниру поручио да му далеке 2065. године, на дан прославе стогодишњег јубилеја од потписивања Уговора о дугорочној пословно-техничкој сарадњи о коришћењу ХЕ "Пива" (чијој је изградњи, као и другим значајним питањима и дилемама из ЕЕС Црне Горе у књизи посвећено доста простора), неко од те будуће генерације електропривредника на гробу запали свијећу.

На крају, не би било лијепо а да не кажемо и о аутору књиге, нашем колеги Слободану Васићу, дугогодишњем новинару Листа ЕПС, који вођен племенитом тежњом да још једном, са мање познате стране, освјетли истинске прегаоце, свједоке и учеснике знаменитих електропривредних збивања, мада већ неколико година у пензији, није бацио перо у трње, већ, са не мање жара, наставља да, ослобођен пресије редакцијског задатка, исписује, као и овом приликом, нове и надахнуте странице у узбудљивој и непрекинутој хронологији Електропривреде Србије, да својим пером спасава од заборава људе и догађаје који су нераскидиво уграђени у развој и стасавање овог тако великог техно-економског - најмоћнијег ел. енергетског система у некадашњој СФРЈ.

И.З.

Наставља се раст цијена и промета акција ЕПЦГ

Пише: **мр Данијела Лакетић**

Позитиван тренд раста цијена акција ЕПЦГ, као и њиховог промета се наставља, тако да је за врло кратко вријеме остварена „нова“ максимална вриједност и на дан 16.04.2007. године износила је 11,7996 € за акцију, односно, ваучер који су грађани уложили у ову компанију је вриједио 20.650 €. У овом периоду, на NEX Montenegro берзи, највећа количина акција која је прометована у једном дану износила је 230.726 акција и остварена је на дан 2.02.2007.године.

године, трговањем акцијама ЕПЦГ остварен је промет од преко 30 милиона €, склопљено је 7.123 посла, при чему је Електропривреда са својим прометом учествовала са око 13% у укупном промету HNX Montenegro

Данијела Лакетић

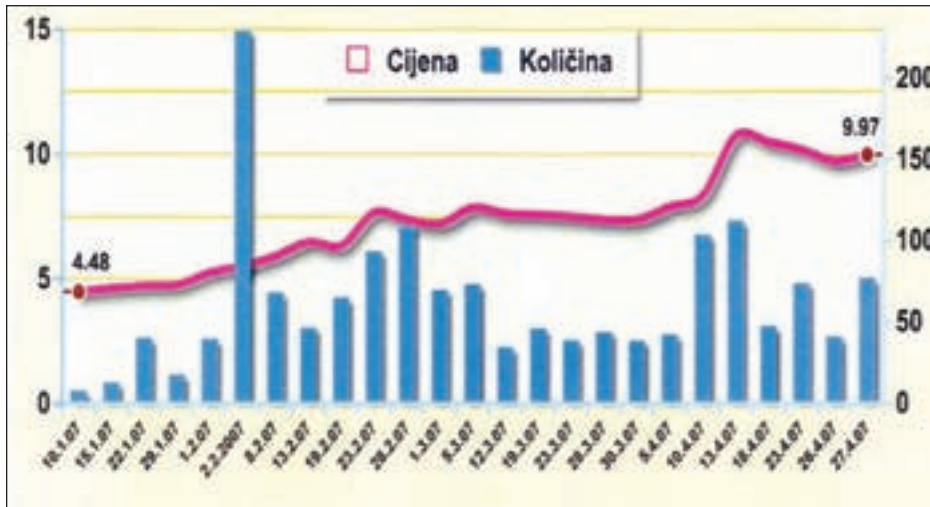

График: оличине и просјечне цијене акција ЕПЦГ од почетка 2007. године до последњег радног дана априла 2007. године

На следећем графику виде се количине прометованих акција ЕПЦГ од почетка године па до последњег дана трговања априла мјесеца 2007. године, као и просјечне цијене по којима су акције трговане у истом периоду.

2007 мјесец	Количина	Промет у €	Послови	Просјечна цијена на мјесечном нивоу у €
јануар	437.288	2.119.044	605	4,8459
фебруар	1.500.051	9.613.827	1.885	6,4090
март	894.727	6.746.304	1.929	7,5401
април	1.289.260	12.362.329	2.704	9,5887

Табела: Показатељи који се тичу акције ЕПЦГ за прва четири мјесеца 2007.године

Из табеле која слиједи може се видјети количина, остварени промет, број послова, као и цијена на мјесечном нивоу, који је остварен приликом трговине акцијама ЕПЦГ од почетка 2007. године па до последњег радног дана у априлу 2007. године.

Тржишна капитализација ЕПЦГ последњег радног дана априла 2007. године износила је нешто изнад 1 милијарде €. Од почетка

берзе, који је последњих мјесеци биљежио изузетно значајан раст.

С обзиром да су индекси NEX Montenegro берзе од почетка године порасли и то: NEX20 преко 156% и NEXPIF преко 135%, то нас чине лидером у региону. И у околици постоји значајан раст индекса у истом периоду, којем свакако доприносе и трговине хартијама из области енергетике (ово у зависности од законске регулативе која је различита у свакој држави). Како је и код нас тржишна цијена акције Електропривреде Црне Горе премашила износ номинале, по том критеријуму се приближавамо појединим земљама из региона. Нпр. тржишна вриједност акције Електропривреде у Републици Српској је већа три пута од номиналне, у Федерацији БИХ два пута, и сл.

Аутор прилога је извршни директор NEX Montenegro берзе

Рачунари и животна средина

Брз развој информационих и телекомуникационих технологија наметнуо је потребу за сталном трком ка новијим и савременијим системима. Разлог томе је објективна потреба за новим, снажнијим и савременијим уређајима, али и помодарство.

Да се подсјетимо. Први персонални рачунар је IBM пустио у продају половином 1981. године, значи прије више од четврт вијека. Персонални рачунари су веома брзо освајали тржиште јер је убрзо постало незамисливо да нека "озбиљнија" канцеларија, неки чиновник или истраживач немају свој рачунар. Убрзо су се појавили и преносни "лап топ" модели. Карактеристика персоналних рачунара била је отворена архитектура, а могли су да се састављају од расположивих компоненти које су фабриковали различити произвођачи.

С обзиром на реалитивно брзо сагорјевање компоненте, а и самих рачунара, ствара се отпад. Да се стекну јасније представе о тој проблематици, најбоље је погледати неке податке. Годишње количине коришћених рачунара који су доживјели крај употребе у 1997. години износио је 18 милиона комада. Већ 2004. године таквог отпада било је 61 милиона комада, а процјењује се да ће до краја ове, 2007. године бити преко 240 милиона комада. Познато је да већина коришћених рачунара још није доспјела на депоније. Процјењује се да је око 75% таквих рачунара још увијек код првих власника, углавном одложених у неке од економских просторија (подруми, тавани, гараже и сл.). Око 14% застарјеле опреме је рециклирано, а свега 11% депоновано на отпадним сметлиштима.

Неразвијене земље и оне у развоју су узвишци великих количина половне опреме па је то један од разлога и за велику количину отпада. Свјетска искуства указују да је рециклажом том електронског отпада, које раде специјализоване организације, најефикаснија могућност заштите животне средине. Треба имати у виду да је просјечна тежина персоналног рачунара уобичајене архитектуре око 30 кг. Од тог материјала се око 80% може вратити у процес производње као једна сировина. Успјешну рециклажу старих рачунара врше највише у Швајцарској, Холандији, Њемачкој, Аустрији итд.

На крају, интересантан је и податак за реализацију рачунар - животна средина да се за производњу једног персоналног рачунара утроши око 240 кг фосилног горива, даље, око 25 кг разних хемикалија и око 1,5 тоне воде. То указује недвосмислено да је очување животне средине могуће само ако се разумно користе персонални рачунари и исто тако разумно управља тим електронским отпадом.

Р. Иванковић

Сектор за правне, кадровске и опште послове од основног текста Правилника о рјешавању стамбених потреба запослених бр.10-00-14580 од 22.08.2006.године, који је ступио на снагу 25.10.2006.године и текста Правилника о измјенама и допунама Правилника о рјешавању стамбених потреба запослених бр.10-00-5815 од 22.03.2007.године, који је ступио на снагу 04.04.2007 године, с а ч и н и о је

П Р А В И Л Н И К О РЈЕШАВАЊУ СТАМБЕНИХ ПОТРЕБА ЗАПОСЛЕНИХ (пречишћен текст)

I ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1

(1) Правилником о рјешавању стамбених потреба запослених (у даљем тексту Правилник), Електропривреде Црне Горе АД - Никшић (у даљем тексту: Друштво) уређују се облици рјешавања стамбених потреба запослених, начин обезбјеђења средстава, критеријуми, органи и поступак рјешавања стамбених потреба запослених и друга питања од значаја за рјешавање стамбених потреба запослених.

Члан 2

(1) Право на рјешавање стамбене потребе има запослени који није на одговарајући начин ријешао стамбену потребу.

(2) Запослени није на одговарајући начин ријешао стамбену потребу ако:

- нема стан или
- има стан недовољне површине.

(3) Запослени нема стан ако он или његов брачни друг немају у својини, сувојини или заједничкој својини стан или породичну стамбену зграду.

(4) Запослени има стан недовољне површине ако му није обезбједијена следећа стамбена површина:

1) самцу	35 м2;
2) са једним чланом породице	45 м2;
3) са два члана породице	60 м2;
4) са три члана породице	70 м2;
5) са четири члана породице	80 м2;
6) са пет и више чл. породице	85 м2.

(5) Члановима породичног домаћинства запосленог, у смислу овог Правилника, сматрају се брачни друг запосленог и њихова издржавана дјеца.

Члан 3

(1) Из поступка рјешавања стамбених потреба искључује се запослени:

1) којем је додијељен пун износ стамбеног кредита за рјешавање стамбене потребе на одговарајући начин у смислу члана 2, став (4) овог Правилника;

2) којем је додјељен кредит у износу од 50 % пуног износа по основу удруживања сред-

става за рјешавање стамбене потребе на одговарајући начин у смислу члана 2, став (4) овог Правилника;

3) ако је он или његов брачни друг отуђио породичну стамбену зграду или стан довољне стамбене површине и

4) који достави неистините или нетачне податке у пријави за рјешавање стамбене потребе из поступка за који је те податке поднио.

II ОБЛИЦИ РЈЕШАВАЊА СТАМБЕНИХ ПОТРЕБА ЗАПОСЛЕНИХ

Члан 4

(1) Облици рјешавања стамбених потреба запослених су:

1) додјела кредита за куповину, односно изградњу стана или породичне стамбене зграде;

2) удруживање средстава Друштва са средствима другог правног или физичког лица и

3) додјела кредита за побољшање услова становања.

III СРЕДСТАВА ЗА РЈЕШАВАЊЕ СТАМБЕНИХ ПОТРЕБА ЗАПОСЛЕНИХ

Члан 5

(1) Друштво обезбјеђује средства за рјешавање стамбених потреба запослених из следећих извора:

1) средстава издвојених по годишњем обрачуна на основу члана 64, став (1) Колективног уговора Друштва;

2) ануитета по додијељеним стамбеним кредитима;

3) банкарских кредита;

4) добити Друштва;

5) средстава других правних или физичких лица удружених у циљу заједничког рјешавања стамбених потреба запослених и

6) других средстава намијењених за рјешавање стамбених потреба запослених.

Члан 6

(1) Средства за рјешавање стамбених потреба запослених издвајају се годишњим бизнис планом Друштва и усмјеравају се Дирекцији Друштва, функционалним цјелинама и Електроградњи, тако што се:

1) До 8 % од укупног износа ових средстава издваја за рјешавање стамбених потреба запослених који обављају послове од посебног значаја у Органима Друштва и рјешавање стамбених потреба запослених у случајевима утврђеним чланом 33, 34 и 35 овог Правилника;

2) Преостали дио од укупног износа ових средстава дијели на Дирекцију Друштва, функционалне цјелине и Електроградњу, сразмјено учешћу бруто зарада запослених у овим цјелинама у укупном износу бруто зарада Друштва, према подацима из претходне године;

3) До 25 % припадајућих средстава Извршни директор, директори функционалних цјелина и Електроградње издвајају за рјешавање стамбених потреба запослених који обављају послове од посебног значаја у Дирекцији Друштва, функционалним цјелинама и Електроградњи.

IV ПЛАН РЈЕШАВАЊА СТАМБЕНИХ ПОТРЕБА

Члан 7

(1) Извршни директор, директори функционалних цјелина и Електроградње доносе План рјешавања стамбених потреба запослених (у даљем тексту: План), до краја марта за текућу годину.

V КРЕДИТ ЗА КУПОВИНУ, ОДНОСНО ИЗГРАДЊУ СТАНА ИЛИ ПОРОДИЧНЕ СТАМБЕНЕ ЗГРАДЕ

Члан 8

(1) Средства утврђена Планом користе се за додјелу стамбених кредита за:

1) куповину, односно изградњу стана или породичне стамбене зграде;

2) рјешавање стамбене потребе удруживањем средстава;

3) побољшање услова становања.

Члан 9

(1) Висина кредита који се додјељује запосленом за куповину, односно изградњу стана или породичне стамбене зграде, износи 100% просјечне тржишне вриједности м2 стана у новоградњи на нивоу Републике Црне Горе у површини која му припада према одредбама члана 2, став (4) овог Правилника.

(2) Просјечну тржишну вриједност м2 стана у новоградњи на нивоу Републике Црне Горе до краја марта за текућу годину, на предлог Синдиката утврђује комисија, у складу са званичним подацима које објављује Завод за статистику Републике Црне Горе.

(3) Комисију из става (2) овог члана чији је један члан представник Синдикалне организације формира Извршни директор.

(4) Уколико запослени већ посједује стан или породичну стамбену зграду недовољне стамбене површине, висина кредита из става (1) овог члана, утврђује се према разлици површине у м² стана који му припада према одредбама члана 2, став (4) овог Правилника у односу на стан, односно породичну стамбену зграду коју посједује.

Члан 10

(1) Кредитна обавеза запосленог утврђује се тако што се за сваку годину радног стажа кредитна обавеза умањује за 3,4 %, с тим да кредитна обавеза не може бити мања од 25% укупног износа средстава добијених по основу кредита.

(2) Кредит се додјељује са роком отплате од 20 година и каматном стопом од 1,5 % годишње, на преостали износ кредита.

(3) Запослени који понуди исплату укупног износа додијељеног кредита у року од једне године, има право на додатни попуст од 20 % и ослобађа се од обавезе плаћања камате.

Члан 11

(1) Права и обавезе Друштва као даваоца кредита и запосленог као корисника кредита уређују се уговором о кредиту .

(2) Трошкове реализације кредита сноси корисник кредита.

Члан 12

(1) Приликом дојеле кредита, кориснику кредита претходно се уписује хипотека на његовим непокретностима у висини кредитне обавезе или се примјењују друга средства личног обезбјеђења потраживања.

(2) Ако корисник кредита нема непокретности, закључује се уговор о хипотеци на будуће непокретности или примјењују друга средства личног обезбјеђења потраживања.

Члан 13

(1) У случају смрти запосленог, на захтјев његових наследника , уз претходно прибављено мишљење Синдикалне организације, Извршни директор може одложити отплату кредита или ослободити наследнике обавезе отплате кредита.

(2) У случају несреће на раду услед које је запослени смртно страдао или постао инвалид са потпуним губитком радне способности, на захтјев запосленог, односно његове породице, уз мишљење Синдикалне организације, Извршни директор ће ослободити породицу, односно запосленог обавезе отплате кредита.

VI КРЕДИТ ЗА ПОБОЉШАЊЕ УСЛОВА СТАНОВАЊА

Члан 14

(1) Орган за рјешавање стамбених потреба може дио средстава за рјешавање стамбених потреба запослених, одредити за дојелу

стамбених кредита за побољшање услова становања, с тим да овај износ не може бити већи од 20 % укупног износа средстава која се оглашавају.

Члан 15

(1) Под побољшањем услова становања у смислу овог Правилника подразумијева се адаптација породичне стамбене зграде или стана у стамбеној згради у циљу отклањања недостатака који ту стамбену јединицу чине неусловном за становање.

(2) Сматра се да запослени има безуслован стан:

1) ако је на породичној стамбеној згради потребна поправка или замјена појединих дјелова због дотрајалости (кровне конструкције, столарије, подова, санитарног чвора, инсталација и фасаде);

2) ако је на стану потребно извршити поправку или замјену појединих дјелова због дотрајалости (столарије, подова, санитарног чвора и инсталација);

3) ако стан, односно породична стамбена зграда, не посједују санитарни чвор.

Члан 16

(1) Висина кредита за побољшање услова становања одређује се према врсти, обиму и вриједности радова потребних за адаптацију породичне стамбене зграде, односно стана .

(2) Висина кредита из става (1) овог члана, утврђује се на основу налаза *стручне* комисије коју формира орган за рјешавање стамбених потреба.

(3) Висина кредита из става (1) овог члана не може бити већа од 20% просјечне тржишне вриједности одговарајућег стана у новоградњи на нивоу Републике Црне Горе у складу са чланом 2, став (4) Правилника.

Члан 17

(1) Кредитна обавеза запосленог по основу кредита за побољшање услова становања утврђује се у складу са одредбама члана 10, став (1) овог Правилника.

Члан 18

(1) Кредит за побољшање услова становања додјељује се са роком отплате од 10 година и каматном стопом од 1,5 % годишње.

Члан 19

(1) Право на кредит за побољшање услова становања , запослени може користити само једанпут.

Члан 20

(1) Права и обавезе Друштва као даваоца кредита и запосленог као корисника кредита уређује се у складу са чланом 11. овог Правилника.

VII РЈЕШАВАЊЕ СТАМБЕНИХ ПОТРЕБА ЗАПОСЛЕНИХ УДРУЖИВАЊЕМ СРЕДСТАВА

Члан 21

(1) Стамбена потреба запосленог може се ријешити удруживањем средстава Друштва са

средствима другог правног или физичког лица код кога је запослен његов брачни друг.

(2) Удруживање средстава Друштва врши се под условима :

- да запослени овим обликом, на одговарајући начин, рјешава своју стамбену потребу и
- да запослени обезбједи сагласност правног или физичког лица код кога је запослен његов брачни друг о удруживању најмање 50% средстава за рјешавање стамбене потребе.

(3) Друштво додјељује запосленом средства у виду стамбеног кредита који ће се реализовати након што се са удружиоцем средстава закључи уговор о удруживању средстава ради заједничког рјешавања стамбене потребе.

(4) Кредитна обавеза запосленог који рјешава стамбено питање удруживањем средстава, утврђује се у складу са одредбама члана 10. овог Правилника.

Члан 22

(1) Кредит по основу удруживања средстава, брачни другови могу користити само у једном пуном износу, независно од тога да ли су обоје запослени у Друштву или је један од њих запослен код другог послодавца.

Члан 23

(1) Средства за рјешавање стамбених потреба удруживањем, намјенски се одређују Планом и посебно се оглашавају.

(2) Уколико се средства из става (1) овог члана не искористе, придружују се средствима за друге облике рјешавања стамбених потреба запослених.

Члан 24

(1) Права и обавезе Друштва као даваоца кредита и запосленог као корисника кредита уређују се у складу са чланом 11. овог Правилника.

VIII РЈЕШАВАЊЕ СТАМБЕНИХ ПОТРЕБА ЗАПОСЛЕНИХ КОЈИ ОБАВЉАЈУ ПОСЛОВЕ ОД ПОСЕБНОГ ЗНАЧАЈА ЗА ДРУШТВО

Члан 25

(1) Одлуку о рјешавању стамбене потребе Извршног директора доноси Одбор директора Друштва.

Члан 26

(1) Одлуку о рјешавању стамбене потребе запослених који обављају послове од посебног значаја за Друштво у Органима Друштва, Дирекцији Друштва и Електроградњи, који немају на одговарајући начин ријешену стамбену потребу, доноси Извршни директор.

Члан 27

(1) Радна мјеста на којима се обављају послови од посебног значаја за Друштво у Органима Друштва и Дирекцији Друштва, утврђује Одбор директора на предлог Извршног директора, посебном одлуком .

Члан 28

(1) Одлуку о рјешавању стамбених потреба за-
послених који обављају послове од посебног
значаја за функционалне цјелине, доносе ди-
ректори функционалних цјелина.

(2) Радна мјеста на којима се обављају по-
слови од посебног значаја за функционалне
цјелине и Електроградњу, утврђује Одбор ди-
ректора на усаглашени предлог Извршног ди-
ректора, директора функционалних цјелина и
Електроградње, посебном одлуком.

Члан 29

(1) Кредитна обавеза запослених који обавља-
ју послове од посебног значаја за Друштво из-
носи 25% од укупног износа средстава добије-
них по основу кредита.

Члан 30

(1) Рјешавање стамбених потреба запослених
који обављају послове од посебног значаја за
Друштво врши се по критеријумима и по по-
ступку утврђеним овим Правилником.

Члан 31

(1) Запослени који на основу обављања по-
слова од посебног значаја, ријешу стамбену
потребу, дужан је да остане у радном односу
у Друштву 8 (осам) година од дана рјешења
стамбене потребе.

(2) Ако запослени из става (1) овог члана само-
вољно раскине радни однос или му радни однос
престане његовом кривицом, дужан је да врати
цјелокупни кредит без умањења кредитне оба-
везе утврђене чланом 10. овог Правилника.

Члан 32

(1) Права и обавезе Друштва као даваоца креди-
та и запосленог као корисника кредита уређују
се у складу са чланом 11. овог Правилника.

Члан 33

(1) Изузетно, запосленом који обавља посло-
ве од посебног значаја, Извршни директор
на предлог директора функционалне цјелине,
односно Електроградње, може одобрити парти-
ципацију у плаћању закупнине.

(2) Одлику о партиципацији Извршни дирек-
тор доноси за период од годину дана.

(3) Висина партиципације из става (1) овог
члана не може бити већа од 1,5 најниже цијена
рада у Друштву.

IX РЈЕШАВАЊЕ СТАМБЕНИХ ПОТРЕБА ЗАПОСЛЕНИХ НА ДРУГИ НАЧИН

Члан 34

(1) Изузетно тешку материјалну и стамбену
ситуацију запосленог, на захтјев запосленог и
предлог Синдикалне организације, Извршни
директор може привремено ријешити на на-
чин што ће:

1) обезбиједити стамбени простор у виду
неопходног смјештаја који ће запослени користи-
ти одређено вријеме, односно до рјешења стамбе-
не потребе, или

2) одобрити партиципацију Друштва у
плаћању закупнине (за одређени период).

(2) Висина партиципације из става (1), тачка 2)
овог члана не може бити већа од 1,5 најниже
цијене рада у Друштву.

(3) Одлуку из става (1), тачке 1) овог члана,
Извршни директор доноси на основу предлога
комисије формиране да утврди материјалну си-
туацију запосленог и друге чињенице од знача-
ја за одлучивање.

(4) Одлуку из става (1), тачке 2) овог члана, Из-
вршни директор доноси за период од годину да-
на на основу Критеријума и мјерила које утврђу-
ју Синдикална организација и пословодство.

Члан 35

(1) На предлог Синдикалне организације, Извршни
директор може ријешити стамбену потребу:

1) Породици запосленог који је изгубио
живот услед несреће на раду, а нема на одгова-
рајући начин ријешену стамбену потребу;

2) Запосленом који је због повреде на
раду постао инвалид са дјелимичним или трај-
ним губитком радне способности.

X КРИТЕРИЈУМИ, ОРГАНИ И ПОСТУПАК ЗА РЈЕШАВАЊЕ СТАМБЕНИХ ПОТРЕБА ЗАПОСЛЕНИХ

Члан 36

(1) Рјешавање стамбених потреба запослених
врши се по критеријумима и по поступку утвр-
ђеним овим Правилником, уколико овим Пра-
вилником није другачије одређено.

а) Критеријуми за рјешавање стамбе- них потреба запослених

Члан 37

(1) Критеријуми на основу којих се утврђује
ред првенства запосленог за рјешавање његове
стамбене потребе су:

1) Радни стаж запосленог остварен до да-
на расписивања огласа и

2) Сложеност послова које запослени
обавља на дан расписивања огласа.

(2) Радни стаж запосленог изражава се у бодо-
вима, тако што се сваки пун мјесец радног ста-
жа запосленог вреднује са 1 бодом.

(3) Сложеност послова запосленог изражава се
у бодовима чији се број добија као производ ко-
ефицијента сложености послова које запослени
обавља на дан расписивања огласа и броја 60.

(4) При утврђивању реда првенства на ранг
листи број бодова из става (2) и (3) овог члана
се сабира.

Члан 38

(1) Уколико два или више запослених на осно-
ву критеријума из члана 37 овог Правилника
имају исти број бодова, првенство има запосле-
ни који обавља послове изражене већим коефи-
цијентом сложености.

(2) Уколико два или више запослених примје-

ном критеријума из става (1) овог члана, оства-
ре исти ред првенства, предност у рјешавању
стамбене потребе има запослени са већим бро-
јем чланова породице.

а) Органи за рјешавање стамбених по- треба запослених

Члан 39

(1) Органи за рјешавање стамбених потреба
запослених су:

1) Извршни директор Друштва за за-
послене у Органима Друштва и Дирекцији
Друштва;

2) Директори функционалних цјелина за
запослене у функционалним цјелинама;

3) Директор Електроградње за запослене
у Електроградњи.

Члан 40

(1) Орган за рјешавање стамбених потреба
запослених може своја овлашћења посебном
одлуком пренијети на друге запослене у Ди-
рекцији Друштва, функционалним цјелинама,
односно Електроградњи.

1) Поступак за рјешавање стамбених потреба запослених

Члан 41

(1) Поступак за рјешавање стамбених потреба
запослених започиње расписивањем огласа.

(2) Оглас расписује орган надлежан за рјеша-
вање стамбених потреба запослених до краја
априла за текућу годину.

(3) Средства за сваки облик рјешавања стамбе-
них потреба запослених посебно се оглашавају.

(4) Оглас се објављује на огласној табли Дирек-
ције Друштва, функционалних цјелина, орга-
низационих дјелова функционалних цјелина и
Електроградње.

Члан 42

(1) Оглас за рјешавање стамбених потреба за-
послених садржи нарочито:

1) износ средстава намијењених за додје-
лу кредита;

2) назив докумената која запослени при-
лаже уз пријаву;

3) рок за подношење пријаве на оглас и

4) датум објављивања огласа.

Члан 43

(1) Рок за подношење пријаве на оглас је 15
дана од дана објављивања огласа.

Члан 44

(1) Ако је пријава за рјешавање стамбене по-
требе неразумљива и не садржи податке о бит-
ним чињеницама за рјешавање, подносилац
пријаве ће се обавијестити да је исправи, одно-
сно допуни у року од 5 дана од дана пријема
обавјештења.

(2) Пријава на оглас сматраће се повученом,
уколико је подносилац у року из става (1)
овог члана не исправи, односно не допуни
потребним подацима, у којем случају ће ор-
ган за рјешавање стамбених потреба доније-

ти рјешење о обустави поступка по поднијетој пријави.

Члан 45

(1) Орган за рјешавање стамбених потреба за послених ће рјешењем одбацити неблаговремене пријаве по расписаном огласу.

Члан 46

(1) Ред првенства подносилаца пријава на расписани оглас утврђује се примјеном критеријума из члана 37. овог Правилника и изражава одговарајућим мјестом на ранг листи.

(2) Ранг листа из става (1) овог члана истиче се на огласној табли Дирекције Друштва, функционалних цјелина, организационих дјелова функционалних цјелина и Електроградње.

(3) На ранг листу из става (1) овог члана сваки подносилац пријаве може изјавити приговор, органу за рјешавање стамбених потреба запослених, у року од 8 дана од дана објављивања ранг листе.

Члан 47

(1) На основу коначне ранг листе орган за рјешавање стамбених потреба доноси одлуку и доставља је свим подносиоцима пријава, најкасније у року од 60 дана од дана закључења огласа.

(2) На одлуку из става (1) овог члана може се поднијети приговор органу за рјешавање стамбених потреба у року од 8 дана од дана пријема одлуке.

(3) Орган за рјешавање стамбених потреба запослених дужан је да у року од 15 дана од дана пријема приговора из става (2) овог члана доноси одлуку по приговору.

Члан 48

(1) Административно-техничке послове у поступку рјешавања стамбених потреба запослених обављају:

1) за запослене у Органима Друштва и Дирекцији Друштва, Друштвени стандард;

2) за запослене у функционалним цјелинама и Електроградњи, служба за правне,

кадровске и опште послове функционалне цјелине, организационих дјелова функционалних цјелина, односно Електроградње.

(2) Административно-технички послови у смислу става (1) овог члана, су:

1) припрема докумената потребних за израду Плана,

2) израда текста Плана,

3) израда текста огласа и његово објављивање,

4) вођење евиденције о поднијетим пријавама по објављеном огласу,

5) оцјена благовремености поднијетих пријава,

6) провјера потпуности и тачности документације уз пријаве на оглас,

7) припрема и израда ранг листе;

8) евидентирање и обрада приговора на ранг листу и првостепену одлуку,

9) израда одговарајућих одлука у поступку рјешавања стамбених потреба запослених.

XI ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 49

(1) Поступак за рјешавање стамбених потреба запослених започет по одредбама Правилника о рјешавању стамбених потреба запослених Електропривреде Црне Горе АД Никшић од 06.07.2001. године (пречишћен текст) наставиће се по одредбама овог Правилника

Члан 50

(1) Запослени, који је до дана ступања на снагу овог Правилника, стамбено питање рјешавао додјелом стамбеног кредита, стиче право да тражи измјену Уговора о кредиту, тако да неотплаћени дуг по кредиту буде обрачунат у складу са критеријумима утврђеним овим Правилником, с тим што се за примјену тих критеријума као релевантне узимају само оне чињенице и услови који су постојали у тренутку додјеле кредита.

Члан 51

(1) Запосленом коме је додијељен стан у закуп,

до дана ступања на снагу овог Правилника, дозвољава се куповина истог по повољнијим условима, на начин да купопродајна цијена износи 12,50% набавне цијене стана. Уколико се набавна цијена стана не може утврдити, купопродајна цијена износи 12,5% тржишне вриједности стана у тренутку закључења уговора.

(2) Купопродајну цијену запослени је дужан исплатити, као кредитну обавезу у року од 10 година у 120 једнаких мјесечних рата.

(3) Обезбјеђење испуњења обавезе запосленог врши се уписом хипотеке на стану, до коначне отплате дуга.

(4) Купопродајну цијену из става (1) овог члана запослени може платити одједном, одмах након закључења Уговора, по основу чега се купопродајна цијена умањује за 20%.

Члан 52

(1) Запосленом који је рјешавао стамбено питање замјеном стана, до дана ступања на снагу овог Правилника, дозвољава се куповина разлике квадрата између замијењених станова, под повољнијим условима, на начин и по поступку утврђеним чланом 51. Правилника.

Члан 53

(1) Ступањем на снагу Правилника о рјешавању стамбених потреба број: 10-00-14580 од 22.08.2006 године дана 25.10.2006. године, престао је да важи Правилник о рјешавању стамбених потреба запослених ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА ЦРНЕ ГОРЕ А Д – НИКШИЋ од 06.07.2001. године (пречишћен текст).

Члан 54

(1) Овај Правилник (пречишћен текст) примјењује се од дана објављивања у информативном листу Друштва.

Број: 11-20-7220
Никшић,
13.04.2007. године

ДИРЕКТОР СЕКТОРА,
Дарко Ђурић,
дипл. правник

СЛУЖБЕНИ ПРИЛОГ

На основу члана 48. Статута Електропривреде Црне Горе АД Никшић и тачке VI-4 Основа социјалног програма за запослене у процесу реструктурирања Електропривреде Црне Горе АД Никшић, а уз претходну сагласност Синдикалне организације, Одбор директора Друштва на III сједници одржаној 22.08.2006. године, д о н и о ј е

ОДЛУКУ о исплати отпремнине запосленим инвалидима

1. У циљу рационализације радне снаге и њеног свођења на што оптималнији ниво, као и регулисања статуса запослених инвалида, истима ће се након потписаног Споразума исплатити отпремнина.

2. Право на отпремнину имају запослени инвалиди за које не постоји могућност распореда на радна мјеста која одговарају њиховој преосталој радној способности у степену стручне спреме, у складу са Правилником о систематизацији радних мјеста ЕПЦГ и који на дан потписивања изјаве да прихватају односно право немају навршене 62 године живота.

3. Висина отпремнине износи за:

- инвалиде код којих је инвалидност проузрокована повредом ван

Сходно закључцима II. координације извршног директора са директорима Функционалних цјелина и Електроградње, која је одржана 10. 04. ове године, поново објављујемо Одлуку о исплати отпремнине запосленим инвалидима рада, коју је усвојио Одбор директора Друштва на трећој сједници одржаној 22. 08. 2006. године.
Одлука ће бити доступна свим дјеловима, односно заинтересованим инвалидима рада у Друштву и путем огласне табле и Web site ЕПЦГ

рада и болешћу 15.500 €;

- инвалиде код којих је инвалидност проузрокована професионалном болешћу или повредом на раду 17.500 €.

4. Право на отпремнину оствариће се на основу Споразума из тачке 1. који потписују запослени инвалид с једне и извршни директор с друге стране.

5. Запосленом инвалиду престаје радни однос даном исплате отпремнине из тачке 3. ове Одлуке.

6. О реализацији ове Одлуке, односно Споразума стараће се Сектор за правне, кадровске и опште послове и Сектор за економске послове Дирекције Друштва, најдуже у року од 30 дана од дана потписивања Споразума.

Број: 10-00-14567
Никшић, 4.10.2006. год.

ПРЕДСЈЕДНИК,
Др Радомир Миловић, дипл. инж.

